

M

BÁNKÚTI
IMRE

DOKUMENTUMOK
A SZATMÁRI
BÉKE
TÖRTÉNETÉHEZ

BTM
MÚHELY
2

DIE WISSENSCHAFTLICHE WERKSTATT DES HISTORISCHEN MUSEUMS
DER STADT BUDAPEST 2.

IMRE BÁNKÚTI

**DOKUMENTE ZUR GESCHICHTE
DES FRIEDENSCHLUSSES VON
SZATMÁR**

BUDAPEST, 1991.

BTM MŰHELY 2.

BÁNKÚTI IMRE

**DOKUMENTUMOK
A SZATMÁRI BÉKE TÖRTÉNETÉHEZ**

BUDAPEST, 1991.

Megjelent
„A kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása”
program támogatásával

Szerkesztette: **HAVASSY PÉTER**
és
SELMECZI LÁSZLÓ

Lektorálta: **HECKENAST GUSZTÁV**
és
SZAKÁLY FERENC

Fedélterv: **HÉJJAS PÁL**

HU-ISSN 0238-7743
HU-ISBN 963 7096 23 X

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	7
Irodalom- és rövidítésjegyzék	9
Dokumentumok (1–94. sz.)	11
Topográfiai mutató	81
Személynévmutató	85
Dokumente zur Geschichte des Friedenschlusses von Szatmár	89

A borítón a Károlyi, a Pálffy, a Rákóczi és a Habsburg család címere látható.

BEVEZETÉS

A szatmári béke a magyar történelem azon eseményei közé tartozik, amelyeknek értékelése és megítélése mindmáig nem jutott nyugvópontra sem a történettudományban, sem a közvéleményben. Annak ellenére így van, hogy a békekötés előzményeire, lefolyására viszonylag elégséges forrásanyag van publikálva, a főleg értékelésbeli vita nyilván csak akkor fog megszűnni, ha további forrásokat sikerül feltárni. Ennek a kiadványnak is éppen az a célja, hogy gyarapítsa a témára vonatkozó dokumentumok kiadását. Közöttük is fontosnak tartjuk a béke megkötésében kiemelkedő szerepet játszó két személy, *Károlyi Sándor* és *Pálffy János* leveleit. Ezek egy része történetírásunk által ismert volt, de most jelennek meg először teljes terjedelmükben.

A nem kevés forráskiadvány közül kettőt alaplúnak kell tekintenünk a szatmári béke történetére. Az egyik *Pulay János* munkája, a *Szatmári békesség*.¹ A szerző Pálffy titkára volt és könyvét az események alatt és közvetlenül utána gyűjtött dokumentumok és természetesen személyes élményei alapján írta meg. Összesen 68 levelet, dokumentumot közöl 1710. november 17–dikétől (Pálffynak Károlyihoz írt levelétől) egészen III. Károlynak Barcelonából 1711. július 31–dikén Pálffyhoz intézett köszönő iratáig. Pulaynak Károlyi is segítséget nyújtott, levéltárából számos dokumentumot bocsátott a szerző rendelkezésére, amelyek sok más, fontos kiadatlan irattal együtt még mindig külön csomóban találhatók a Károlyi-nemzetség levéltárában. Ezek közül többet is beválogattunk ebbe a kiadványba.

Pulay munkája azonban 1864-es kiadása előtt is ismert volt, mert Török János 1859-ben bő részleteket közölt belőle.²

A másik alaplú *Lukinich Imre* nagy aktapublikációja,³ amelynek jelentőségét az adja, hogy a bécsi központi levéltárak anyagát hozzáférhetővé tette a kutatás számára. A közölt iratok tisztázták a Habsburg-birodalom központi vezetésének politikáját a felkelés lezárásának módjáról: a kompromisszumos megoldás irányvonalának fokozatos felülkerekedését, s ennek megvalósításában Pálffy Jánosnak mondhatni döntő szerepét. Elsősorban ugyanis neki tulajdonítható, hogy a magyar arisztokrácia és nemesség érdekeit tekintve szem előtt, megakadályozta a szabadságharc katonai eszközökkel való leverését. Lukinich forráskiadványa bemutatja azt is, hogyan vált ebben a politikában Károlyi Sándor partnerré, Rákóczival ellentétben az udvar feltételeinek elfogadását, a béke megkötését tartván a legoptimálisabb megoldásnak az ország számára.⁴

Ezenkívül több, bár talán nem ennyire átfogó és terjedelmes forráskiadványt kell megemlítenünk. Ilyen pl. *Bivolnyi István* naplója 1710–1711-ből.⁵ A naplóíró előbb Bercsényi, majd a béketárgyalások előkészítésében szintén szerepet játszó báró Ebergényi László császári tábornok titkára volt, s latin nyelven rövid feljegyzéseket készített a napi eseményekről. Munkája inkább periférikus eseményeket tartalmaz, de a kronológia tisztázásához felhasználható.

Sajnos, múlt századi kiváló történészünknek, *Szalay Lászlónak* a Rákóczi emigrációját feldolgozni szándékozó munkája csonka maradt, csak I. kötete jelent meg.⁶ A könyv emlékiratokból, naplókából, levelekből, diplomáciai jelentésekből vett részletekkel (magyar fordításban) kíséri végig az eseményeket kronológiai sorrendben a romhányi csatától kezdve 1712 januárjáig, de csak kisebb része esik a szatmári béke megkötésének hónapjaira.

Fontos iratpublikációk a következők: elsősorban Rákóczi leveleskönyvének ebből az időből való darabjai,⁷ valamint Bercsényinek a fejedelemhez írt levelei Lengyelországból.⁸ Sok új anyagot hoz Lukinich újabb iratpublikációja is, amelyben Rákóczi és Károlyi (korántsem teljes) levelezését adta ki 1711. március 23–ig.⁹ A diplomáciai iratok közül az angol levéltárak vonatkozó anyaga említendő, amelyek a szatmári béke nemzetközi vonatkozásaira utalnak.¹⁰

Ami a jövőbeni kutatásokat illeti, elsősorban a Károlyi-nemzetség levéltára biztat még jelentős eredményekkel. Az itt található iratanyag még számottevően gazdagíthatja és módosíthatja a békekötés eseménytörténetére, valamint a nemesség és a kuruc tisztikar álláspontjára és magatartására vonatkozó ismereteinket.

Sajnos, a szatmári béke (sőt az egész Rákóczi-szabadságharc) történetére alapvetően fontos adatokat tartalmazó két levéltár anyaga eddig tulajdonképpen nem volt hozzáférhető a magyar történetkutatás számára, pontosabban szólva csak vázlatos ismereteink vannak az ott található dokumentumokról. Az egyik a Pálffy-család központi levéltára (Pozsonyban, a Szlovák Központi Állami Levéltárban), benne Pálffy János személyes iratanyaga, amely a szatmári békére vonatkozó levelezését és dokumentumait is tartalmazza. Nem kell bizony-

gatni, hogy milyen fontos volna e levelezés publikálása. Ugyanennyire jelentős lenne a Csáky-család volt szepesmind-szenti levéltárából (jelenleg Bécsben, Haus-, Hof- und Staatsarchiv) annak a mintegy 100 levélnek a közreadása, amelyet Pálffy gróf Csáky Imre bíboroshoz, közeli barátjához írt éppen a szatmári béke létrehozásának hónapjaiban.¹¹ Ugyancsak e levéltárban található Károlyi Sándornak Ebergényi Lászlóhoz írt 120 levele is.¹²

Mindez mutatja, hogy forráskiadásunknak még sok lehetősége és feladata van a szatmári béke történetére vonatkozó dokumentumok feltárásában.

* * *

1. *Pulay János*: Szatmári békekesség. Kiadta Szalay László. In: Magyar Történelmi Emlékek V. Pest 1865. 183–506. A mű eredeti, magyar és latin nyelvű kézirata Pozsonyban van: Štátny Ústredny Archív SSR. Pálffy család központi levéltára. Arm. VII. Lad. 4. Fasc. 1. No. 67. és 68. Ezek alapján sajtó alá készítettük a mű modern, kritikai kiadását, minthogy Szalay könyve ma már hozzáférhetetlen, ezenkívül sok helyen pontatlan is.
2. *T(örök) J(ános)*: Adatok és oklevelek II. Rákóczi Ferenc és a szatmári békekötés történetéhez. = Hazánk 2/1859/211–269.
3. A szatmári béke története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta *Lukinich Imre*. Bp. 1925.
4. A problémára lásd: Bánkúti Imre: A szatmári béke. Bp. 1981. (Sorsdöntő történelmi napok 6.)
5. Bivolányi István naplótöredéke. 1710–1711. In: Történelmi naplók. 1663–1719. Közli *Thaly Kálmán*. Bp. 1875. 397–432. (Monumenta Hungariae Historica. II. oszt. Irók. 27.)
6. II. Rákóczi Ferencz bujdosása. Szalay László által. I. Pest 1864.
7. II. Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli *Thaly Kálmán*. III. (1710–1712.) Bp. 1874. (Archivum Rákócziánium. I. oszt. III.)
8. Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez. 1704–1712. Az eredeti kéziratokból a titkos jegyek fölfejtésével közli *Thaly Kálmán*. III. (1708–1711.) Bp. 1878. 610–724. (Archivum Rákócziánium. I. oszt. VI.)
9. II. Rákóczi Ferenc levelei Károlyi Sándorhoz (1708–1711). Másolatok Károlyi Sándornak a gr. Károlyi-nemzetség budapesti levéltárában őrzött leveleskönyvéből. In: II. Rákóczi Ferenc felségárulási perének története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta *Lukinich Imre*. II. Bp. 1935. 313–584. (Archivum Rákócziánium. I. oszt. XII.)
10. Angol diplomáciai iratok II. Rákóczi Ferencz korára. Angol levéltárakból közli *Simonyi Ernő*. III. Bp. 1877. 454–496. (Archivum Rákócziánium. II. oszt. III.)
11. *Málnási Ödön*: Erdődi gróf Pálffy János nádor. Bp. 1929. (Több levélből hosszabb-rövidebb részletet is közöl.)
12. *Málnási Ödön*: Gróf Csáky Imre bíbornok élete és kora (1672–1732). Kalocsa 1933.

RÖVIDÍTÉSEK

- AR III. = II. Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli *Thaly Kálmán*. III. (1710–1712.) Bp., 1874. (Archívum Rákóczipanum. I. oszt. III.)
- AR VI. = Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez. 1704–1712. Az eredeti kéziratokból a titkos jegyek fölfejtésével közli *Thaly Kálmán*. III. (1708–1711.) Bp., 1878. (Archívum Rákóczipanum. I. oszt. VI.)
- AR XII. = II. Rákóczi Ferenc levelei Károlyi Sándorhoz (1708–1711.) Másolatok Károlyi Sándornak a gr. Károlyi-nemzetség budapesti levéltárában őrzött leveleskönyvéből. In: II. Rákóczi Ferenc felségárulási perének története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta *Lukinich Imre*. II. Bp., 1935. 313–584. (Archívum Rákóczipanum. I. oszt. XII.)
- b. = báró
- brig. = brigadéros
- cs. = császári
- ezr. = ezredes
- ezr. kap. = ezereskapitány
- f. = folyó
- FH = Folia Historica
- gr. = gróf
- h. = hegy, hegység
- hg. = herceg
- Lukinich* = A szatmári béke története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta *Lukinich Imre*. II. Bp., 1935. 313–584. (Archívum Rákóczipanum. I. oszt. XII.)
- Márki* III. = II. Rákóczi Ferencz. Írta *Márki Sándor*. III. 1709–1735. Bp., 1910. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- MOL = Magyar Országos Levéltár
- MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa = MOL P. 396. Károlyi család levéltára. Acta politica. 1. Acta Rakocziana. Series I. Missiles diversorum ad Alexandrum Károlyi. Series V. A szatmári békére vonatkozó iratok. 1–3. csomó.
- OSzK Kt = Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára
- Pray* III. = *Pray, Georgius*: Epistolae procerum Regni Hungariae. Pars III. Pozsony 1806.
- Pulay* = *Pulay János*: Szatmári békesség. Kiadta *Szalay László*. In: Magyar Történelmi Emlékek V. Pest, 1865. 183–506.
- RSzL = Rákóczi Szabadságharc Levéltára. MOL G. 15–G.36. törzsszámok.
- Szalay* = II. Rákóczi Ferencz bujdosása. *Szalay László* által. I. Pest 1864.
- tbk. = tábornok
- tbgy. = tábornagy
- vörgy. = vezérőrnagy
- v. = város
- vm. = vármegye

DOKUMENTUMOK

1.

Pest, 1710. november 14.

Gróf Pálffy János császári főparancsnok levele Károlyi Sándorhoz: térjen vissza a császár hűségére

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. Irregistrata. 1710 nov. — Teljesen megegyezik vele a 4. sz. irat. *Csak az aláírás sajátkezű. Hául más kézzel ráírva: 14. 9bris 1710. Acta Pacificationis Szatmariensis vide in libro pag. 43.*)

Spectabilis ac Magnifice Domine mihi Observandissime.

Fris emlékezetben leszen, nem kétlem most is Kegyelmednél, tapasztalt régi, Kegyelmedhez való szép affectióm s jóindulatom, s miolta elváloztotta magát tőlünk Kegyelmed, ellenben hasonlóképpen tudgya keresztényi s magyar szánakodásomat lebegű szerencsén. Tapasztalhatta édes hazánknek romlásával s magának nagy kárával, mit téssen az kecsgetetű, emberek elméit vesztegetű és szíveket hódító nagy égfetek s remínségek alatt öszvefűjt hamis héreknek az ő kimenetelek. Tudom, mindezeket mint okos úri ember, penetrállja, de viszont mint jó politicusnak dolmánya ingének titkait nem tudgya, hanem magányosan keseregye sirattja, mint jó hazafia, magyarságának és magyar hazánknek megestit szívének belső kamarájában. Adom ezért értésére Kegyelmednek, hogy Császár és Koronás Király Kegyelmes Urunktól ő Felségitűl mint hazafia, Plenipotentiárius Comendírozó Generális Felt Mareschallá tétettem, talán Kegyelmednek is vigasztalására, ha úgy fog teccenyi Kegyelmednek. Én ez levelemmel is declarálom magamot, hogy Kegyelmedhez való régi szép indulatomat megújjitanom igaz szível sincere et absque omni fuco kívánom. És mivel nagyobb mértékben meg is mutadhatom, Császár és Koronás Király Kegyelmes Urunktól ő Felségitűl adatot plenipotentiámmal offerálom is Kegyelmednek. Szánnya meg magát és természet szerint édes feleségit s gyermekeit is, s vegye túkerűl elejben úri familiájának örök emlékezetre méltó, felkent felséges királyaihoz dicséretes álhatatos hívségeket, melly hívségek által azon méltóságokra ment úri familiája, mellyekben találtatott Kegyelmed is. Vesse végit szívbéli gyötrelmeinek, térjen meg felkent királyához, Kegyelmes Urunkhoz ő Felségihez. Becsületi meglészen, jószági s úri hivatolo (sic!), tisztei megmaradnak, valamellyek ez elűt valának, s ha szolgálnyi kívánnija más állapotokban is Császár és Koronás Király Kegyelmes Urunktól ő Felségit, úgy is becsülettel accommodáltatik. Nem kétlem, midűn ezen levelemet olvasnyi fogja, tusakodnyi fog felünk valló jóindulat s hajlandóság a securitással. Veszedelemét Kegyelmednek, sem másnak illy formán nem kívánom. Tudgya módgyát feltalálni, ha lellessen akarja, mind meghit emberit s mind pedig micsoda s melly utakon hozzám jutadhassa titkossan. Egy comandírozó generális plenipotentiárius felt marschallust mindenűt feltalálhatnyi (nec poterit dari ratio, nisi nolit.) Avval beszélhetek de ore ad os, és mindent végezhetek, concludálhatok is, ha annak is olyan plenipotentiája leszen Kegyelmedtűl, mint nekem Császár és Koronás Király Kegyelmes Urunktól ő Felségitűl vagyon, s ha Kegyelmed is úgy akarja secundálnyi maga szerencsét, mint én. Bona et christiana fide et caualeria parola offerálom, nyugottab elmével fog alhatnyi, és nem fog átkot feire édes gyermekeitűl várhatnyi. Bizonságot tehetnek mind Érsek Újvár s mind Szolnok, s talán maholnap Eger is Isten kegyelme által, hogy nem kigondolt nemzetségekbűl álló segítségekkel mind a Tiszán innen, s mind túl való földet megvisgálhatom s megszelídíthetem, Erdélbűl is hadak gyűvén ki, de az hazának nagy romlásával.

Si bonum et verum civem patriae se profitetur, vegye ezen atyai intísemet, consulat et patriae et sibi bene, ferrum dum calet ad eundem valet, elvárván absque Kegyelmed választját.

In reliquo maneo Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae ad serviendum paratissimus

Comes Joannes Pálffy m. p.

Pestini die 14. 9bris 1710.

1. Utalás arra a latinnyelvű összeállításra, amely a szatmári békére vonatkozó iratokat tartalmazza, Pulay kézírásával. MOL. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Ser.V.

2.

Eger, 1710. november 14.

*Perényi Miklós egri parancsnok levele Károlyi Sándornak:
beszámol az őrség helyzetéről, szökésekről, személyes elszántságról*

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 27. *Csak az aláírás sajátkezű.*)

Méltóságos Generális, nekem bizodalmas jó Uram.

Mi még Istennek hálá az Méltóságos Ur szolgálattýára megvagyunk, csak bészorulva, mivel a német, jóllehet csak az városon, de erősb nálunknál, bár csak vagy 400 jó hajdúkat küldene az Méltóságos Ur, bizony kívákhathánk (sic!)

a városról, de kevesen vagyunk igen, s úgy is nem merek vélek próbáltatni, mert oda le vannak feleségeik. Félek, hogy mind oda le maradnak. Amint hogy a magam főstrásamesterem elszökött écszaka, úgy az vachtmaiszter laidinantom is véle akart, de elszakadván a kötél, le nem mehetet, kit is megfoktak, tústént meglővőtőztetvén, a bástyán levettettem. Csajági uram régementye főstrásamestere is humcfuttá akart lenni, amint a szél fújtt felőle, de még meg nem bizonyodhatot, és csak árestombban van. Tudhattya maga is az Méltóságos Ur, hogy vicecommendáns Rétei Ferenc uram csak beteges, bizony magam már igen eluntam, kit ezen két tiszteim mindeneket szóval jobban megmondanak az Méltóságos Urnak, hitelt bízást adhat az Méltóságos Ur szavaiknak. Minap is azt írdgya az Méltóságos Ur, hogy miért nem tudósítottam az Méltóságos Urat, hiszem, jobb módgya volna az Méltóságos Urnak ide küldeni, mint sem nékem, mert én kit küldgyek, nem tudok kinek (sic!) küldgyek. Most is ilyen jó embereimet kellett az Méltóságos Urhoz kiküldennem, az Méltóságos Ur bár két jó tanult embert külgyön bé mellém, mert amint föllyebb is íram az Méltóságos Urnak, magamat nem győzőm. Noha olly resolutus vagyok, hogy Isten engem úgy segéllyen, fejem fennállásáig az én Felséges Uram és országom mellől el nem állok, mellyet meg is mondhat az Méltóságos Ur Felséges Urunknak, hogy énbennem fogyatkozás nem lészen. De kitül Isten oltalmazzon, sebbe vagy betegségbe találak esni, nem tudom, ki fogja kormányozni a dolgot.

Ezen német leveleit délután 3 s 4 óra tájban vettük fel, mi légyen benne, mi is elolvastuk s az Méltóságos Urnak is im elkültem, ebből pediglen semmit se colimállyon az Méltóságos Ur, mert Isten engem úgy segéllyen, igaz híve vagyok az országnak s az én Felséges Uramnak. Amint föllyebb is íram az Méltóságos Urnak, ezen leveletem megadó kapitán Nagy István uram és főhadnagyom meg tudgyák mondani az Méltóságos Urnak.

Nagyszőlőst lévő kevés bagasiámat recommendálok az Méltóságos Urnak, kérem alázatossan, méltóztassék parancsolni eledelek s abrakjok és szénájok iránt parancsolni. (Sic!)

Tovább is magamat ajánlván az Méltóságos Ur grátiájába, maradok az Méltóságos Urnak alázatos szolgálja

Perényi Miklós m. p.

Eger 14. 9bris 1710.

3.

Hely és kelet nélkül (1710 november közepe körül.)

II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándorhoz a katonai helyzetről és a teendő intézkedésekről

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs.lt. Acta publica. Rákóczi levelek 7. köt.

Pag. 338–341. *Végig a címzés is, Rákóczi sajátkezű írása. Külső címzés: Tekintetes Nagyságos Generalis Campi Marechallus Károlyi Sándor úri kedves atyánkfiának adassék. Bottyán. Gyűrűspecsét töredéke.*)

Isten minden jókkal áldgya meg Kegyelmedet, szívből kívánom.

Most kűd meg Antal úr az Kegyelmed levelét, az melyben írja az ellenség Patak felé való menetelét s csak elhűlék belé, hogy már Darócon van Charier regimentye, melyre nézve hogy ne látassék félelemtől származotnak lenni oda való időtlen¹ retirádája, legjobbnak ítélem vagy Bodroghközre, vagy az Tiszahátra Eszeny, Csap, Salamon felé való költözéseket, az bodroghközi sok asztagot assignállya Kegyelmed subsistentiájára, Zai maradhatna az maga ezerével Helmec táján, s vigyázhatna az ellenségre, s retirádája könnyebbségére nézve csináltatnék meg az Csaroda² hídgya, mellyeknek effectuatiójáru tegyen Kegyelmed rendeltet, mert Antal úr onnan csak elgyűn, melyrűl ujonnan is íratok, Senyei Ferenc, az ki Tárkányba³ ment, lehet az commendó az élés dolgábul, mert az portázást és communitiót Zai is véghez viszi, ha penig az ellenség Patakrul is visszamegyen, Zait eléb kel vinni, Charier is által mehetne az Csarodán, Kenyézlnél kezdetné dislocálni magát keresztűl s Kispatakon⁴ lehetne egy hídrontó strázája. Mind-ezekrűl penig szükséges, hogy elmenetele előtt disponállyon Kegyelmed, úgy az exulánsokat is hozza rendbe, mert máskint csak sírás rívás lesz előttem.

Kegyelmednek minden jót kívánó attyafia s baráttya

F. Rákóczi m.p.

Az mely magyar öszvevert hadak ezeken kívül volnának, úgy Antal úr regimentye is, lehetnének pro interim még haza megy az ellenség, Ebeczkivel⁵ Vaján és Derenyő⁶ táján, elmenvén pedig az ellenség Ónodhoz, conjungálhatná Kegyelmed magát velek s mehetne az hegyallyai postirungok kiállítására s rebus hic perfectis, úgy mehet által az Tiszán.⁷

1. Azaz: korai, idő előtti.

2. Helyesen: Csaronda, a Latorca baloldali mellékveze. Partján fekszik a Csaroda nevű helység.

3. Később: Nagytárkány és Kistárkány.

4. Kispatak: Sárospatak Bodrog balparti része, ekkor önálló község.

5. Az Ebeczky-családnak több tagja szolgált a kuruc hadseregben, itt valószínűleg Ebeczky Istvánról van szó.

6. Helyesen: Deregnő.

7. Károlyi válasza e levélre: Bottyán, 1710. november 17. Kiadva: AR XII. 540–541.

4.

Pest, 1710. november 17.

Gróf Pálffy János császári főparancsnok levele Károlyi Sándorhoz: térjen vissza a császár hűségére

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs.lit. Ap 1. AcRa Series V. 1.cs. — Teljesen megegyezik az 1. sz. irattal. Kiadva: Pulay, 198–201.)

5.

Alsónémedi, 1710. november 17.

Kecskeméti Lovas Mihály alsónémedi prédikátor levele Károlyi Sándorhoz: Pálffy János parancsára a mellékelt levelet meg kellett küldenie, kéri, hogy adjon választ rá

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs.lit. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc.1.A.31. *Külső címzés:* Méltóságos Fő Generális Károlyi Sándor érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának írásm tartozó kötelességgel. Ibi. Ubi. *Gyűrűsnyoma.* Más kézzel: Alsó Némediek.)

Ajánlom mint érdemem felett való nagy Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak holtig kész kötelességgel való szolgálatomat.

Méltóságos fő Generális! ezelőtti ennyéhán napokkal Méltóságos Generál Felt Marsálok Pálfi János Uram ő Excellentiája bizonyos számú katonákat küldvén házamhoz, Pestre magához ő Excellentiája bévitetett, és ezen levelemben includált maga levelének¹ Excellentiához való küldtetését sub poena capitali severt (sic!) injungálta. Mi légyen peniglen benne, én nem tudom, mindazonáltal parancsolta ő Excellentiája, hogy ezen leveletem repraesentáló embernek választ adni Excellentiád ne terheltessék, kérem is nagy alázatosan Excellentiádat, mint természet szerent nagy jó Kegyelmes Uramat, adgyon választ, avagy recepissét, hogy magamat salválhassam Méltóságos Generál felt Marsálok Uram ő Excellentiája előtt, tapasztalván ő Excellentiája nagy sinceritását, igaz affectióját Excellentiához cum velle et meritorie(?) Vestrae Excellentiae. In reliquis Isten kegyelmes gondviselésében ajánlván mostani Excellentiád Dávidi életét.

Maradok Excellentiád alázatos szolgája Anno 1710. 17. 9bris Alsó Némedin Praedikátor.² Ibidem.

* * *

1. Az 1. sz. iratról, Pálffy november 14-i leveléről van szó.

2. Az aláírás hiányzik.

6.

Pest, 1710. november 18.

Gróf Pálffy János császári főparancsnok megadásra szólító levele Perényi Miklós egri parancsnokhoz

(Eredeti. MOL G. 15. RSzL I.1. Caps. H. Fasc. 245. *Csak az aláírás sajátkezű.* *Külső címzés:* Spectabili et Magnifico Domino Nicolao Libero Baroni de Pereny, Commendant Rákóciano Agriensi, Domino observandissimo. Agriae. *Pecset nyoma.* Más kézzel: Exhibitae 21. 9bris.)

Isten sok jókkal áldgya meg Kegyelmedet.

Vévén Kegyelmed választévo levelét, csudálkozva értem, hogy ennyi esztendőök alatt Rákóczi és Bercsényi helytelen ámetó biztatásit észre nem vehette, s ki nem tanulhatta Kegyelmed és alatta valójai, mert ha eddig lett volna volna bizodalma Rákóczinak valamely potentátushoz és külső nemzethez, Indiából is elérkezhetett volna, de látni való dolog, s akinek esze van, által érthette, hogy csak haszontalan hitegetéssel vakították az hazabelieket, az országnak majd utolsó pusztulásra s végső romlásra való jutásával, egyebaránt Felséges Császárukunknak és törvény s természet szerént való Királyunknak is tudtára esnék az, ha valamely külső potentátus ellene hadat indítani szándékozna, de abban semmi sem lévén, hadai is az országban szélllyel dislocálva vannak, Felföldön lévő vitézlo rend pedig feles vármegyékét keresztül kasul özszvejárván, nemhogy Rákóczinak valamely corpussát, de csak kevés fegyverviselő kurucot is nem láthatnak, már pedig Kegyelmed Eger várában bloquáda alatt, és ott körül lévő postirungokkal is környül vétetve lévén, nem tudom, mihez lehessen legkisseb reménsége is Kegyelmednek, abban ne bízzék, hogy az üdö tél lévén, formális obsidiója nem lehet, mert az én dolgom lészen az, nagyob erősséget is Egernél téli üdöben, mindenféle munitióval bővelkedő benn lévő néptül is meg szoktunk venni; de Kegyelmednek, amint nállam jól constál, se fája, se golyóbissa, úgy puszkaköve is igen szúken vagyon, s vizek is ros, meglátom, miképpen subsistál Kegyelmed, s minemü gráciájában, vagy ajándékjában bízik

Rákóczinak, ha egyszer odamegyek áldgyúkkal, akikről már tettem is rendelkezéseket, bizonyos legyen benne Kegyelmed, hogy semminemű kegyelmét nem fogja ő Felségének venni, sőt az hadi törvény keménségét magán és alatta valóin tapasztallya; Kegyelmednek pedig, Magyarországban jó nemzet lévén, familiáját is kellene tekinteni, mellyből mostanában is az Imperiumban ő Felségének hív és hasznos szolgája vagyon, Kegyelmedet is protectiója alá vévén, szászor jobban megjutalmaztathattya Rákóczinál, aki máris Munkácsra vévén magát, s az erdélyi hadak is kiindulván, ellene indulunk, az országbul is kiverettetik. Mindezeket azért Kegyelmed elméjére vévén, fontollya meg voltaképpen a dolgot, és hadgyon békét az megátalkodotságnak, s jó móddal adgya fel a várat, másként maga és alatta valói veszedelmét nem másnak, hanem magának tulajdonítsa. Nem mondhattya Kegyelmed, hogy vénasszony módgyára adgya fel, mert actualiter bloquáda alatt vagyon, s mosárokát is már praemittáltam, a mezőbenn is nincsen mihez bízhassek, az erősséget is nem hasonlíthattya Ujvárhoz, akin több függött, hogy sem egy Eger várán, kit is vegyen példájul Kegyelmed. Caeterum amidőn ezekre Kegyelmed hasznára való választ várok, maradok Kegyelmednek jóakarója

Költ Pesten 18. 9bris 1710.

Gróff Pálffy János m.p.

7.

Pest, 1710. november 20.

Gróf Pálffy János levele a hajdúvárosokhoz: küldjék embereiket hozzá

(Egykorú másolat. MOL P. 396. Károlyi cs.lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 34. Említi: Márki III. 140. Kívül: Hétt Hajdu Várassi Bírának és Lakosoknak, közönségesen adassék.)

Isten áldgyon meg benneteket.

Nem kétlem, vettétek ennekelőtte írott kétt rendbeli leveleimet; de cum resensu tapasztalom, hogy azoknak tenora szerint magatokat nem alkalmaztattyátok. Ne várjátok azért tovább való parancsolatimat, hanem kúttést külgýetek magatok embereit hozzám, másként aminemű kár nem sokára követ benneteket, magatoknak tulajdonítsátok. Isten veletek. Költ Pesten die 20. 9bris 1710.

Jót kívánótok

G. Pálffy János m.p.

8.

Pest, 1710. november 20.

Gróf Pálffy János Debrecen városához: küldjék hozzá embereiket a kivetett 50.000 forinttal

(Egykorú másolat. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1.A.37. Említi: Márki, III. 140. Kívül: Debrecen Várassa Bírának és lakosinak sietséggel adassék.)

Isten álgya meg Kegyelmeteket.

Nem kítlem, vette Kegyelmetek már ennekelőtte írott két rendbeli leveletem, de csudálom, sőt rensentiálom is, hogy mind ekkoráig is azon leveleimnek tenora szerint előttem nem compareálnak. Ne várja azért Kegyelmetek tovább való parancsolatomat, hanem kültést külgye embereit s azok által a Kegyelmetekre felvetett 50.000 forintokat is szolgáltatassa kezemhez. Másként a minemű kár rövid nap követi Kegyelmeteket, magoknak tulajdonítsák. Isten Kegyelmetekkel. Költ Pesten die 20. 9bris 1710.

Kegyelmeteknek jóakarója

G. Pálffy János.

9.

Kassa, 1710. november 20.

Gróf Eszterházy Dániel levele Károlyi Sándorhoz a környékbeli katonai helyzetről és a császáriak hadmozdulatairól, valamint a kuruc katonaság helyzetéről

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1.AcRa Series I. 1710 nov. Fasc.1. A.39.)

Kassa 20. 9bris 1710.

Méltóságos Generalis Marschallus Nagy Jó Uram.

Bottyánbul¹ 17. praesentis költ kegyelmes méltóságos levelét mai napon veszem tartozó kötelelességgel, mitt írjon az ellenségeknek a Hegyallyán ellkövetett dolgainak, úgy több motussinak circumstantiáirul, megértettem, jóll lehet

ugyan mindazokrul vala információm, de hogy Patakon praesídiumot hagyott, aszt nem tuttam. Hogy pediglen ujjabb operációkhoz kezdgyen, könnyen ellihető, amint az intercipiált levelekből is, melyeket Felséges Urunknak elküldöttem, collimálom, és csak elhiszem, Egret² fogja ujjólag attakérozni.

Viard pediglen ellindulván Szántóru³ Goncnek, minémű motust és operációt tett, ezen insclusákból⁴ megértheti Kegyelmed Méltósága. Krasznahorka eránt még bizonyos információm nincsen, de aszt sem tartom lehetetlennek, amint az includált⁵ examenben fell vagyon téve, mert eleitül fogvást soha nem approbálhatám Andrászi György uram confidentiáját az ellenséggell. A szepessi ellenség még békével vagyon, megindulva vala ugyan az is Eperjes és Palocsa felé, de visszatért elébbi posterungába.

Megmutattyák magokat az ellenség motussai, kikre szorgalmatos vigyázással leszek, igyekezem minden úttal, hogy megcsuportoztattván hadainkat, valamelly notabilis csapást tehessek rajta. Rétei György, Mikházi, Máriási igen vékonyan szaporodnak, jóll lehet eleget keménkedem a tisztéken. Szinte hogy eddég írnam leveletem, érkezik sepsiek⁶ levele, mellyből is méltóztatik kegyelmesen magát informáltatni.

Jászóbul kijött Bagossi és Almási uraimék hajdúi nagyobb részén mind haza szökének, csak némellyekkel jövének bé a tiszték. A lisztájokat mind a megmarattaknak, s mind az ellszökötteknek megcsináltattván, elküldöm Kegyelmednek, méltók lesznek a kemény büntetésre az ellszököttek, holott mind accomodációjokat, s mind fizetéseket megígértem vala.

Igen szükséges volna Kegyelmedet nagy dolgokrul informálnom, de clavessek nélkül nem merészlem, melyeket mihellyen vehetek, azonnal mindeneket megírok. Avagy ha azon clavessek megvólnának Kegyelmednél, melyeket tavalyi esztendőben attam vala Tornaallyán, csak azokall folytattnám Kegyelmedell való szükséges communicációm.

Várad praepost⁷ is mit írjon, levelét annectálom,⁸ kirul is tovább mitt méltóztatik vagy Felséges Urunk, vagy Kegyelmed parancsolni, a többivel edgyütt ellvárom az eránt is kegyelmes és méltóságos parancsolatit. Én pedig maradok Kegyelmed Méltóságának engedelmes köteles szolgálja

Esterhás Dániel m.p.

P.S. Szentiványi uram Felséges Urunkhoz ment. Beleznaj uramnak pediglen Kegyelmed méltóságos levelét elküldöttem

* * *

1. Helyesen: Battyán, Zemplén m.
2. Eger.
3. Abaújszántó.
4. Nincsenek a levél mellett.
5. Ez sincs meg.
6. Azaz: Szepesi, Abaúj m.
7. Bakó János.
8. Szintén nincs meg.

10.

Szolnok, 1710. november 20.

Pataky Gáspár levele Károlyi Sándorhoz: közvetíti gróf Pálffy János ajánlatát a meghódolásra

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1.AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. I. A. 35. Külső címzés: *Méltóságos Generalis Károlyi Sándor kiváltképpen Kegyelmes Uramnak, Patronusomnak alázatosan trám. Ibi ubi.* Alatta kis cédula Károlyi Sándor sajátkezű írásával és gyűrűpecsétjével felerősítve: *Eszenjben levő zászlótartó küldgye Dobronyba sieve. Károlyi Sándor.*)

Méltóságos Generalis, nékem Kegyelmes Uram.

Méltóságos Urhoz tartozó kötelesemtől viseltetvén, alázatosan praesentibus Excellentiád szolgálattára magamat inknuálni(sic!) el nem mulathattam, tuttára adván: hogy nem régében Pesten Méltóságos Fő Generalis Feldmarschalk Gróff Pálffy János Urammal ő Excellentiájával lévén, Excellentiád felől jó emlékezettel volt, többi között azt előhóznán, ha Excellentiádnak kedve volna Főlséges Római Császár koronás királunk kegyelmes grátiáját (tam respectu ipsius personae, quam universorum bonorum, restitutionem sub cautela amnistiae generalis) amplectálni, mivel most ő Excellentiája Főlséges királnak absolutus Plenipotentiáriussa, abban Excellentiádnak ő Nagysága kész volna szolgálni. Ezen dolgot pedig nemcsak Pálffy Uramtul ő Excellentiátul,(sic!) de más főemberektől is megértetem, kiváltképpen azt obiciálván Méltóságos Urak, mivel Excellentiád Felséges királtul való elpártolása nem magától, úgy mint Nagyságodtul, hanem másutl okosztatot, azért de et super collatione benigne fienda gratiae minden jó biztatással vannak Excellentiád felől: evéget ad contestationem máshonnan is fogja tapasztalni Excellentiát(sic!) Méltóságos Urak affectióját, csak Excellentiád is mutattni méltóztassék bizonyos alkalmatossággal ez iránt való

elméjét. Ezeket alázatosan nagy jóakaró Patrónusomnak jelentvén, és magamat továbbis úri grátiájába ajánlván, maradok Excellentiádnak alázatos szolgája

Raptissime in Szolnok
20. 9bris 1710.

Pataky Gáspár m.p.

11.

Torna, 1710. november 22.

Babocsay Ferenc brigadéros tájékoztatja gróf Bercsényi Miklóst arról, hogy a császáriak egészen Szendrőig nyomultak, majd Putnokra tértek vissza és most is ott táboroznak

(Eredeti. MOL RSzL G. 24. II. 6. 64. cs. a. . 407-408.)

Méltóságos Fő Generális és Locum Tenens Kegyelmes Uram.

Isten kívánsági szerint való sok jókkal megáldja Nagyságodat, kívánom. Estve 11 órakor veszem Excellentiád levelét szokott kötelességgel, amelyben is mit parancsoljon Excellentiád, jól értem. Az ugyan csak való, hogy az ellenség Putnokhoz szállott tegnapelőtt és tegnapi napon hatszázig való portása penetrált szendrei bányáig, és ottan valami futott szekereket talált, amelyeket is bizonyosan felvert és avval visszatért Putnokhoz, amint hogy még az étszaka hajnal előtt bizonyos portát bocsátottam volt épen Szendrőig, amely porta is szintén ezen órában gyűtt vissza és olly reportot hozott, hogy Putnoknál legyen és hogy ottan fortificálni szándékozik, amint ispalezátákat is kezdett hordatni, és hogy Györky¹ uram az Csáki Mihály uram őnagysága gabonáját, borát és egyebét ott kerül belül hordatatja. Épen szintén most expediálom oberster Nyuzo uramat is vagy 400 lóval portára ugyan Szendrő fele, és másutt is vadnak ugyan két rendbeli portásim is, kik is mit fognak reportálni, azonnal Nagyságodat sietséggel tudósítani kötelesen el nem mulatom, attul ugyan Nagyságod semmit se tartson, hogy olly sietve gyűjön és hogy Nagyságodat elszoríthatná, leszen énnekem tovább is szorgalmatos gondom az jó vigyázásra, ha különben nem, az magam paripámon is kész leszek sietve Nagyságodat emberem által tudósítanom, és nem is fogom postára bíznom. Károly Sándor marschallus uram őnagyságais itt vala nálam, de őnagysága még visszament Mecenzéphekre.² Én tovább is magamat Nagyságodnak kegyelemességében recommendálom. Datum Torna die 22. Novembris circa undecimam.

Maradván Nagyságodnak mint Kegyelmes Uramnak legkisebbik szolgája

Babocsay Ferenc m.p.

P.S. Az magunk hadai KegyelmesUram, igen megoszlottak, hanem Károly Sándor marschallus uram őnagyságáé ide érkeztek és itten vadnak mellettem.

* * *

1. Teljesen bizonytalan olvasatú név. Gyürky Pál kuruc tábornok nem lehet, mert ő már előzőleg meghalt, azonkívül itt császári tisztről van szó.
2. Alsómecenzéf és Felsőmecenzéf.

12.

(Munkács, 1710.) november 23.

II. Rákóczi Ferenc Károlyi Sándorhoz: várja jövetelét, küldi a lovakat Kászonyba

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs. lt. Acta publica. Rákóczi levelek 7. köt. Pag. 329-330 Végig a címzés is, Rákóczi trása. Külső címzés: Tekintetes Nagyságos Generalia Campi Marechallus Károlyi Sándor uri kedves atyámfianak adassék. Kason. Gyűrűspecstét nyoma.)

23. 4 o. delutan.

Isten minden jokkal aldgya meg Kegyelmedet, szivbűl kivanom.

Vettem két rendbeli levelét Kegyelmednek, de még ez előtt az karolyi lármáruul semmit sem tudtam,hanem varom szivessen Kegyelmedet s küldöm ezennel az lovakot is Kászonyba s maradok

Kegyelmednek minden jot kíváno attyafia

F. Rakoczi m. p.

Eger, 1710. november 24.

*Perényi Miklós egri parancsnok levele a fejedelemhez a vár bombázásáról:
az őrség 8 hónapi fegyverszünetet kért Pálffytól*

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Acta publica. Rákóczi levelek 7. köt. Pag. 296-297. - Válasz: Munkács, 1710. november 29. U. o. pag. 299-306. Kiadva: AR III. 313-317. Csak az aláírás sajátkezű.)

Fölséges Fejedelem, nekem jó Kegyelmes Uram.

Ezen bészárt várbul írhatom Fölségednek, már az ellenség a bombahanyással valóban rajtunk fogott, az elmúlt szombaton reggel 7 óra tájban fogott hozzá, az üdőtől fogva vetett bé hatvanhatot, kik is övedzésig való vermet csinálnak. Egy a többi köszt nem sült el, a tiszta vasa két mázát nyom, amint eszve vettük, négy félét hány, a darabokból is kitecik, hogy ennél nagyobbak, mivel öt únyinál vastagabb. Bizonyossan értettük, hogy az ágyúkkal is Pálffy uram rövid nap maga elérkezne, ha ugyan formaliter löveti a várat, régi romladozott kőfalai lévén, kevés lövéssel egymásra omol a kőfal. Ezen levelére Pálffy uramnak¹ tiszt uraimék megegyezett akaratbul írtak, kiből 8 holnapig való armistitiumot kívánnak, még ugyan a válasz nem érkezett el. Ez iránt mit méltóztatik Fölséged parancsolni, alázatosan elvárom, volna töb dolgokrul mit írnom, Fölségedet nem kívántam terhelni. Pennára sem tehetem, Sárosi János zászlótartóm szóval bővebben fogja Fölségedet informálni, méltóztatnék Fölséged kegyelmesen meghaladni. Magamat peniglen ajánlom Fölséged kegyelmes grátiájába,

maradok Fölségednek holtig alázatos szolgálja

Pereny Miklós m. p.

Eger 24. 9bris 1710.

* * *

1. Pest, 1710. november 18. L. a 6. sz. iratot.

Eger, 1710. november 24.

Perényi Miklós egri parancsnok Károlyi Sándorhoz: tájékoztatja az őrség és a vár válságos állapotáról

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 50. Csak az aláírás sajátkezű.)

Méltóságos Generális, nekem bizodalmas jó Uram.

E múlt estve Nagy István és Posgaj Márton uraimék 9 s 10 óra tájban szerencsésen bójóttek. Mast pediglen ismét ezen levelemet megadó Sárosi Ferenc¹ nevű zászlótartómat újólág transmittálnom kéntelenítettem az Méltóságos Urhoz. Mivel 22. praesentis keszte 4 mosárbul untalan hánni mind éjjel és mind nappal az bombát ránk. Melly miatt Méltóságos Uram, maid az kutainkbul is megfogytokozik az víz. Amint hogy az egyikből nem meríthetünk már semmit is, a más kettőből is csak vékonyan, mert az láncokat is meg kellett toldnunk. Amint pediglen fölyebb is íram az Méltóságos Urnak, 4 mozárbul hánt, az edgyik bombájának a cserepe szélessebb edgy unyérninál, (sic!) a többi is három s négy ujjnyi széles csak cserepe is. Ez elmúlt étcaka edgy hadnagyom (akihez sohanem véltem volna), másod magával elszökött. Mind tudván az alkalmatosságot, már az ellenség elvitte a bombahányó mozarait onnét, ahonnét hánta, hanem már éppen ránk (ahol vagyunk), fogja hánni, a városon lévő sallétromfőző ház mellől.

Pálfi Jánosnak írtunk ugyan 22. praesentis, hogyha mint Felséges Urunk adott ennek előtte² Czinczindorff itt lévő császár részirül való commendánsnak 8 holnapig való armisticiomot, mink is készek lészünk arra. Azért én kérem az Méltóságos Urat nagy alázatosan, hogy küldgye el mentül hamarébb az segétségünket, mert az itt való hajdúság, aki most benn van, igen kezdett szökni, noha elegendő ételek, italok. S vigyázunk ugyan rájuk szüntelen, de az maga istrásjárul szözik leginkább el. Magam lévén, bizon szomorúan írhatom az Méltóságos Urnak, csak vékony egésséggel is bírok.

Irhatom ismét a Méltóságos Urnak, hogy ha segétségünk nem leszen, és Pálfi az áldgyúkkal el talál érkezni, nem így amint elkeszte a szökést a mostani benn lévő hajdúság, de még jobban fog szökni. Énnékem pediglen emberem is nincsen már, akit csak levelemmel küldgyek is Nagysáktokhoz, ha csak az Méltóságos Ur nem küld.

Azon is kérem alázatosan az Méltóságos Urat, hogy méltóztatnék nekem megírni, hogy mikorra várhassuk az idegen egész segétségünket is. Mert én, Isten engemet úgy segélyen, úgy mint a test a lélektül, oly nehezzén válnék meg ettül a helytül, mint sem hamis hitű lennék, melly iránt semmit se is gondolkozzék Nagysáktok.

Hogy ha peniglen csak bombázni fogja, és az falait nem lövi le, bizony pünkösdig is a bombázástul meg nem adom, a haidúim penig igen felessen betegek, és minden nap esnek sebben is felessen, csak beteg haidúm vagyon 60, és mindennap halnak is. Ezzel magamat ajánlván az Méltóságos Ur grátiájában, maradván az Méltóságos Urnak alázatos szolgálja

Perény Miklós m. pp.

Agriae 24. mansis 9bris 1710.

* * *

1. Az előző, 13. sz. Rákóczihoz szóló levélben Sárosi János néven szerepel.
2. Rákóczi 1704-ben ostromolta Egert.

15.

Pest, 1710. november 24.

Gróf Pálffy János császári főparancsnok hódolató pátense a tiszántúli vármegyéknek és városoknak

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 49. Említi: Márki, III. 142. Csak az aláírás sajátkezű. Kívül: Az egész Tiszán túl való Magyar Ország Vármegyékben levő Várassí és Falussi Bírának és Lakossinak közönségesen. Cito citius citissime citissime.)

Mi Erdődy Gróf Pálffy János, Vöröskú és Bajmóc Várainak örökös ura, Posony és Sáros Vármegyéknek örökös főispánja, Horvát Országban Bányá, Császár és Koronás Királ Kegyelmes Urunk ő Felsége belső Titok Tanácsa, Komornikja, Mezei Mareschallusa, egy Vasas Ezernek Obrstere és Magyar Ország Plenipotentiárius fő Generalis Commendánsa. Adgyuk tudtára az egész Tiszán túl való Magyar Ország Vármegyékben levő várassí és falussi bírának és közönségesen minden lakossoknak ezen Pátens Levelünk által: Hogy mivel fentemlélt Kegyelmes Urunk ő Felsége hadai már fölföldre is penetrálván, nem csak számos erősségeket a kurucság kezéből visszavett, de Tokajba, Sárospatakra, Ujhelyre s a több Hegyallyai Városokban is beszálván, kemény postirungokat csinált, annyira, hogy Ungvárig, s tovább is excurrálván, a Tiszának s Bodrog vízének is nagyobb részét bírja s valahol, és akár mikor akarja, azon vizekenn is által mehet, és minden órában rajtatok mehet, annyiival is inkább, hogy ez elmúlt napokban a Sajó Vízén túl öszvegyült Rákóczinak számos magyar és svecusból álló hadait felverte, s azon svecus obsterével edgyütt közölök négyszázig valót le is vágott, melly Kegyelmes Urunk ő Felsége népének győzedelmét látván Rákóczi, Bercsényi és Károlyi, igen távoznak, s akarván magokat megoltalmazni, máris Lengyel Ország széleire veszik magokat, és máris, amint értésemre vagyon, mellőlök a fegyverviselők felessen elálván, és a fegyverkezést abban hagyván, magok házáinál letelepedtek, s a gazdálkodáshoz kezdetek, nem bízván tovább lehető fegyverek folytatásához, mégis nemhogy Kegyelmes Urunk ő Felsége hívségére visszajövéen nállunk magokat bejelentenek s hiteket letennék, sőt tovább is csak várják az alkalmatosságot, s kétség kívül, ha módgyok lenne benne, újban az ellenség mellett törvény és természet szerént való Királyok ellen fegyvert fognának. Kihez képest ezen pátens levelemet bocsátottam hozzátok kemény intéssel, tudtotokra adván, hogy magunk is nemsokára mellettem s másutt levő derék hadakkal felétek megindulunk, és addig is ellenetek németből, magyarból, és rácból álló hadakat által küldünk, nyakatokra ne várjátok, hanem előttünk minden halogatás nélkül magatokat jelencsétel bé s vegyétek is protectionkat, leszen grátiája nemcsak személyeteknek, de minden ingó és ingatlan javaitoknak. Ellenben pedig, ha ezen parancsolatinkat félre tévén, tovább is a megátalkodásban megmaradtok, valamint Koronás Királyunk és Országunk nyilván való pártos ellenségeivel, úgy fognak bánni veletek és akarmi néven nevezendő jószágitokkal, s az ilyen károtokat és veszedelmeteket magatoknak tulajdonítsátok. Hogy pedig ezen pátensünk annyiival is inkább tudva légyen, a bírák mindenütt publicállyák és helyről helyre küttést küldgyék fejek, jószágok vesztese alatt. Kiben külömbet se cselekedgyetek. Isten veletek. Költ Pesten die 24. Novembris 1710.

Gróff Pálffy János

(Vörösviaszba nyomott ovális pecsét.)

16.

Debrecen, 1710. november 25

Komáromi Csipkés György Károlyi Sándorhoz: a szolnoki császári parancsnok levelet küldött Károlyinak

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 92. Külső címzés: Méltóságos Generális Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatosan. Gyűrűspecst. Más kézzel: Szent Márton¹ 25. 9bris 1710.)

Méltóságos Fő Generális.

Az estve érkezék egy füredi² ember Excellentiádnak szolló levéllel, kit az szolnoki commendáns nagyon parancsol, hogy jó securitással küldgyek,³ mellyet is szintén valamely vásárlásokat akarván Excellentiád emberével indíta-

ni, edgyüt elküldöttem. Nemzetes Veres János hadnagy uram írja, hogy kürti⁴ ember bizonyosan hozta, az Körösön⁵ levő commendáns parancsolt olyan embert kalauznak küldeni, az ki éjjel nappal tudgyon Debrecen fele akadály nélkül júni, mely valóban megrezzentet, gondolkozom Pálfi uram practikáján, félvén, hogy megront. Mindgyárt indítom emberemet arra. Az éccaka érkezet egy ember Gyöngyösről, az ki Szolnagnál jöt által, az ugyan semmit sem hallott indulása felől. Az váradi⁶ commendáns is haragszik, izenvén, országgyűlése volt Ecsedben, még sem izenek semmit is, de megrak a télen némettel; ha csak Excellentiád meg nem vigasztal. Ezzel Excellentiád méltóságos grátiájába ajánlom magamat.

Maradván Excellentiádnak alázatos szolgája

Comaromi C: György.

Debrecen 25. 9bris 1710.

1. Valószínűleg Tiszaszentmárton, Szabolcs m. A Tisza balpartján fekszik, átellenben a jobb parton Dobrony (Nagydobrony, Kisdobrony), ahol akkor Károlyi tartózkodott.
2. Tiszafüred.
3. Ez talán Pálffy november 17-i levele lehetett, lásd a 4. sz. iratot.
4. Tiszakürt.
5. Nagykörös.
6. Nagyvárád.

17.

Hely nélkül, 1710. november 25.

*Palocsay György által sajátkezűleg felvett és Károlyi Sándornak megküldött jegyzőkönyv
császári hadifoglyok kihallgatásáról*

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 53.)

Examen 25. 9bris 1710.

1. Ki neve, ki regimentjébe, ki compániájába való, micsoda rendű hadi ember, hol és mikor fogták, micsoda járatban volt.

1. Matiz Miller, General Fel¹ regimentjében, obester compániájában közdragonyos, tegnap fogták el, Ónodon kívül szénáért volt.

2. Micsoda regimentek vadnak Ónodnál, hány lovas, hány gyalog, tarackja, hajója hány, szekereken tartja az hajókot, vagy földön, mire való hajók.

2. Vagyon Ónodnál 2 lovas német regiment, magyar lovas egy regiment Eszterhaz Joseph, és az egri két sereg rác kapitánnyal, egy gyalog regiment 6 kis tarackja, hajókot nem látott.

3. Építeti-e Ónod várát és az városát is mi formában.

3. Csak árkot ástak az város körül, az vár körül semmi épületet nem tett.

4. Ot fog-e megtelepedni mostani ottan lévő had; vagy csak commendérozva maradnak postirumban.

4. Ha Pálfi elérkezzik, nem marad it egészen az ellenség Ónodban, hanem az Hegyallyára megyen.

5. Most ben vagyon szálva az lovas német városon, vagy kin.

5. Ben vagyon az városon szálva, az gyalogja várnál.

6. Futrasra mere jár és mi formában.

6. Commendérozva járnak futrasra 200, 300 magyar és német.

7. Eger felül mit hallot és Pálfit várják-é s mikora.

7. Egyebet nem tud, hanem az várbul keményen lőnnék ki, Pálfit várják, de hogy eljött volna, nem halotta.

8. Mostan nem készül-é az ónodi német valamelyre vagy innét az Tiszán, vagy túl, próbálni.

8. Semmit nem hallot valamelyre készülné.

9. Nem készül-e gyalogot vinni Patakra, úgy postirungot csinálni Tokajba.

9. Ebben semmit nem tud, nem is halotta.

10. Szombaton éccaka, vagy vasárnap reggel nem ment-é bé Ónodba egy kuruc tiszt, avagy nem fogtak-é el valami tiszteket akkor.

10. Semmit nem hallot.

12. Vagyon valami némettség Miskolcon.²

12. Vagyon obester Altham maga regimentivel, valami kevés ráccal.

13. Viard hol vagyon, mit hallott felöle.

13. Semmit nem tud erül.

14. A minap Luctul az Tiszaparttrul mire vitték el az faragot fákot.

14. Házak építésére és asztaloknak.

15. Nem fog-é eloszolni az lovas némettség quártélyba falukra.

15. Falura nem mennek, hanem még egy posteriumba commenderoztatni fognak.

Második rab.

Matis Figeczot, General Fel regiment Obester companiájában közdragonyos, az elsővel fogták edgyüt. Valamint az első, az szerint fateállya, hanem hajókot látott szekereken, de menyí, nem tudgya. Ad 9-num punctum: hallotta, hogy postirungba készül lovas némettség és gyalogság, de nem tudgya, hova.

Harmadik rab.

Ollerik Paugardner, General Fel regimentben káplán szolgálja, valamint az első, második, úgy fateállya.

Negyedik rab.

Hansz Györl, markotányos szolgálja.

Ötödik rab.

Kúszegi János, káplán szolgálja.

Hatodik rab.

Doncsa György, zászlótartó szolgálja.

Hetedik rab.

Szűcs Mihály, Deák Ferenc uram zászlótartója volt, az többivel edgyütt fogták. Ez azt vallyá: hallotta, hogy az német tisztek Pálfi Jánost szidták, köpték, hogy kuruccá lött. Hallotta azt is, vinne gyalogot Patakra és postirungot hozna Kálóba. Az töb punctumokra valamint az első, úgy fateál.

Nyolcadik rab.

Svecus, Pataknál esett volt rabbá, se szolgálának nem álott, se fegyverviselőnek, hanem egy lajdinant vette maga mellé úgy mint rabszolgát, az többi is azt vallyá, Excellentiádhoz küldöttem, az többit pedig Ecsedbe.

1. Helyesen: Fels.

2. A 11. pont az eredetiben is hiányzik.

18.

Debrecen, 1710. november 26.

*Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz: Pálffy 50.000 forintot,
a somlyói parancsnok 4000 forintot kér a várostól, segítsen rajtuk*

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 57.)

Méltóságos Fő Generalis, nekem jó Uram.

Most veszem ujjob levelét Gróff Pálfi János Uramnak,¹ mellynek igaz párját Excellentiádnak megküldöttem. Soha szerit nem tehettük azon summának, kivált hirtelen, ha csak kölcsön valahol nem kaphatunk. Excellentiádhoz bízván, mint hogy megmaradásunkat tudom kívánnya, vagy 20.000 forinttal segéljen meg Excellentiád, alázatosan kérem, Isten bennünket megtartván, nagy köszönettel Excellentiádnak megfizeti szegény városunk, másként soha nem gázolhatunk (?) ki. Az somlyai commendant is Steinvile parancsolattýbul 4000 forintokat kíván, másként az is ígíri kijüvetelit, és hogy megfizet. Excellentiád ily extremitásban segéljen bennünket. Ajánlom is sokszor tapasztalt grátiájába Excellentiádnak romlot városunkat, úgy magamat is, maradván

Excellentiádnak alázatos szolgálja

Comaromi C: György m. p.

Debrecen 26. 9bris 1710.

P. S. Az portörök általam reménkednek, Excellentiád salétrom iránt méltóztassék committálni nemzetes Lónyai Ferenc uramnak.

1. Lásd a 8. sz. levelet.

Debrecen, 1710. november 28.

Komáromi György főbíró Károlyi Sándorhoz a város terheiről, pénzügyi gondjairól és egyéb katonai hírekről

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. Irregistrata. 1710 nov. *Külső címzés:* Méltóságos Generalis Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. *Gyűrűspecst.* Más kézzel: 1710.)

Méltóságos Fő Generális, nekem jó Uram.

Excellentiád méltóságos levelét tiszt uraimék őkegyelmek, szintén mikor Gróf Pálfi János úrtul kívántatott, vagy inkább parancsolt pinz felet gyötrődném, adák meg. Hogy Excellentiád szokot hozzánk való grátiáját mostan is tetézte, és quártélytul bennünket immunitálni s ebben is megmaradásunkra vigyáz, Isten Excellentiádat érette áldgya meg. Nem tudhatom soha feltalálni, miképpen az két nagy summát pótolhassuk, mert noha búzája, bora és marhája is kevés kevés (sic!) vagyon ugyan az szegénységnek, de az nem kész pénz, hanem apronként és üdővel lehet azzá tenni. Előbbi alázatos előbbeni (sic!) instantiámat mostan is reiterálok, reménkedem Excellentiád bennünket segíteni vagy 10.000 forintokkal méltóztassék, mert attul tartok, ha csak valamely részben is hamar kedvét nem tesszük, okot keres az reánk való küldésre és megront. Tegnap is, írja Veres János uram, turi posta hozta, hogy pesti és budai rácság Szolnokhoz érkezet és Szoboszlót s az itt való hadakat tudakozta, csak Isten embereinket vigye békével, talám valamit enyhül. Az szolnoki commendáns írja, hogy ha Erdélyből jövő német és rác hadak jöveteli felől értendek, ottan tudósícsam. Mint hogy generális Stanvielle még az ősszel parancsolt volt, hogy 12 hordó tokaji bort szereztessék számára, az micsodások vadnak, már megvadnak, ha tecenék Excellentiádnak, had küldeném, egy emberemet adjungálván, onnét is vetnők ki a gyanónkat, mi szándéka vagyon, melyről Excellentiád tétzését sietve alázatossan várom. Tiszt uraimékat ha lehet, hétfőn expedíalom. Mostan pedig a posztót, a micsodást találtathattam, papirossat, Excellentiádnak bizonyos emberem által megküldöttem. Kegyelmes Urunknak ő Felségének által jöveteléről méltóztassék Excellentiád tovább is tudósítani, (tartván magamnál), had tudhassak (sic!) magamat alkalmaztatni. Az szegénység panaszkodik, valamely szénácskát takarván az nyáron túl a Berettyón, már általjárások meg sem engedtetik, és marhájok töllők elvesz. Excellentiád méltóztassék megengedni, had túl való élelmektől is ne fogódgyanak el. Ugy az berekböszörményiek is malmokat akarnák megindítani, várják ezek is Excellentiád grátiáját. Portörök is instálnak Excellentiádnak, méltóztassék őket is consolálni. Sok terhelésemről követem Excellentiádat és Excellentiád grátiájába magamat ajánlván, maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Comaromi C: György.

Debrecen 28. 9bris 1710.

Debrecen, 1710. november 19.

*Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz: az ellátásban segíteni fogják.**Az erdélyi német a hírek szerint kivonulni készül*

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. 1710 nov. Fasc. 1. A. 64. *Külső címzés:* Méltóságos Generalis Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. Sz. Marton. ¹ *Gyűrűspecst.*)

Méltóságos Generalis nekem jó Uram.

Excellentiád 25. datált levelét alázatossan vettem, széna aránt való parancsolattyát értvén, mind abból, mind egyébből az mink vagyon, szolgálni és kedveskedni készek vagyunk, az mit hétfőn, Isten adván érniünk, fogok megindítani edgynehány szekerekkel. Reménlem Excellentiád F.² kívánt vendége érkezéséről tovább is méltóztatik tudósítani. Az váradi commendáns izente, hogy Stainville Erdélyből ki fogna indulni, bár hazudna ebben; Excellentiád válaszát várom és ha úgy tetszik Excellentiádnak, mindgyárt indítom emberemet, tudgyák meg bizonyosan. Súlyomküből érkezvén valamely levelek, alázatossan megküldöttem Excellentiádnak. Ezzel Excellentiád grátiájába ajánlom magamat, maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Comaromi C: György.

Debrecen 29. 9bris 1710.

1. Tiszaszentmárton, Szabolcs m.

2. F. = Felség. Célzás Rákóczi.

Debrecen, 1710. december 7.

Komáromi Csipkés György főbíró levele Károlyi Sándorhoz: Baranyi Mihály útja Pálffy Jánoshoz, s egyéb hadellátási és pénzügyi problémák

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. Irregistrata. 1710 szept./1/) *Külső címzés: Méltóságos Generalis Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. Bakta. Gyűrűspecstét.)*

Méltóságos Fő Generális, nekem jó Uram.

Emberek Isten kegyelmességéből békével megérkeztenek, igen hamar kívántam expediálnom nemzeti Baranyi Mihály uramat,¹ mint hogy vagyon is parancsolattya őkegyelmének Gróf Pálfi János Uramtul Excellentiádhoz való menetelre. Ugy látom, Isten fogja secundálni Ezcellentiád szándékát, és ő Excellentiájában is megfor az magyar vör. Én legkissebbet is Baranyi uramnak nem jelentettem, tessék azért Excellentiádnak mit fog parancsolni, mint hogy őkegyelmének visszamenetel iránt is vagyon parancsolattya, reá fogja-e bízni őkegyelmére feltett dolgát.

Tegnap vévén Excellentiád parancsolattya a militia dislocációja iránt, igyekezem hova hamaréb megküldenem Excellentiádnak. Az bökönyi státiót ha Excellentiád változtattya, Cseplesz uram is Bajomban levén, nem is akarván onnan elmenni, úgy Sötér uram compániája is (mellyek felől szintén most veszem bajomiak panaszolkodó levelét), felettéb megterhelhetünk s el nem győzzük, méltóztassék Excellentiád parancsolni az kunságiaknak elmenetelekről, az mint meg is ígerte vala Excellentiád, hogy Ujvárosra transzponállya. Az gombokat el fogom készíttetni, zomancsot² is kaphatni, az mint végére mentem az ötvösöktől. Az hatyúkat is elküldöttem. Ugy az ablakokat is. Az vásárlásban munkálódtattam, de sem fekete hernaczit (sic!), sem ször materiát nem találni, az csipkét elküldöttem. Az egy tallér³ nem fér a fejemben, mászszor egy orális és equilis volt egy portió, ha így kell-e fizetni, vagy külön-külön, mely felettéb sokra megyen, méltóztassék Excellentiád informálni. Expediálám tegnap Erdélybe is embereimet. Ezzel Excellentiád méltóságos grátiájába ajánlom mgamat és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgálja

Comaromi C: György.

Debrecen 7. Xbris 1710.⁴

P. S. Az Méltóságos Aszszonynak ha Excellentiád írt azon pénzről és kitelhetnék, most hamarjában leven szükségünk reá, ha Baranyi uram elhozhatná, jól esnék. Az portörök elmentenek, méltóztassék Excellentiád Lónyai uramnak committálni. Szekeres megérkezet, az pínzt megküldhetem, ha pedig Excellentiád ezen város szükségére most engedí, mivel az honnan tudnám ...denümet(?) tellyesíteni most, nem sokára Excellentiádnak megküldeném, várván ez aránt is Baranyi uram által Excellentiád válaszáat.

Passust, az kit Excellentiád expediál.

1. Baranyi (Baranyai) Mihály szerepe a szatmári békét előkészítő akciókban eléggé homályos. *Márk*, III. 141–142.: említi Komáromi 1710. december 4-i levelét, amelyben szó van Baranyiról. Ezt a levelet nem sikerült megtalálnunk. Tény, hogy Baranyi december 7-én már visszaért Pálffyól. Lásd még: *Lukinich*, 23.
2. Azaz: zománcost.
3. A katonaság ellátására szolgáló egy napi természetbeni ellátás, a portió megváltására szolgáló összeg, amit Komáromi magasnak tartott.
4. Ezt a levelet a későbbi rendezés során tévesen sorolták a szeptemberi iratok közé.

Hely és dátum nélkül. (1710. december 9-ike előtt.)

Károlyi Sándor bizalmas utasítása Komáromi Csipkés György részére, aki Károlyi december 9-i levelét vitte Pálffyhoz. Az utasítás a szóbeli tárgyalások során felmerülő témákat tartalmazza

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series V. 1. cs. Az egész irat végig Károlyi Sándor sajátkezű írása. Keletkezésének időpontja tartalmából határozható meg. Az az irat, amit Pulay 205–208. közöl Károlyi december 9-i levele után, eléggé eltér ettől. *Hátalapon: A. Utána ugyanennek egy másolata, melynek hátlapján a következő szöveg van: Instructio Comitiss Alexandri Károlyi homini suo ad Comittem Joannem Pálffy, qua Suae Maiestatis Plenipotentiarius expedito, data ut objectione, dicti Comitiss Pálffy, hic scripta respondeat. A. B.)*

Memoriale

Hogy ha Pálfi uram azt találná kérdezni, hogy miként godolkodom felölle, hogy lehetne az békességhez reménkedni és annak tractálását megmozdítani, felelhet Kegyelmed: Nem kétlem, jól constál ő Excellentiája ellött, miként resolvált legyen Felséges Urunk Urbik¹ uram által, hogy tudni illik legyen publica diaeta pacificationis, melyre Felséges Urunk megengedi az egész vármegyéknek oda való meneteleket s részünkről 2 deputatusok admittáltassanak, tractáltassék és végezöndgyék ottan, s az alat legyenek az dolgok sub armistitium in statu quo mostan vadnak, s

most is ez szerént indíthatnák, de Urbik által hihető nem az Felséges Császártul, (kinek propensiojában in particulari mint maga személyében, Felséges Urunknak semmi kétsége nincsen), hanem az Ministeriumtul maga proprium interessét is hihető considerálván, oly választ vett, hogy az Felséges Fejedelem kérjen maga s az Confederatio neve alatt egy grationalist, és valamit az posonyi diaetában fognak concludálni s végezni, azokra kötelezze magát. Itéllye meg ő Excellentiája, hogy lehetet ő Felségének nomine Confederationis magának azt elkövetni és arra magát obligálni, nem is tudván, kik legyenek azon diaetában, maga ő Excellentiája is recognoscálhattja az palatinus gyengességét etc.

Ha pedig tovább is csak avar fenyegetődzik, hogy által jön s így s amúgy persequál, dissipál bennünket, Kegyelmed nevemmel megmondhattja, hogy jól pervideáltam szándékát, de nem sokat tartok attul, mert jól tudom, egész ármádáját által nem hozza, az ki által jön, hiszem Istenemet, ha eddig gyakran megalázot is bennünket, in extremitate ki-ki kitevén magáért, megvigasztal, az mint hogy az Felséges Fejedelem is által jövőn az hadak közzé, ő Excellentiája elhitheti magával, valamikor még az hadak között megjelent, nem kerülte az ellenséget és az harcot, s ámbár eddig Isten nem mindenkor secundálta is, de megadhattja s ő Excellentiája considerállyá bölcsön, ha veszteni talál, magának minemű kisebbséget nyeri (sic!), s az pedig magok közöt valók által is megeshetik, mint Hajszer és Veteranyi generálisok között,² s úgy Salankamentnél³ is, kire vadnak sok példák, s ha hogy pedig megverne is, és dissipálna bennünket, abbul se az háborúnak végét nem veti, se pedig állandó statusba az Felséges Császár dolgait nem állíttja, hanem maga nemzetének veszedelmét okozza s nyomorúságának vontatását causállyá, mert avar, ingyen se gondollyá, hogy az fegyvert letegyük, hazánkbul kibujdossunk, hanem inkább hitesse el magával, végvárainkra oszolván, ottan is bevárni készek vagyunk. Kire nézve inkább javallom, ő Excellentiája nemzetéhez való szeretetét ellötte viselvén, ezen comandóját mindnyájunknak szomorúságára ne szerencséltesse, hanem manutentióját bölcsön considerállyá, mert mindezekben nagyobb consideratiója lehet az comandóságnak hirtelen való változandóságátul az dolgoknak is gyakrabban mindenkor változása.

NB. Hogy ha azt találná objiciálni, mi okon nem válaszoltam levelére enyi ideig és az alsónémedi ember⁴ által, rátióját adhattja Kegyelmed, hogy most is az vitélő rend készen jött által, s nem kívántam levelemet s hitelemet periclitáltatnom. Másik az, vártam olly alkalmatosságot, mely által genuine aperiálhassam magamot.

Tovább ha kérdést támasztana: Baranyai itten érte-e? ezen levelemet, Kegyelmed megmondhattja: igen is, itten, melyre is többet pro nunc nem lehetet resolválnom, de ha az dolog eredetet veszen, meg fogja ő Excellentiája tapasztalni, csak ő Excellentiája méltóságának manutentiójáért s nemzetem boldogulásáért valamit jónak s helyesnek ítéltünk, közelíteni kívánom az dolgot.

1 Johann Christoph Urbich, orosz követ, aki közvetítési kísérletet tett az udvar és a felkelők között.

2 Célzás Friedrich Veterani császári tábornagy elestére 1695-ben, akinek csatavesztését a közhit szerint a Donatus Heisler tábornokkal való ellentéte okozta.

3 Szalánkemén, a császári hadsereg győzelme a törökök felett 1691. augusztus 19-én.

4 Kecskeméti Lovas Mihály alsónémedi prédikátor, szerepére lásd az 5. sz. iratot.

23.

Kassa, 1710. december 26.

Eszterházy Dániel kassai parancsnok Rákóczinak: tájékoztatja a Kassa környéki és alatti katonai eseményekről

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. G. Fasc. 203.)

Cassán 26. Xbris 1710.

Felséges Fejedelem, kíváltképpen való Nagy Kegyelmes Uram.

Jóllehet ez előtt negyed nappal elküldött levelemben alázatosan az itt való dolgoknak megírásával udvaroltam vala Felségednek, amellyek mindazáltal az alatt már interveniáltak, szükségesképpen kívántam engedelmissen detegálnom Felségednek: hogy tudniillik:

Tegnapelőtt Lefelhocz Göncre, Viardt pedig Enyickére érkezvén, tegnapi napon onnad Viardt 800 németből és vagy 200 labancbul álló portával délre ide a cassai törvényfához érkezék, ahonnan labancaival imitt amott a város környékét megnyargaltatván; annak utánna a citadellán kívül derekas puskázást kezdettenek a mieinkel, holott katonáink magokat dícsíretessen viselték mindvégig, kit látván az ellenség, azután négy erős escuadron németet commendérozott le, kik lovasinkra avancserozván; azon úttal rajta menvén a labancság és egy trupp német az ország malmán, fölégették a födelét, más egyéb kárt benne semmit nem tehattenek. Ezután az ellenség vissza ment, a tüzet megoltattam; igen nagy szívem keservére vagy on mostan fölöttébb kénzó chyagram s podagram, melly miatt ki nem mehettam a bástyákra magam, de ha ugyan nagyobb lármáskodások esnek, nagy veszedelmekkel is kihordoztatom magamat.

Mert Felséges Uram, minekünk itten fogyatkozásunk nagy vagyon, legelsőbb en is a pattyantusok dolgában, ilyen erősségben 12 pattyantusnál több nem lévén, azok is olly tudatlanok, hogy egy jó lövést nem tesznek, járul ehez kiváltképpen az is, hogy artoleriális tiszteink nincsenek az egy Bácsmegyein kívül, melyre nézve alázatosan kérem Felségedet, Rivier uramat méltóztassék kegyelmessen mentül előbb ide küldeni, mert jóllehet mindent elkövetünk, ami lehet, de őkegyelmére ugyan csak kiváltképpen való szükségünk vagyon, ha az erősséget kívánnuk megtartani. Méltóságos generalis Károlyi uram levelét vévén, abbul értem, hogy bizonyos 500 hajdú jön ide be, azon hajdúságnak siettetésérül méltóztassék Felséged kegyelmessen parancsolni, mert bizony tegnap is annyira voltunk a népnek szüksége miatt, nem hogy a revelinekből tehetünk volna valamit, de még a bástyákra sem volt emberünk, volt olly bástya, kire négy vagy öt emberünk jutott.

Bizonyossan remélném vala az estve, hogy a malom tüze tellyessen megalutt, azomban loppal valamelly szikra maradván, ez elmúlt éca oly tüzet csinála, hogy az egész épület semmire valóvá lött; fölöttébb való nyavalyám miatt hogy magam nem subscribálhatok, engedelmissen követem Felségedet alázatosan, s maradok Felségednek alázatos híve, érdemetlen szolgálja

Esterhas Daniel.

24.

Mezőkaszony, 1710. december 27.

Pápai János levele Károlyi Sádorhoz: nem mehet hozzá, mert feleségét akarja Lengyelországba elindítani

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. Irregrata. 1710 dec.) *Külső címzés:* Méltóságos Fő Generalis Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatosan. Kisvárdában. *Gyűrűspecst.*)

Kászon 27. Xbris 1710.

Méltóságos Generalis jó Uram.

Excellentiád méltóságos levelét alázatosan vettem ma 10 órakor reggel, örömet compareáltam volna Excellentiád parancsolattyára, de mivel Urunk ő Felsége elsőb rendű szolgálai feleségeket az innep után akarják indítani Lengyel Ország felé, örömet magam is azon tartósággal¹ küldeném feleségemet, a végre Munkácsra kell holnap bémennem, lévén a Tekintetes Consiliumnak is dolga velem Urunk parancsolattyából, a végre kérem alázatosan Excellentiádat, ne vakmerőségemnek tulajdonítsa, hanem cselédimhez való kötelességemnek ezt a mostani absentiámat; amint maradok is

Excellentiád alázatos szolgálja

Pápai János m. p.

1. Így! Tollhiba lehet: társasággal helyett.

25.

Debrecen, 1710. december 29.

Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándornak, utalásokkal a Pálffyval való tárgyalásokra és egyéb hírekre

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series I. Irregrata. 1710. dec. Említi: Márki, III. 156. *Külső címzés:* Méltóságos Generalis Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatosan. *Gyűrűspecst.*)

Méltóságos Fő Generalis, nekem jó Uram.

Excellentiád levelét az Urfi ő Nagysága által alázatosan vettem, minapit expressus meghit emberem által elküldöttem, ki is bizonyos jó alkalmatossággal elküldötte, maga ha mi válasz érkeznék, ot várakozván, embereiben haza küldött nekem szolló levéllel, lássam miben legyen dolga. Azok referállyák, Kőrösről és Kecskemétről jöt emberekkel szollottanak, kik is semmi oly derekas készületit az ot való hadaknak nem mondták, szándékát is hamarjában valót nem értették. Szőke Jánosék is megérkezvén, mint hogy ő általa is, reménlem vagyon valamely izenett, noha most titkossab, mint az előtt, Excellentiádhoz elküldöttem, hogy Excellentiád megértvén tőlle, ha valamely jót hozot, tudhassam Excellentiád akarattját, ez mostani instructióm marad-e meg, vagy többet ad Excellentiád hozzá, vagy változtattya. Emberem oda lévén, nem látom, hogy periculum lenne in mora, várván minden nap, hoz valamely választ, az szándékokat is kitapogattya. Másként is lehetetlen új esztendő napját elhagynom, mivel minden tiszt restaurációjának az nap véghez kelletik menni, nemlétem miat egész confusióba hozódnék a város. Az nap tisztemet resignálván, akár estve mindgyárt indullyak, már gondolván is bizonyos praetextust, nem leszen semmi nyoma.

Augustusnak halálát fő belső embereitől értettem ő Excellentiájának, az 40.000 németet pedig maga sub rosa mondotta, kérem azért az Istenért Excellentiádat, publicumra ne legyen. Az Felséges Császár defectussára, mondotta, ot vagyon Carolus, (mondám:)¹ nem hagyja Hispániát éretünk, felelte: mindkettőt bírhatta s gubernálhatta etc. Az mi pénzt comperáltathattam, az minap magammal egészen elvittem, másoktól is kölcsönrel pótolván, kit azulta szedettem, 3000 szincsen (sic!), mind az által mint eddig, úgy tovább is, hitesse el Excellentiád, kész szegény városunk kedvét tenni, az mi tehetségekben leszen, csak Excellentiád tapasztalt gráciája szerint megmaradásunkat munkálkod-gya és csendességünket, nincsen is kétségem Felséges Urunk kegyelmességében, hogy sokszori segítsége és hűsége városunknak emlékezetben ne volna ő Felségénél. Az kikkel illik, két vagy három emberrel fogom közlenem és adlaborálnom. Draguly uram qvartély mestere tegnap vármegye commissariussával nálam vala, a pénzt kiszedték, kezeknél vagyon kevés hijával, az dézma árpát is megindították, el is vitték, úgy tesz relációt tiszt uraimék rolla. Solganküben² ha mi hátra maradot, többet pótolunk a keresbül(?), mindazáltal azt is utánna vitték. Excellentiád tovább való parancsolattját Szőke uram után, mi tettezése leszen, alázatossan várom. Minthogy sokszor reiteráltam az tractát, úgy diaetát, mindenkor egy nyomon válaszolt, félek, mostan is hogy perseverál, és semmi sem telik, tessék azért Excellentiádnak tovább is rolla gondolkodni, s egyéb jovallatira valamit egyenessebb...³ bölcs elméje szerint. Ajánlom ezzel Isten oltalmába Excellentiádat s maradok

Excellentiádnak⁴

Debrecen 29. Decembris 1710.

1. Itt a papír kiszakadt, e szót értelemszerűen pótoltam.
2. Értelemszerűen: Sólyomkő.
3. Itt a papír kiszakadt, 2 vagy 3 szó hiányzik.
4. Az aláírás és az előtte lévő szavak a levél felbontásakor levágva. Az írás azonban végig Komáromié.

26.

Nagykálló, 1711. január 1.

Károlyi Sándor levele a fejedelemléhez az ellenség hadmozdulatáról és különböző hírekről

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig saját kézírással.)

Kallo die 1. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Nem adhatván egész hitelt Bodroglőközről való relációjának Hangossi uramnak, Kenézlőhöz küldöttem vala portás-simat, honnét is Kevely Sigmond nevű ismerősömtől bizonyosson referáltatik, hogy Kenézlőnél csak futrásra volt, circiter 30 vermet szedvén fel, aval vissza ment, mind Patakon, Tokajban gyalogot hagyván, az egész lovassával, mely egy veres és egy szürke regementből és 300 labancból álló, túl az Bodrokon ma negyed napja szánkón megindult, 8 napra való kenyeret vevén magának. Boronkai fia, az secretáriussa úgy beszélt, hogy az svecus¹ kíványa dissipálni s Ungvárig szándékozik, s noha így levén az dolog, nem kétlem Felségednek eddig elég lármája vagyon és mindezek jól constálnak, mind az által tartozó kötelességem szerént innét is kívántam alázatosson informálnom.

S mint hogy Bodroglőközt semmi nem fog lenni, ezennel parancsolok az Tárkánynál levő szályfák felől.

Erdélyről, Kecskemétről semmi gonosz. Az sarkadiak cselédgyeket kívánják felhozatni, jó volna az Krajnára szállítanunk, ha feladnák is, uttánna szivárogná az hajdú Munkácsra. Még ma az katonasággal végzem dolgaimat, ez éjjel megindulok borjú lesbe, ha Isten szerencsét adna, az uttán minden regimentnek quártélyát assignálom, hogy Munkácsra ki ki magának provideálljon, ha oda szorul, lehessen mihez nyúlani, ha nem szorul, penig jó lesz az végháznak.

Ezzel maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

Ezen operációja uttán reánk igyekezik, mivel innét semmit sem visznek neki még eddig, de csak ne jőne, inkább küldenék neki.

1. Sic! Helyesen: svecust. Nem tudom, Károlyi milyen svédekről ír, mert a kuruc hadseregben ekkor már nem voltak svéd egységek.

Bakta die 5. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Uj esztendő estin indulván Kallobul, azon étzaka az hadakkal állottam az embelyi pusztán, Károly Várából mind lovas, gyalog hadat kihoztam, senki e világon hollétemet az hadakon kívül nem tudta, az ellenségnek óránként való érkezése Károlyhoz mind parasztok, portássok által egymást érte, hites emberemet elküldöttem, Károly elhagyásának híret béküldöttem, kétt nap három éjel ottan várám, de semmi sem jöve, hanem tegnap érkezvén mind emberem, portásom vissza, egész hazugság volt minden hírek s azzal viszajövék magam, az hadakat pedig kit kit qvártélyára bocsátok, hogy sérénkedhessenek magok és cselédgyek iránt való provisióval, ha lehet esztendeig. Ugy látom, serényebbek is lesznek ebben, mint az gvardizon számára valóban. Az egy egy tallérrul is parancsoltam s úgy látom, ezek mind Munkácsra akarják cselédgyeket szállítani, mellyrül Eötves Miklós által fogom Felségedet bővebben tudósítani, kit ma várok ide. Ezen alkalmatossággal is ugyan csak más lesben hadtam Nyuzot Károly mellett, az ki még kétt nap, kétt éjel fog lesekedni, az után meg Kárándj, Tardj váltja fel s az is el lesz addig, talám kicsap azon veszet somlyai labancság s reászedhetik. Most már ujobban Megyes fele hozzák az németet, de én már belefáradván az hitelébe, ki nem tudok menni bellölle. Szolnokbul csak egynehány nappal ez ellött jött emberem, még készületi sem volt, az ellenség Csanádi sáncnál pedig szintén most küldi egyszer, kit Krucsai is confirmál, már csak elvárom, talán meglátom.¹ Szatmár felől ki vagyon adva az deliberátum, csak kövessék. Nagyszegi betegsége miá nem hiszem, elmehetet volna. Josika dul ful, még is az árestomot fuja, megírák neki, talám régen volt uszkell.² Az hadnak nem látom semmi csügedezését, sőt mind az egész tisztek resolutussok mind hartzra, várban való szorulásra, Erdélyre, külső országra is, hanem Dragui csak azt mondgya, ellakik ő akár menyí német legyen ezen országon s holtig szolgálja Felségedet, Krucsai nem volt még a projectumon, ezért nyög, pennára pedig nem akartam bízni. Az salétromot már elvitték, ha nincs anyi, az menyinek mondottam, Lónyainak imputáltassék, annak sem tudom, mellyik szovát hidgyem. Az árpát is már elvitték, de Horváth Ferenc igazán horvát, mind azolta nem tudom, mire ment, egy nehányszor írtam neki, választ sem adhat az sok dolgaitul, mint feleségem írja, az én jó uram is rosza vált, nem csináltattja. Aranyosson³ ott vadnak communicációra való katonáim, az szegény svecusokat egész eddig s Várdáig hajtja, még az levelet sem adgya másnak, csak magamnak. Az üdő alat Felségednek kétt rendbeli kegyelmes leveleit alázatos engedelmességgel vettem. Feleségemhez mutatot kegyes grátiáját életem fogytaig alázatosan megszolgálni el nem mulatom, kinek is levelébül úgy látom, anyira elrémitették oda érkezésével, hogy talám válaszom is Jaraszlóban fogja elérni, mind az által még akor Felségedel szemben nem lévén, annak tulajdonítom s az után megbátorodását remélvén, írtam neki, hogy helyben várja meg Eötvest, általa bővebben resolválok, úgy írja, aszonyom anyám⁴ is resolválta már magát.

Mámararost, Felséges Uram, meglódíthatni nem csak verbis, hanem másként is, levén Rác Andrásnak 500, Vaszilnak 150 katonája ottan, végben viheti, az kinek van is tüllem parancsolattja, de meszesége későn bocsáttja oda, Monkács pedig Huszthoz egy rugaszkodás, kétt ágyúlövés, Felséged mellé is lehetne azokbul kétt kétt compániának változni, vihetne is magával rendszerint abrakot. Bodroghózt igenis nem hagyom had nélkül. Szabolcs vármegye discretiót csak indiscrete is megvetethetem hát én. Palocsai elmehet azon ellenség felől s be is mehet, job is lesz. Szent Péteri uram végben viszi már ottan, mert Kassára sem futhat már. Szőke János odavesze, Comáromi uram is csak reá várakozik. Az pusztá falukrul, városrúl csak kellenne az házakat béhordatni, mert elegen megyünk oda, ha ugyan csak kéntelenek leszünk velle, abbul az tisztek még is kunyhókat kerítenének magoknak, mert már januarius majd elcsúsz, februarius elvonván, kevés szükségünk leszen az házakra.⁵

Ezzel maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

1. A mondat értelme meglehetősen zavaros, Károlyi ugyanis sebtében, interpunkció nélkül vetette papírra a szavakat. Ez egyébként a levél több pontján is előfordul.
2. Bizonytalan olvasatú szó, amelynek jelentését nem tudtam megállapítani.
3. Bácsaranyos, majd Révaranyos, Szabolcs m. Ma Aranyosapáti része.
4. Vagyis Károlyi anyósa: gróf Barkóczy Györgyné, gróf Koháry Judit.
5. Munkácsról van szó, ahol a sok menekültnek és nagyszámú katonaságnak szállást és elhelyezést kellett biztosítani.

28.

Nyírbakta, 1711. január 6. délben.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: tájékoztatja a Szolnoknál átkelt császári haderőről, hírekről

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. Caps. H. Fasc. 239. Említi: Lukinich, 208. Végig sajátkezű írással.)

Bakta 6. Januarii 1711.

Délben.

Felséges Fejedelem.

Böszörményieknek engettem vala valamely konyhára való vinni szónoki (sic!) commendánsnak, kik is ez órán érkezének. Vasárnap akkor jöttek ki, mikor Palfi költözött az hidon által. Eléb magyar hada, uttánna gyalog granatérossa mint egy 200, az uttán maga az lovas némettel, körül be(lül) 3000 mongya. (Sic!) Ezen embereimet előre küldötte, hogy 5000 oralisra, anyi equilisre minden naturalét oda, az hova fogja parancsolni, vigyenek számára. Debrecent, Szoboszlót és Böszörményt emlegette. Ágyuit is kétt szakaszban látta, aprót is és jó nagy sugárágyut is, szekeret is felest referál lenni.

Krucasai levele is szintén most érkezik, mit ír, Felséged megláthattya. Ugy Tardj és az sólyomköi commendáns, hozd Ördög hozd.

Az sarkadi comendáns levelét is includálom. Az hadat penig Nánáshoz contrahálom, ha módgyát ejthetem s fogadása ellen el nem oszol, vagy egyiken, vagy másikon próbálok.

Az Élés provisiojában is minden fele munkálódnám, de átkozot az ember, elidegenyedet attul az úttul. Az hol marhát találni, ember nincsen, de az mire érkezem, el nem mulatom.

Ezel maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor

29.

Nyírbakta, 1711. január 7.

Károlyi Sándor Rákóczihoz: felterjeszti a feleségét Munkácsra küldeni szándékozó Nyúzó Mihály kérését, valamint katonai és élelemszerzési hírekről ír

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajátkezű írással.)

Bakta 7. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Eörömet nem terhelném Felségedet ilyen marcona dolgokkal, de mivel semmi sem telik benne, akár mit írjak oda, mint az rabok elküldésében is mindeddig semmi sem tölt. Azért Nyúzó kapitánynak alázatos instantiáját repraesentálni kéntelenítem Felségednek. Ki is Felséged kegyelmességéből feleségének szállást kíván ottan. Illyenek többek is lesznek, kikkel Felséged emberei igen keveset gondolnak, ha csak Felséged maga kegyelmessen nem méltóztatik disponálni rullokk. Ezeknek csak szállás kell s egyéb nem, kirül is Felséged kegyelmes választ alázatosan elvárom.

Szintén levelem végezni akarván, érkezik Féséged óta datált kegyelmes levele,¹ melybül Lefelholcz levelének tenorát értem, akarmely felül tegyen már portát én reám, reám ér és én is ő reája, mert Nánás körül éppen közötté leszek, megmutattja Isten, mellyikre lesz alkalmatosságom, mind az által az hadra is leszen gondom, hogy valamiként confusioba ne essék.

Inkáb bánom az árpa, széna megszakatozását, mind az hajtók, mind az tisztek addig írton írák, esküvének, hogy s mint hajtották, hogy az ellenség majd occupálja az jó földet, az uttán kapjunk kétt fele, még ugyan azon az úton reménlek, az melyrül tegnap Eötves Miklósnak írtam, de másként kevés reménségem. Az árpát penig mind az 1500 köblött administrálták.

Feleségemnek elég volt a válasza, tüllem is aval ment el, talán nem is egyébért, csak ország látni megyen, Isten neki, megmaradok Baktán, Ocsván, Felséged hozzá mutatot kegyelmességét alázatosan vevén, tovább is abban ajánlván magamot.

Maradok Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

P.S. Levelem végeztése után veszem az acclusákat, melyből Felséged már bizonyos lehet mind az erdélyi, mind az Tiszán túl való németnek nem csak jövetelében, hanem constitutiójában is.² Azért tessék Felségednek resolválni, ha Erdélyre fordulyunk e? vagy csak nézük egymást és várjuk nyakunkra. Kárándj már is elkezdé az sápitást. Ugy látom, az solyomköi comendans(t) megelőzte az ellenség, de az tudom, emberkedni fog míg lehet, meg kell vallani, fő az fejem az had cselédgyében és provisiojában, mivel vagy abban munkálodom, vagy próbálok, az kettő együtt el nem készül. Az cseléd mia az proba is elmúlik, együtt.³

Ezen emberem is confirmálja az Bácskasági marhának török által való elhajtását, sött az comendans kérdezte, hogy Debrecenhez nem érkezett e? vagy 10.000 török, mert által jött, de mely fele fordult, nem tudhattjuk, talán az vette meg Aradot.

* * *

1. Kiadva: AR III. 557-558. és AR XII. 561.

2. A levelek nincsenek csatolva.

3. Ez a mondat oldalra írva.

30.

Nyírbakta, 1711. január 7.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: tájékoztatja a hírekről és a hadszervezési intézkedéseiről

(Eredeti. MOL RSZL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajtókezelt írással.)

Bakta 7. Januarii estve 1711.

Felséges Fejedelem.

Az hírek continuáltak, mint Felségednek megírtam, Comaromi uram az erdélyi ellenséget is Ballahoz¹ érkeztetnek lenni, (így!) s noha nem hihetem, mind az által mindegy, mert praevideáltam. Az hadak közzé szintén indulok vala, de Josika Dániel őkegyelme érkezvén, s egyszersmind Felséged 4. költ kegyelmes levele is,² de mivel az desentornak hazugsága constrál előttem, hogy nem csak az Fels regimentye, hanem töb is. Azért nem mulathattam el az itten való dolgokat, kik jövendőre valók, emez penig szerencsének, vagy ellenkezőnek valósága. Azért inkább Josika uramot visszaordereztem és mindeneket dospositioim szerént effectuálni expediáltam, mert ha confundálom resolutionot, dispositioimot, egész hadam cselédgye mia confundáltatik s addig ha szaggatnám is, probáját nem remélhetném, hanem inkább eloszlását s üdő nap előtt való confusioját.

Felségedhez repülnék, nem csak mennék, de nem adgya módgya, hanem megyek közikbe s az mire Isten segít, követem, ha penig fenhagy ő Szent Felsége ideig rajtunk, ugyan csak kiverem azon capritiot az fejből, hogy nem hadgyuk el etc.

Chariér regimentyét ne szorítsa Felséged be, mert nincs ideje, ha csak szökéstül nem féltő, az Krajnán talál mindent, hét esztendeje hadat nem tartot, ha szegény Thökölyi idejében mást tarthatot, miért nem eszt, élélhettem én Abrugy Bányán, ottan is kitelik úgy.

Legnagyobb bajom, hogy Josika azzal rémít, hogy bányáktul fogva mindenüt az hajdu,/sic!/ de Munkácsot, Ecsedet futozva hallya, Bagosi Mihály mire mehet, nem tudom, lovassal hajtatom sub praetextu Szatmárra és Gyarmatra, mindezen labyrinthusok között megyek velék.

Az egy-egy tallért még pro 8bri magoknak sem veheték az hadak meg, anyival inkább cassában nem remélhető hajtassa. Zoltán³ is, idem qui supra, mint sokszor megírtam, fülét sem emeli az oblatumra, lesz is vendége, csak Felséged resolvályon praemittált levelemre Erdély felül.

Maradok Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor

* * *

1. Kraszna megyében; később Szilágyballa, Szilágy m.

2. Kiadva: AR XII.559.

3. A nehezen olvasható név utalás Zoltán Farkas Szabolcs vármegyei alispánra, egyben megyei hadbiztosra.

31.

Ecsed, 1711. január 8. d.u. 4 óra.

Bagossy László levele Károlyi Sándorhoz: Súlyomkő őrsége nem vonult ki a várból, Szentjóbbról elhozta a löszert, de a váradi labancok rajtukütöttek. Ecsedből ma kivonja az őrséget

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Végig sajátkezű trással.)

Méltóságos Felt Marchal Generális, nekem Kegyelmes Uram.

Én Excellentiád parancsolattját mindenek (sic!) tehecségem szerint végben vittem, Súlyomkőbül Horváth György uram nem látván alkalmatosságát az kiköltözésnek, mivel az ellenség Kakucshoz¹ érkezett, Szent Jóbrul az munitiót, úgy az hajdúságot is kiköltöztettem, alkalmasent vagyon harmadfél száz hajdúm, ha Méltóságos Generális, az ellenségnek, ki Debrecenben érkezett, jövetelit nem értettem volna, több is jött volna, de azok is bizony eljűnek, az kik igaz magyarok.

Az Excellentiád parancsolattja szerént az munitiót itt hadtam, hanem két tarackot, ahhoz hozzá tartozandó munitióval, jándi² hídhoz viszem magammal, az hajdúsággal Munkács fele veszem utamat Extellentiád ordere szerent.

Én ugyan szerencsésen elérkeztem az munitióval, úgy szekérrel elhadtam Balogh János kapitány uramat negyvenedmagával, az váradi német és labancság reájok ütven Székelyhídon, az szekereket elnyerte, kár több nem esett, két hajdúm vagyon oda, és két estrázsamester, az kik Istennek hála, szerencsésen eljűtenek. Katona uraimék engemet nem secundáltak, azok egészen megrémültenek, az én tiszteim szegények mindeneket ot hadták, kik méltó szánakozásra, úgy az gözrend³ is, az igaz atyafiúság mellett.

Ezzel ajánlom magamat Excellentiád kegyelmes gráciájában, maradván Excellentiádnak engedelmességgel való alázatos szolgája.

Bagossy László m. p.

Ecsed 8. Januarii

4 orakor délután 1711.

* * *

1. Magyarkakucs és Oláhkakucs, később Nagykakucs és Kiskakucs, Bihar m.
2. Jánd, Bereg m.
3. Így! Tollhiba "közrend" helyett.

32.

Nagykálló, 1711. január 8.

Károlyi Sándor Rákóczihoz a kuruc és császári csapatok mozgásáról szóló hírekről

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Végig sajátkezű trással.)

Kallo 8. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Én ide érkeztem, az had is csoportozik, de ki éléshajtásra, ki cselédgye szállítására menvén, nem hiszem, lássam olly formában, mint mikor túl volt az ellenség. Mind az által holnap az liget mellé Bátor tájára igyekezem conjunctiojokban mennél jobban lehet, de nehezen hiszem, hogy addig az ellenség is ne conjungállya magát, mivel Pálfi már ma Debrecenhez érkezett, Montecuculi penig még vasárnap jött el Sebesvártul, ma ő is Váradnál lehet, vagy azon innét. Egyik emberem úgy hozta, hogy Graven és Rabutin fia, Pivoda és Josika¹ is velle vagyon, az somlyai is vasárnap ment az Fuidon² által hozzá az Körözre, de Káruylbul érkezett emberem szintén most jön, az Gravent úgy mondgya, viszalopta magát Dés tájára, sehol sincsen Erdélyben az beteg táboron kívül, ki is Bonchidánál fekszik, akárhol betegszik német, oda viszik. Ezen német úgy jöt ki, vissza nem megyen. Ennek conjunctiojával megszorul ez az had, csak Felséged resolválna, most jó volna által menni.³

Maradok Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

Az Communicatit már Kásonra, Jándra, Szalkára, Bátorra fordítatom.

* * *

1. Josika Gáborról vagy Sámuelről lehet szó, akik császárpártiak voltak.
2. A szó olvasata bizonytalan, lehet: Faidon is. Azonosítani azonban nem tudtam.
3. Rákóczi erre a levélre Szkoljeről válaszolt 1711. január 16-án. Kiadva: AR III.564-566.

Nagykálló, 1711. január 9.

Károlyi Sándor közli a fejedelemmel, hogy a következő napokban meg fogja látogatni. Különböző katonai híreket is közöl

(Eredeti. MOL RSzL G15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Végig sajtókezű trással. A dőlt betűvel szedett szavak az eredetiben tükösrással.)

Kallo 9. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Mai levelem elbocsátása után nyomban érkezék az *bíró*¹ válasza *Pálfitul*, s mind arra nézve, mind az Felséged parancsolattjára pro 12 vel 13ia Felséged udvarlására megyek, kivált ha az hadat securitásba vehetem, és onnat is *affidatióm* leszen kevés respiriumrul. Kívánom Felségedet fris egészségben látnom.

Maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

P.S. Pálfiyal Kiva, Altham, Monteczelli regementyei vadnak, Ebergényivel valamely gyalog granaterosok és 300 való labanc. Az német 36 kornyeta.

Váradhoz szeredán érkezett Montecuculi, Graven is bizonyosson az Rabutin fiával. Ugyan Pavlikkal és Josikával, az aradiak is oda fognak érkezni.

* * *

1. Komáromi Csipkés György debreceni főbíró.

Munkács, 1711. január 13. este.

Károlyi Sándor levele Rákóczinak: Értesíti a 8 napos fegyverszünetről s kéri hazatérését, hogy Pálffynak érdemleges választ adhasson

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Említi: Lukinich, 38.-Rákóczi válasza Szkolje, 1711. január 17. AR III.566-567. Végig sajtókezű trással. A dőlt betűvel szedett részek az eredetiben tükösrással. Külső címzés: Az Felséges Fejeelem II.Rákoczi Ferenc Nagy jó Kegyelmes Uramnak Alázatossan íram. Ibi ubi. Gyűrűspecst nyoma.)

Munkács 13. Januarii estve 1711.

Felséges Fejedelem.

Az mint Felségednek megírtam vala *Pálfi* resolutioját, arra replicáltam akkor (látván immineálni az veszedelmet.) Kérvén *respiriumot*, melyre is tegnap reggel Gyulajban vettem *válasszát*, kiben is nyolc napi üdőt adot, mint hogy már az előtt harmad napal *coniungálták magokat*, kényteleníttem válaszolnom, addig se *ő*, se *én* *hostilitást* nem teszünk. Mely szükséges legyen penig már Felséged *jelenléte*, megítélheti.

Ezzel maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

Oldalt: 12dik kezdődöt, tart *nyóc* napig.

Munkács, 1711. január 15.

Károlyi Sándor levele gróf Eszterházy Dániel kassai parancsnokhoz: különböző hírekről és intézkedésekről értesíti

(Eredeti. OSzK Kt FH 1389/16. Pag.335-338. Csak az aláírás sajtókezű. Az első lap alján: Méltóságos Generális Groff Eszterházy Dánielnek.)

Munkács 15. Januarii 1711.

Méltóságos Generális.

Szintén ide Munkácsra Felséges Urunk *ő* Felsége udvarlására az midőn érkezénem, akkoron majd jobbára egyszer s mind veszi *ő* felsége az Méltóságos Urnak de dato 7a et 9a praesentis mensis költ úri leveleit, mellyeknek continentiait megértvén *ő* Felsége, általam tecett *ő* Felségének az Méltóságos Urnak resolváltatni.

Legelsőben is igen kedvessen esett *ő* Felsége előtt az újabb öszveszövetkezésnek kegyelmetek között való végben menetele, mellyre *ő* Felséges Istennek szent áldását, magam is confirmálok, Isten erőssicse s adgyon

elégseges segedelmet mindazoknak megtartására, kiben ő Felségének semmi kétsége nincsen, hogy az Méltóságos Ur mindeneket tellyes igyekezctivel ne kívánnyon effectussal is alattavalói által megbizonyítani.

Az dragonyos regiment, úgy Rétej uramék már jó ideje, hogy generalis Palocsay György uramhoz dirigáltattak, olly véggel, hogy onnat a Méltóságos Urhoz nagyobb securitással juthassanak, nem kétlem, eddig be is fogtak érkezni, az mint ezen Méltóságos Ur levélhozója referállya. Azokkal az Méltóságos Ur nagy segedelmet tehet az erősségnek mind portázás, mind futrazéros (sic!) alkalmatosságában, annyival inkább, hogy amint az Méltóságos Ur is confirmállya, már az ellenség feltótt célyja szerént postirungjait felállítván, maga quártélyára ki ki visszamegyen és Kegyelmetek körül semmi ollyas notabilis corpussa nem maradván, ezen hadaknak beérkezésével szép operatiokra fog az Méltóságos Ur érkezhetni.

Az erősségben tótt szép dispositioit az Méltóságos Urnak Felséges Urunk ő Felsége mindenekben approbálja s confirmállya is, továbbá is bízattatnak mindenek az Méltóságos Urnak bölcs kormányzására, maga tudván mikor, miképpen kellessék az dolgoknak folylni, magát ahoz alkalmaztatni méltóztassék.

Az artolléria fundussa Felséges Urunk ő Felsége kegyelmes resolutiojából az nemes város¹ lakosaira fundáltatik, pro hic et nunc máshonnan nem telhetvén, vagyon ő Felsége olly bizodalommal az nemes város lakossainak hívsége és hazafiuságos készsége iránt, hogy mind abban, mind egyébben erejével s költségével is kész az közönséges jótt segélleni, assecuráltatván ő Felsége által az nemes város is, hogy Isten ő Felsége boldogítván Hazánk fegyverét, egész Hazánk előtt emlékezetes lészen illy hazafiuságos készsége, s valamit az közönséges jóra expendál, arrul infallibilis refusioja, kiben mind az által pro statu temporis az Méltóságos Urnak tessék magát, amint már azelőtt mind ő Felsége, mind ő Felsége kegyelmes parancsolattyából magam megírtam, dirigálni.

Az mi illeti méltóságos groffné Forgácsné aszonyom ő kegyelme elmenetelét, igaz dolog, hogy elment, de azzal az több úri asszonyság még el nem takarodott, mert mind mai napig méltóságos generalis Eszterházi Antal uram kedvesseivel edgyütt az Méltóságos Asszony² szomszédcságában Beregszászban subsistál, úgy más főasszonyság Senyey uraméké, s a többi között az én feleségem is itt Munkácson vagyon, nem is indítom sehová, ha csak extremitást nem látok. Ne gondollya penig az Méltóságos Ur, hogy ő Felsége feledékeny volna az Méltóságos Asszonyrul, sőt egész nyugodalommal méltóztassék iránta lenni, hogy valamidőn idejét látom, magam fogok assistálni ő Kegyelmének, és magam feleségem mellé hozattattom. Istennek hálá, provideáltattam annyit, hogy az Méltóságos Asszonynak is egész contentuma lészen, de még szükségét nem láttam, hogy quártélyából kibontakozzék, ennek utánna anyival nagyobb reflexioval leszek Felséges Urunk parancsolattyából az Méltóságos Asszonnyra.

Én Felséges Urunk ő Felsége kegyelmes parancsolattyából egy-két napra ide fordultam, dolgaimat végezvén megyek vissza az hadak közé, kiket Kálló táján az hajdú városokon hadtam jó dispositioval, noha Pálffy János az erdélyi ellenséggel megegyezvén, Debrecenbe beszállott, mindazáltal inkább collimálom ennyi operatioja után már megnyugovását, mint sem motussát, még eddig semmi excursioikat nem tótt. Ha mi occurentiáim lesznek, el nem mulatom kötelessen az Méltóságos Urat mindenekről tudósítani.

Ujesztendő ajándékába kívánt méltóságos úri üdvözléseit én is fordítom az Méltóságos Urra, kívánom nemcsak ennek minden részeit, de sok következőket is tölthessen vidámabb állapotokban. Calendarium dolgában éppen szűkössek vagyunk, ohatatlan, hogy Bártparul vagy Lőcsérül ne lehet procaratioja, recommendálom azért is kötelessen, ha mikor ideje érkezik, énrolam se légyen az Méltóságos Ur feledékeny. Azomban communicatioját az Méltóságos Urnak tovább is nagy kötelességgel várom, és minek utánna méltóságos úri affectiojába magamat egészen kapcsolnám, maradok

Méltóságos Urnak igaz kötelességgel való attyafia

Károlyi Sándor.

P.S. Gál Péter a Bodrokközre rendeltetett, de Pelargus beorderezetett, ha csak igazán akarja az kengyelt nyomni, el sem mulattya. Az Méltóságos Asszony leveleit minap küldöttem vala meg, nem tudom, vehette-é? válaszá, vagy sem, mivel úri levelében semmi emlékezetet nem tészen róla. Bízást megírhattya az Méltóságos Ur az Méltóságos Asszonynak, hogy ha külső országra in extremitate kellenék is az asszonyságot szállíttatnunk s az Méltóságos Asszonynak is hozzája kedve volna, csak érthessem, kész leszek azt Urunknál ő Felségénél exoperálnom, hogy az több úri asszony rendekkel ő kegyelme is elmehessen és provisiojáról légyen egész dispositio.

* * *

1. T.i. Kassa. A szabad királyi városok adója ugyanis a tűzértség fenntartására volt rendelve.

2. Azaz: gróf Eszterházi Dánielné, báró Cziráky Katalin.

Munkács, 1711. január 19.

Károlyi Sándor Rákóczinak: mivel Sennyey István és Vay Ádám is javasolja a tárgyalást Pálffyval, ő tehát Debrecenbe megy

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Tartalmi ismertetés: Lukinich, 38-39. Végig sajtátkézű írás.)

Munkács 19. Januarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Még eddig Istennek hála, mind láрма nélkül, csendességben valánk s noha én az Pálfitul adatot terminust, mely ma végződik, igyekeztem Szent Pál fordulásáig¹ extendálnom, de szintén tegnap érkezvén az bíró válasza, úgy látom, nem obtineálhatta, hanem ugyan csak ma terminálódik s az után opratiojához fog, s mint hogy Felséged érkezése is még későre lehet, azért Vay Ádám uram jóvállásából is csak azon nyugottunk meg, hogy mivel semmi válaszal s resolutioval nem lehetek, ha még Debrecenben érhetném, menyek el hozzá s jelentsem meg, hogy Felséged maga kíván velle szemben lenni, csak talállyunk modalitást és securitást benne, aval talán Felséged visszaérkezéséig elvontathatnám, másként egyátallyában semmi jó nem lesz, mert Felséged kegyelmes parancsolattya ellen az hadakat oda nem vihetem, az hova diversiokot tehetnék, ha pedig ide hozom Bereg vármegyére, Ugocsára, magam elfogyasztom, ha az ellenség nem nyom is. Ezt tudva, kedden érkezvén ide, magam mentem volna Felségedhez s ámbár akkor írt levelemre még semmi válaszem, de magam eddeig régen megjöttem volna. Az aszonyokrul én semmit sem deliberalhatok, mert Lengyel Ország mind pestisre nézve, mind lengyeliségéhez képest nekem csak nem tetszik. Mind az által Felséged kiérkezése és Pálfi-val való szembe lételem mutattya meg. Az sarkadiak is feladták magokat. Napkelettül fogva nyugotig volnának váraink, majd úgy menne az már egymás után. Ezel Felséged kegyelmességébe ajánlván magamot, maradok

Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

* * *

1. Január 25.

Kövesliget, 1711. január 20.

Barcsai Ábrahám erdélyi tanácsúr Rákóczihoz: részletesen kifejti nézeteit a felkelés katonai és politikai helyzetéről

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.242. Csak az aláírás sajtátkézű.)

Kegyes Fejedelem jó Felséges Urunk!

1mo. Látván ez két Hazánkban az én Istenemnek az mi bűneinkért nagy mértékben ellenünk kitett megengesztelhetetlen nagy haragját, az mellyen sír s kesereg szívem, lelkem; midőn meggondolom, mire fog jutni ez a Nemzet! az régen ellenünk fogait csikorgató kegyetlen Nemzet birodalma alatt, sok régi nagy familiáknak igyekezvén végképpen való elfogjtásokra.

2do. Mindezekrül igen megszorodott szívél, Felségedhez való igaz kötelességemtől is viseltetve: semiképpen el nem mulathattam egj-két szóval hogy ne írjak Felségednek; melly írásomban ha mi vétek, vagj hiba eshetik? mint megkeseredett ember: kegyes Atyánktul bocsánatot várok.

3tio. Elsőbben is az én Istenemmel bizonyítok: ki is Szent Országát ne engedje látnom! hogy ha az Felséged rajtunk s édes Hazánkban való uralkodását s fejedelemségét szívesen nem kívánom? sőt mind imádságomban Istenemet kérem, mind külső igyekezetemmel azonn vagyok és lészek, hogj Felséged uralkodhassék rajtunk.

4to. Az kinek Isten értelmet adoít, látta s tudgja, Felséged mit tett fel? mennyit munkálodott s nyughatatlan-kodott Nemzete felszabadításában. De ha az Mindenható s mindeneken szabadossan uralkodó Jehova! még ennek az Nemzetnek nem kedvezett? sőt tovább is, láttjuk, akarja büntetni; mint hogy vagyon is érdemünk reá, hogy még ennél is nagyobb sajtóba ne vesse s jőbban meg ne sajtollya? nem lehet; mit tehet Felséged rolla? vagj mi is, egész neimzetestül?

5to. Azért édes Felséges Uram! már ennyire kitanulván nagy kárunkal az dolgokat: mind azt, hogy erős ellenséggel vagjon igyünk; az mellyel nem bírhatunk se most, sem ennek utánna; sok nyughatatlanságával Felséged eléggé elpróbálta mindenik potentakot mind pénz, mind emberbéli segítségért, mint hogy jó békességgel ezenn háborut lecsendesíthesse Felséged. De egyiket is nem obtineálhatta Felséged; nem is reménlhetni

semmi úton, hogy segíthessenek bennünket? lévén mindenik fegyverben, ki ki ellensége ellen készül, felejt más, vagy bennünket; de ha szintén egj esztendőben, vagy kettőben segíthessen is valaki? az alatt érkezhetik baja, felejt minket. Országot pedig olyan fegyverrel, vagj segítségével csak egy két esztendőn bírni, mit téssen? akarki is megítélheti! Ezzel az Nemzettel pedig tovább hadakozni, Országot megtartani lehet-é? nem-e? ne kérdgyük senkitül, már tudgyuk. Jó reménség alatt az mikor időnk lehetet volna, az békességet elmulattuk; mondhatnók azt, nem lehetett, mivel kívánságinkra nem condescendált az Austriai Ház; ne is várjuk azt, hogy mindenekben az mi kívánságunk szerint mennyen véghez patificationk;/sic!/ mivel nem barátunkal, hanem monarchával vagyon dolgunk, az ki is megvárja az submissiot. Az reménséget örökké hallottam csak árnyéknak leni, az melly gyakran megcsallja az embert; így járánk mi is, csak az árnyékkal maradánk; oda vagyon mind az két hazánk, emberi elme gondolkozása szerint: hogy visszamehessünk, nem reménlhetem.

6to. Már ennyire elhatalmazván az ellenség: szép erősségeinket kezéhez vévén, három kis vármegjétskével ha maradunk, onnat is amikor akar? úgj látom kihajthat; megmaradt kevés hadainkat más országra vinni nem lehet; az had eloszol, az hazából való lévén; fészket, cselédgyét el nem hadgya, és így minden dolgunknak nyaka szakad.

7mo. Isten ne adgya! hogy ha Felségednek is ez Hazából killyebb kelletik menni, Felségeddel együtt sok úri familiának? mi lessz a vége? Isten titkában vagyon. Emberi elme vélekedése szerint egyebet nem reménlhetni, hanem hogy az ellenség örülni fogja/sic!/ s contemnál bennünket; régen feltett gonosz szándékát könnyen viszi véghez, mivel néki az mi személyinkre semmi szüksége nincsen, hanem jószáginkra. Ha egy valamire való familia nem marad is Magyar Országban s Erdélyben, nem bánnya, úgy csinálhattja jobban Német Orzággá. Feltévén valami reménség alatt, hogy az két hazából, mind Magyar Orzágbul s mind Erdélybül nagy familiák, becsületes rendek idegen országokra vonnyák magokat, várván kevés időtül, inkább vihetik egy két esztendeig, de az kik régen bujdosnak, mindenekbül kifogtak, lehetetlen tovább bujdosniok, éhvel meghalniok; kételenítettetnek veszedelmekkel is farkaskaszára vetni fejeket; mert, mint fellyeb is íram, az reménség gyakran meg szokta az embert csalni. Mindezeket jó lélekkel considerálván, mint már sokszor iteraltam, sok úri familiák magok, maradékjok gjalázatosan idegen országokon éhelhalásra, kódulásra ne jussanak; sok seculumok alatt, régi ősoktül bírattatott szép jószágokat el ne vessessék; jövendőre örök átok alatt ne légyünk, bestelen hírünk örök emlékezetben ne maradjon. Istenre bízván magunkat! magunk kárával is cselekedgyünk, csak az egész nemzetünk átkát, kárhoztatását ne vegyük jövendőre.

8vo. Azért, édes jó Felséges Uram! tudom, minden bizonyjal mindezekrül száma nélkül, megkeseredett szível, bölcsen gondolkodott Felséged. Azért, hogy mindezen gonoszokat megelőzhessük, javalhatom, míg ez a kevés fegyver, két-három vármegjétske, hasonlóképpen két-három erősségecske kezünknel vagjon, cselekedjünk addég valamit. Tentállunk elsőbenn is armistitiumot; az alatt indítsunk békességrül való tractát: annál is inkább, ha maga nyujt alkalmatosságot az Austriai Ház; ne contemnálljuk, mint eddég; az élő Istenért! az alatt kikereshetnők, micsoda condíciókkal kívánnók. Azért szokták mondani: az fa nem esik le egy vágással; magunk meghunyászkodásával, reménlem sokat vihetünk véghez; az nagy monarcháknak is szíveket oda hajtya Isten, az hova akarja; zabolát vethet szájakba, addég bocsáttja, az még akarja, tovább nem mehet. Egy óra sokszor jobb száznál.

9no. Erdélyiektül állunk fel mi Felséged mellett, sollicitálljuk szívesen fejedelmünknek; gondolom, tanálhatunk olyan helyes ratiokat, hogy ha jól gondolkodik a Király, annuálni fog az Felséged fejedelemségének bizonyos okokra nézve. Mindezekrül bölcsen gondolkodván Felséged, mint Istentül nagj elmével megáldatott fejedelmi ember, cselekedgye azt Felséged, az mi jobb; mint fellyeb is írtam, az magyar nemzettül s nagy familiáktul jövendőre ne kárhoztassék.

Datum Koves Liget 20. January
Anno 1711.

Barcsai Ábrahám m. p.

38.

Hajdúhadház, 1711. január 21.

Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz a Pálffyval való tárgyalásairól. Nemcsak emberét küldi Károlyihoz, de maga is hajlandó személyesen hozzámenni

(Eredeti. MOL P.396.Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa Series V.1.cs. Végig sajátkezű írással. Külső címzés: Méltóságos Generális Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak [Titulus] jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. Gyűrűspecst nyoma.)

Méltóságos Fő Generalis, nekem jó Uram.

Excellentiád méltóságos levelét ma reggel emberem meghozván, ottan felmentem és communicáltam ő Excellentiájával, mivel pedig már mind fel volt az had ülve, csak meg kellett indulni, hanem engemet előre küldé

ő Excellentiája ide, Sámsonnak pedig más emberemet expediáltam, ha oda talált volna Excellentiád menni. Mivel pedig most veszem Senyei uram ő nagysága tudósítását, hogy Kállóba fog Excellentiád érkezni, ím Váczi uramat küldöttem Excellentiádhoz, instruálván ő kegyelmét voltaképpen, maga szerettem volna, de az hadak ot lévén, ki tudja, sok fűben sok ész, s nem mindenik jó lehet. Magam is útban kész vagyok eleibe mennem Excellentiádnak, és beérkezéseig szólhatok, az mi szükséges. Ezzel ajánlom Excellentiád grátiájába magamat, maradván

Excellentiádnak alázatos szolgálja

Comaromi C: György m.p.

Hathaz 21. Januarii 1711.

39.

Hajdúhadház, 1711. január 22.

Gróf Pálffy János levele II.Rákóczi Ferencnek. Felajánlja a személyes találkozást

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.245. Csak az aláírás sajátkezű.)

Méltóságos Herceg.

Itt léven nállam Károlyi uram, melly nekem referálta Hercegséged jó intentióját és szándékát ő Felsége hívségére való térése iránt, kihez sok szerencsét kívánok Hercegségednek, a mint most is imádom Istenemet, hogy ezen rút zürzavar üdő csendességre forduljon Hazánk megmaradására. Többi között biztatott Károlyi uram, hogy Hercegséged nem szánja fáradságát, maga is által kíván fordulni és valamely helyt Kállóhoz közel fog denominálni. Kihez képest el is várom Hercegséged a jövő hétfőre okvetetlenül, mivel addig fog is szűnni operátiók mind a két nép között. Hercegségedet assecurálom keresztyéni igaz hitemre és úri parolámra, Hercegséged személyét tekintetben veszem, és semi practicátul ne tartson, vagyok olyan bizodalomban, ha egy-két óráig edgyütt beszélgethetünk, Isten minden jóra fordíthatja dolgát Hazánknek, mert én, Isten úgy segélljen, kívánom javát Nemzetemnek s vérét nem szomjúhozom, hanem a kívánt boldogulást.

Én pedig maradok Hercegségednek ismeretlen alázatos szolgálja

Gróf Pálffy János.

Költ Hatház 22. Januarii 1711.

40.

Munkács, 1711. január 23.

Károlyi Sándor levele Pálffy Jánoshoz: aktuális problémák Rákóczi és Pálffy találkozásával kapcsolatosan

(Egykorú másolat. MOL P. 396. Károlyi cs.lt. Ap 1. AcRa Series V. 1. cs.)

Datum Munkács 23. Januarii
1711

Excellentissime Domine etc.

Excellentiádtul való elválásom után alig expediálhatván Kállóbul az expedienseknek?/ fogadásom szerint való orderemet és az hadaknak Szatmár vármegyébe való menetelekről dispositioimat, azonnal rajtam terme Excellentiád, s az hadat is sietve kelle kiindítanom, mellyel elég gyalázatot vallék, mert széltiben az híre, hogy egy puska sem pattant, mindenestül elszaladék, felestökömött is Ebergényi generális bátyám uramnak hadtam, de mind azon szélvészek között, talán egy ember kárt sem vallék s ha szintén találtam volna is valami szín és praetextus alat elmaradni, vagyon bizodalomban, hogy satisfactiom leszen Excellentiád grátiájából, mint hogy penig nem kevésbé ijedtem vala meg, bezeg én is úgy elszaladék, hogy tegnap Hatháztul indulván meg, ma jókor ide Munkács várába juték. Holott is reménségemben megcsalattattván, az Méltóságos Fejedelemnek csak levelét és nem személyét találám, kiben írja, hogy éppen induló félben volt, de az Méltóságos Herceg Asszony¹ megtudván in confinys való létét, ottan lepte, azért négy-öt napokra megtartózkodott, megvallom, voltam s vagyok is bánatban, hogy az terminusnak rövid voltára nézve sem személyében, sem levele által resolutiott nem vihetek, hitemre penig, egyátallýában megszegni nem kívánom, mindezen tusakodásaimban csak resolválám magamat, hogy hozzá megyek, és végső resolutióját, vagy magát parolám és egyszeri resolutioja szerint kihozom Excellentiádhoz s hitem szerint eleget teszek, s noha az terminus elmúlása után itten egész hadaim absentiámban veszedelemben forognak s

Excellentiád operálhat, miként kedve tartja, de elhitettem magammal, hogy az midőn már az én hitemet ennek continuatiojára Excellentiád vette, s annak gyümölcsét is részben tapasztalta, tovább is tapasztalását hiheti. Lehetetlennek tartom, ily készségemet s éjeli nappali fáradozásomat látván, az lelkiismeret arra vigye, hogy ámbár az terminus elmúlik is, de visszaérkezésemig magát méltóztatik megtartóztatni és tovább is tapasztalt gráciáját az felséges Császár intentiójának is secundatiojára megmutatni. Én is esküszöm az élő Istenre, hogy adott hitem szerint, végső resolútiójával, vagy személyében az Méltóságos Fejedelemnek legalább egy hétre compareálok, ne gondollyon Excellentiád se egyel, se mással, sem az rossz nyelvekkel, eleget teszen, ha az Felséges Császár intentióját secundállyal s Nemzetének szolgál, kiért Istentől is várhat jutalmat. Operatiojával pedig azon kevés idő alatt több kárt tehet, mint hasznott ezen kegyetlen időben, melyekről ugyan az Méltóságos Fejedelem generál adjutantya nemzeti Grabaricz Jakab által szóval is bőven üzentem Excellentiádnak. Méltóztassék az interveniált véletlen s reméltelen okokra kegyelmessen resolválni, hogy az hadak ahoz comformáltathassanak ad interim és Excellentiád hadai ellen semmi hostilitást ne kövessenek, ő rajtok is véletlen casus ne történnyék, mely sinceritássát az midőn visszatérésemmel tapasztalni fogom, assecuralom Excellentiádat, reciprocatioját fogja bennem experiálni. In gratiam et favorem me recommendo et maneo.

* * *

1. T. i. Rákóczi felesége.

41.

Koroszto, 1711. január 25.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: sürgeti Skoljára való jövetelét, ahol azonban Bercsényi ne legyen jelen

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Említi: Lukinich, 42. Végig sajtókezű trás.)

Koroszto 25. Januarii estve 1711.

Felséges Fejedelem.

Minek előtte Felséged 16. és 17. írott kegyelmes levelei¹ érkeztenek volna, már megírtam vala Felségednek, miben voltanak az dolgok s minthogy különben nem lehetet, mások oppiniojából is kényteleníttem vala Pálfihoz elmennem, kit Felségednek is megírtam vala indulásomkor Munkácsrul.² Elmúlt szeredán lévén pedig szemben velle, az prolongatiót is informatiójával adot, egész resolútióját megértvén, mint hogy hónapnál tovább nem lehetet extendálni az prolongatiót, csütörtökön indultam Hatházrul s minden leveleire reflexioval lévén, Felségednek reménlettem már Munkácson létét s csütörtökre oda hajtottam, az holott nem hogy személyét találtam volna, de még hollétéül sok egyebegyel hírnél egyebet nem érthettem. Megvallom, voltam nagy tusakodásban, de mind Senyei és Vay uramékkal communicálván az dolgokat ő kegyelmekel, tegnap délután indulván Munkácsrul, most estvére Skolyára mehetek vala bé, de bizonyoson megértvén utamban Felséged ottan nemlétét, mind arra, mind más consideratiokra nézve bé nem mentem, hanem itten állapotam meg Senyei nevezeti alat, s noha tudom, hogy re infecta Felséged nem hagyhattja az itten kezdet dolgot is, de nagyobb és veszedelmesebb ez annál, kire nézve Felségedet kívántam expressusom által értetnem, (sic!) hogy mivel én oda bizonyos okokra nézve utamat nem continuálhatom, kit is nem sajnáltam volna, s itten sem mulathatok, odahaza pedig vége lesz az historiának s talán még Felséged útja is praecludáltathatik. Azért Felséged méltóztassék szívére venni, s csak maga hozzávalóival ha lehet, holnapra Skolyára jőni. Méltóságos Generalis Bercsényi Uramnak nem szükséges jelen lenni, sőt még idejövetelemet is tudni, másként ha Felséged ezt is elmulattja, én kényteleníttem visszafordulni, parolám szerint, az terminus eltelve, okát adni, kiből is ha mi gonoszt fog Nemzetem szenvedni, se Isten, se ember előtt oka ne legyenek. Látom Felséged leveléből az idevaló dolgokat, de félek rajta, az mit az harmincadon nyerni kívánunk, az vámon el ne vesszessük. Én eddig is valamit cselekedhettem, elkövettem, tovább sem mulatám el, ha így nem csalatkoztatnám meg az dolgokban. Ezzel magát várom Felségedet, mert ha csak levél lészen, én bizonyoson írhatom Felségednek, hogy visza kell mennem s tovább Felségedet nem várhatom, s adgya Isten, keserves ne legyen az gyümölcse. Ha pedig Felséged sietve jön s meghalga, s hamar visszatérhetek, nem tarthatok semmi veszélytől, mivel mind Pálfinak írtam Munkácsrul³ s úgy hiszem, kevés napokig holnapi terminust is prolongállyal, másfelül pedig az hadakat is securitással hadtam s Munkácsrul ujjban informáltam ezen reméltelen utamról, az hova Isten többé ne hozzon, hanem inkább Tatár Országba. Datum ut supra.

Maradok Felségednek alázatos szolgálja

K. S. m. p.

* * *

1. AR III. 564-565., 566-567.

2. Lásd a 36. sz. iratot.

3. Lásd a 40. sz. iratot.

Nagykálló, 1711. január 25.

Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz a Pálffy Jánossal való tanácskozásról, s annak szemrehányásairól. Könyörög a béke megkötéséért

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa Series V.1.cs. Végig sajátkezű írással. Külső címzés: Méltóságos Generális Marschallus Károlyi Sándor Uramnak / Titulus/ jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. Munkács. Gyűrűspecst nyoma.)

Méltóságos Fő Generális, nekem jó Uram.

Parancsolatom lévén mai nap, hogy it legyek az Méltóságos Generális Feldt Marschal ő Excellentiájánál, ide érkezvén és udvarolván, érkezék nemzetes Grabarics Jakab uram Excellentiád nevével és levelével, continentiáját nem tudhatom, elég az, hogy igen megindulását és neheztelését tapasztalom ő Excellentiájának, kit mindeddig is eszembe ez előtt nem vettem. Detegálván előttem is ő Exctellentiája, miképpen minapi terminus is haladván, majd ítéletet vett mellette levő tisztektől, hogy semminemű operatiot nem tett, mostan is úgy tapasztallya, csak időbül akarja Excellentiád kirekeszteni, s abban transferállya az mostani terminust is; engemet is keményen urgeál. Kérem azért Excellentiádat alázatossan az Istenért is, mind maga iránt, mind Nemzetének csendességet, és ez darab földnek is megmaradását tekintvén és ez darab földnek is megmaradását tekintvén és sincere vévén, accelerállja, maga parolája szerint effectuálja a feltet és elkezdet jó dolgokat; másként, úgy látom, nagy felgerjedéssel nyomorult földünknek kíméletlen szorongattatásának, és köztünk maradot vitézlő rend cselédinek, jovainak confiscációjának kellek lenni, kit Excellentiád mind praeveniálhat, és Istentől áldást, amazoktul is sok Isten fogadgyát nyerhet Excellentiád, nincsen is kétségem tapasztalt kegyességében Excellentiádnak, mind én s úgy mindnyájan, kik szívessen várjuk, megfogyatkozzunk. Ajánlom ezzel Isten oltalmába Excellentiádat és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Comaromi C: György m.p.

Kallo 25. Januarii 1711.

P.S. Horváth György uramnak szálló levelet kezemhez hozták, el is küldöttem. Fiamat recommendálok Excellentiádnak.

Nagykálló, 1711. január 25.

Báró Ebergényi László levele Károlyi Sándorhoz: figyelmezteti, hogy ígérését mindenképpen tartsa meg

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1. AcRa Series V. 1. cs.)

Kalló 25a January Anno 1711.

Méltóságos Generális, régi kiváltképpen való Kedves Uram Öcsém.

Minémő dologban járt légyen Méltóságos Hercegtől ugyan Méltóságos Feldmarschal Groff Pálffy János Uramhoz ő Excellentiájához ez elmúlt szerdán, az énnékem fundamentaliter constál, s ezköz is voltam és vagyok is benne, az mint hogy az jövő hétfői, úgy mint holnapi terminusnak mint igaz lélek, nagyon is örvendezék vala. De ma vévén tudósétássát s az terminus prolongatioja iránt való kívánságát említett Méltóságos Groff Pálffy Uram,kit is communicálván velem, nagyon megindula ő Excellentiája, kit nem is lehet chudálni, (sic!) csak azért is, hogy akit egyszer megchip/sic!/ a kigyó, azután az kis féregtől is irtózik, lehet példázni Uyváriakrul¹ etc. Én mind az által nagy assecuratiott tevék az én Kedves Uram Öcsémről (jólehet tempora mutantur, et nos mutamur in illis), assecuralván ő Excellentiáját, hogy ha régi Károlyi Sándor, hitemre parolájára eleget teszen. Kire nézve sokat nem akarván írnom, egyedül kérlek Édes Öcsém, mind édes hazádat s mind Méltóságos Hercegedet s Nemzetségedet (s aszt is, kivel van dolgotok, és most az egyszer s utolszór van legjobb módotok az kegyelemben) tekéntvén, ne mulatassad el az Herceggel az alkalmatosságot, mert ha mind megírhatnám amitt tudok, iparkodnátok hová hamaréb végét érni az dolognak etc., s maga is elhinnéd igaz vérségemet, azért siess kérlek. Két kalendariumott, hallom kértél. Egy volt s aszt is ím küldöm. Az Delffis Visládat talánd ijettedben itt feleled, reá ismervén, nálam tartom, míg látlok etc.

Ezzel alég várom, láthassalak s arra kérlek, magad ide gyűj előre s úgy menjetek együtt az Herceghez, másként talánd nem láthatlak.

* * *

1. Érsekújvár feladására való utalás (1710. szeptember 24.). Az őrség előbb visszalépett a Pálffyval megkötött egyezménytől, majd rosszabb feltételek mellett Siegbert Heister előtt volt kénytelen kapitulálni.

44.

Nagykálló, 1711. január 26.

Gróf Pálffy János levele Károlyi Sándorhoz: Grabarics Jakobot tegnap válasszal visszaindította. Károlyi a császári hadaktól biztonságban mehet Lengyelországba Rákóczihoz

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1. AcRa Series V. 1. cs. Csak az aláírás sajátkezű. Külső címzés: *Spectabili et Magnifico Domino Alexandro Károlyi [Titulus] Domino observatissimo. Munkács, vel ibi ubi. Ovális alakú, vörös viaszba nyomott gyűrűspecsét.*)

Spectabiles et Magnifice Domine obligatissime.

Salutem servitorumque meorum paratissimorum commendationem. Grabovicsot még az este expedálván bőven válaszoló levelemmel, ma jó hajnalban meg is indult, elhiszem, sietni fog Kegyelmed után. Azomban szintén most veszem más rendbeli levelét Kegyelmednek de dato Munkács 24. currentis, melyből értem, hogy a Méltóságos Herceg után siet ugyan kegyelmed, de minthogy a Tiszán túl lévő ő Felsége hadai a Krajnára diversiot tettek, megütközött rajta, minemű securitással continuállya maga utazását, ezt egyebáént nem más, hanem kegyelmetek késedelmessége okozta, mert a Méltóságos Herceg consensussábul jővén hozzám minap Kegyelmed, meg kellett volna ott helyben Munkácson várni a válasszal kegyelmedet, mindazáltal minthogy azon hadaknak nem vala tudtokra e mostani munkálódásom, abban meg ne ütközzék kegyelmed, hanem kegyelmed okos, értelmes úri ember lévén, s ezen földnek egész constitutióját tudván, könnyen elkerülheti azon hadakat, és ámbár szinte kezekbe akadna is kegyelmed, ujjban is assecurálom, semmit ne tarcson, hiszen (sic) nálla vagyon kegyelmednél az én levelem, semmi bántódása sem leszen Kegyelmednek; mivel ha szintén mingyárt most írnék is az oda való commendirozó tisztnek, a praefigált terminusig (melyet tegnapi levelem tenora szerint továbbra nem is extendálhatok), kezéhez nem juthatna levelem s nem revocálhatnám, hanem csak kegyelmed accelerállya a dolgot, amint el is fogom várni, másként ha tovább is kívánna kegyelmetek az halogatást és üdő vontatást, ujjban is protestálok Isten s világ előtt, hogy rajtam semmi sem múlt, és így marsban lévén már Prajner s Hannover uraimék regimentyek, úgy a gyalog hadak is onnét fellyül erre felé nyomulván, mind a Tiszán túl, úgy mellettem lévő hadakkal is egyszersmind az operatiókhöz hozzá kezdünk, s az ártatlan keresztyén vér ontásnak oka nem leszek, aki által fog következni, adgyon rólla számot Isten előtt is. Várván azon levelemre is válasszát kegyelmednek.

Caeterum permaneo Ejusdem Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae servus paratissimus
Comes Joannes Pálffy.

Datum Kállo die 26.

Januarii 1711.

* * *

1. Nagykovács, 1711. január 25. Kiadva: Pulay, 253-256.; Pray, III.533-537.

45.

Munkács, 1711. január 29.

II. Rákóczi Ferenc levele gróf Pálffy Jánoshoz: holnap elindul a vele való találkozásra, a teendő intézkedésekkel Károlyi Sándort bízta meg

(Eredeti. OSzK Kt FH 1389/16. Pag. 257-258. Csak a befejező üdvözlő sorok és az aláírás Rákóczi sajátkezű írása. A mellékelt 256., 259. pag. 19. századvégi másolat szerint a levél valamikor külön borítékban volt, amelynek címzése: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti Domino Joanni Pálffy ab Erdőd, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Exercituum Generali Campi Mareschallo, et per Regnum Hungariae Plenipotentiaro mihi observando. Hátlapján pecsét.)

Méltóságos Gróf Uri kedves Attyámfia.

Az Kegyelmed levelét illendő becsülettel vettem, melynek cikkelyeit vizsgálni nem kívánom, mivel maga is biztat Kegyelmed, hogy szemben lehetek Kegyelmeddel, melyre nézve én is inkább Kegyelmeddel edgyütt Imádom Istenemet, hogy annyi hadakozás után is, magyar magyarral hazánk boldogulásáért conferálhatunk, mely alkalmatosságra miként sietek, maga Károlyi úr referálhattya Kegyelmednek, a kire bízam a szemben létünkkről

teendő dispositioikat. Magam holnap Isten jóvoltából a végre indulok. Én is hasonló hittre s fejedelmi parolámra fogadván személyének minden kigondolható securitássát hozzá tartozandóival edgyütt, amint Kegyelmetek azok számárul conveniálni fog Károlyi úrral, ezen levelem ereivel, hasonló suppositumban lévén az Kegyelmed adatott parola s hitiben is.

Maradván Kegyelmednek atyafiui szeretettel szolgáló atyafia

F.Rakoczi m.p.

Munkács 29^a Januarii Anno 1711.

46.

Nagykálló, 1711. január 30.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: a Pálffyval való találkozás lebonyolításáról. A hátlapon Pálffy kötelezvénye

(Eredeti. MOL RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. Tartalmi ismertetés: Lukinich, 45. Végig sajátkezű írással.)

Kallo die 30. Januarii estve 1711.

Felséges Fejedelem.

Szerencsés érkezésem után Ocsvára semmiképpen nem disponálhattam az Méltóságos Generalist, hanem holnap okvetetlen Vajára megyen, tizenkétt órára délre, holott is valamint Felségedet 200 magával refereáltam jelen lenni, maga sem többet magával leszen s paroláját tovább is nagy átkok alatt confirmállyá s házban kíván egyedül jelen lenni, szemben Felségeddel jelenlétemben. Hogy pedig odajövetelében Felségednek securitása legyen, Ebergényi bátyámat nagy considerationa nézve nem bocsáthatta, hanem Felséged eleibe expediálta, úgy hogy holnap az denotált órára praescribált helyre Felséged cum securitate kísírje. Egyebet nem írhatok, az miket már Felségednek detegáltam, hanem válasz érkezet az érseknek írot Felséged levelére Eugenius hercegtül, melyet magával el fog vinni. Ugy látom, sokáig nem fog mulatni s végezni, vagy tractálni, hanem Felséged resolútioját csak megérteni és maga oponioját kiadni. Ha Felséged úgy kívánja, mint commenderozó generálissal s plenipotentiáriussal szemben lenni, úgy is kész, ha penig úgy kívánja, mint csak Pálfival, arra is kész. Elvárom azért az alat is Felséged az iránt való resolútioját, már én velle maradok s oda késérem, kívánom szerencsésen láthassam Felségedet s kérem alázatosson, meg ne csalattassék, mert nem jól lesz az dolog.

Ezel maradok Felségednek igaz alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

Hátlapon Pálffy János írásával: P.S. Pro securitate Hercegségednek küldem Generalis Montecuculit, én pedég úri parolámat és keresztény hitemet köttem, hogy semitül ne tarcson.

Groff Pálffy János.

47.

Munkács, 1711. február 2.

II.Rákóczi Ferenc levele I.József császárhoz

(Egykorú másolat. MOL P.396. Károlyi cs. It.Ap 1. AcRa Series V. 1. cs. A levélmásolat elejére Károlyi Sándor sajátkezűleg írta: Munkács 2. Februarii 1711. Hátlapjára pedig: Vajáru való viztatérés után Munkácsrul küldött levele. (T.i. Rákócziinak.) A levél február 4-én este került Pálffy kezébe. Lukinich, 51–52. U.o. a kiadások felsorolása, korrigálva a téves keltezéseket is.)

48.

Debrecen, 1711. február 2.

Gróf Pálffy János levele II.Rákóczi Ferenchez: Károlyi felküldését a királyhoz most nem tartja időszerűnek, sok időbe is telne. Ellenben várja Rákóczitól a királyhoz írandó levelet, ahogy Vaján megbeszélték. Ezt külön futárral fogja Bécsbe küldeni

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 245. Csak az aláírás sajátkezű.)

Méltóságos Herceg.

Én egész nyolc óráig ma reggel mind vártam Hercegségedtül az ő Felségének szálló levelet, mivel magam is Kállóbul Tokaj s Ónod felé akartam menni, s az a táján lévő generalisokat is hozzám hivatván, jó dispositioikat tenni,

azomban veszem marsban Hercegséged levelét, kinek elein olvasám, hogj ő Felségének írt s kezemhez kütte légjen, de tovább olvasván Hercegséged levelét, úgy látom, hogj azon levélnek bizonyos fogjatkozások miatt el kellett halladni, amelly nékem bizony nem kevés confusiokat csinál, mert Hercegségedel való létemnek alkalmatosságával gondoltam magam is, hogj ha ugjan valakit küld Hercegséged ő Felségéhez, Károly uramot fogja resolválni, de azt nékem szükség nem volt, s nem is illett urgealnom, akkor kellett volna magának Hercegségednek azt elvégezni, ekkoráig a Tiszán által menván, Tokaj táján jártam volna, s talán Pestig is elkésértem volna őkegyelmét, mivel jól jut eszembe, tettem olly ajánlást említett Károly uramnak, hogj kész leszek egj generalis úri embert Hercegségednél zállogul hagjnom a helyett, akit Bécsben expediált volna Hercegséged, mivel pedig már most csak ebbenn is, míglen azon generalis úr oda menne s Károly úr hozzám érkeznék, majd egj egész hétnél több belé telne, azon kívül is olly parancsolattyát vettem mostanában ő Felségének, hogj ámbár szükségképpen fel kellene is menni némelly recrutázó tiszteknek, de egjátallyában külömben Bécsben fel nem bocsátták, hanem ha az hat héti quarantenat praevie kitarlya, annyival is inkább Károly uram őkegyelme, vagj más el nem bocsáttatnék, és íg ő Felségének emiatt az üdövontatás miatt számtalan sok kára következne. Mindezekhez képest ez uttal csak írjon Hercegséged ő Felségének, s azon levelét holnap, vagj holnapután okvetetlen szolgáltatassa kezemhez, azonnal expressus curier által küttést küldöm sietséggel ő Felségéhez, tudom kegyes válassza hová hamaréb el fog érkezni, s mingyárást Hercegségednek tudtára adom, hiszem ha ő Felsége fogja resolválni (mivel magam is megírom ő Felségének Hercegséged szándékát, hogj expressus emberét kívánta felküldeni), azután is Károly uramat, vagj mást felküldhet Hercegséged ő Felségéhez, hanem ujobban is assecuralom Hercegségedet, hogj azon üdö alatt részünkrül semmi hostilitások nem tétetnek s Hercegséged parolája szerént is reciprocitot várok. Mi illeti az erdélyi állapotokat, noha minap errül semmi emlékezetet nem tett vala Hercegséged, mindazáltal akarván azzal is megmutatni, hogj a dologban legkisseb practica, vagj álnokság nincsen, fogok írni general Steinvile uramnak, de addig, míglen levelem kezéhez jut őkegyelmének, Máramarosban dislocalandó Hercegséged hadai legjenek vigjázással magokra, tudom, mihelyest levelem kezéhez jut, azonnal supersedeálni fog az hostilitásoknak elkövetésétül őkegyelme is. Afféle szökevény katonákra sem ő Felségének, sem pedig nékem is nincsen legkisseb szükségem is, azért ebbenn is akarván sinceritásomat contestálnom, ha szintén sub tempore suspensionis armorum valamelyek általjönni találnának is, visszaadásokban nem fog Hercegséged fogjatkozást tapasztalni. Az orderek de dicta armorum suspensione nállam készen vannak, mihelyest veszem ő Felségének irandó Hercegséged levelét, azonnal elküldözöm generalis uraméknak mindenfelé, s a dologt vóltaképpen publicaltatom. Aminémű rabok vannak Hercegségednél, csak bocsáttassa el, másokat fogok helyettek kibocsáttatni, noha nemrégibenn is Budáru, Pestrül s töb a táján lévő erősségekbül egjedül irgalmasságtül és könyörületességtül viseltetvén, száznál is többet eresztettem el a tömlöcök-bül. Azomban parancsollya meg Hercegséged is, hogj Szatmár vármegje a tudva lévő 420 oralis és ugjanannyi equilis portiot hová hamaréb praestállya az ő Felsége mellettem lévő vitézlő rendnek. Bagossi Lászlóné asszonyom számára való passust includálván Hercegséged kívánsága szerént, imé megküldöttem. Várván ezen levelem tenora szerént Hercegséged üdövontatás nélkül való válasszát. Maradok Hercegségednek

köteles szolgája
Groff Pálffi János.

Datum Debrecini die 2. Februarii 1711.

P.S. Hogj pedig Hercegségednek scrupulussa ne légjen fellyül írt helyes okokra nézve, valamint tegnap a Bellicum levelét vévén, hogj sine quarantaria senki fel nem bocsáttatik, és így per consequens két, vagj hármaz felhónap belé nem telnék ebbe, még Károly uram is elbocsáttatnék, melly énnekem lehetetlen, és contra militarem regulam volna, ha erre állanék is, mindazáltal most is contentus vagjok. Küldgje Hercegséged, úri parolámra s hitemre, amellyet fogadtam s szóval és szóban is beadtam Hercegségednek, mert assecuralom Hercegségednek, hogj sem sem Montecuculi uramért, ha szintén vagj volna, vagj nem volna is Hercegségednél, ezen a világon senkiért parolamat meg nem szegem. Ebben nincs egjéb, csak Hercegséged üdöt akar nyerni, melly én töllem semmiképpen meg nem fog engedtetni. Mindazonáltal vagj megjen őkegyelme és hoz választ, vagj sem, de én tovább nem halaszthatom az armorum suspensiot, hanem amidón ő Felségének Hercegséged levelére válassza jön. Kit is azonnal Hercegséged tudtára adom és Károly uram akárhol lészen, sub bona fide et christiana et parola, jó securitas és salvus conductus alatt fog lenni.

Groff Pálffi János.

Debrecen, 1711. február 4.

Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz a fejedelem levelének Pálffy által való fogadtatásáról

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa SEr. V.1.cs. *Végig sajátkezű trással. Külső címzés: Méltóságos Generalis Mareschallus Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatosan. Gyűrűspecst. Más kézzel ráírva: Ezen levél volt itt circa hora 10 nocturna, azonnal expedíáltam. Kászony 5. Februarii 1711. Ládonyi Horváth Ferenc commissarius.)*

Méltóságos Fő Generalis, nekem jó Uram.

Mai napon is elévevén az Méltóságos Generalis Pálfi János Uram ő Excellentiája sok beszédekkel, nem győz csudálkozni, hogy az mint Ócsván volt az fogadás, reggelre vagy még éca érkezik az Fejedelem levele, s ami nagyobb, az mely érkezet, abban elől az levén, im elküldötte ő Felségének, postscriptumban pedig hogy semmi sincs, majd¹ megjádztatásnak és csufságnak látom tartya, hogy mindeddig is semmi sem jött, apprehendallya, az mint írtam Excellentiádnak előbbi levelemben is, alázatosan mostan is kérdem, azon levelet siettesse, ha pedig Excellentiád maga jün ha csak addig is, nagy haszonra lenni látom. Isten hozza szerencsésen Excellentiádat, kívánom és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Comaromi C: György m.p.

Debrecen 4. Februarii 1711.

* * *

1. Egy szó olvashatatlan.

Salánk, 1711. február 8.

Károlyi Sándor levele gróf Pálffy Jánoshoz: a Rákóczi levelével kapcsolatos ellenvetésekről; továbbra is ígéri együttműködését

(Egykorú másolat. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa Series V.1.cs.)

Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti Joanni Pálffy. Salánk die 8. Februarii.

Salutem etc. Excellentiád de dato 5ta hujus költ úri választát¹ Máriássi uram által már az Felséges Fejedelemtől való elválásom után salánki pusztás házomnál vettem, s ingyen sem reménlettem, hogy azon Felséges Fejedelemtől való Excellentiádnak legkisebb difficultással legyen, s anyival inkább olly csekély terminussokon (mellyeknek értelme mintegy), megütközék, holott már azon levél Excellentiád előtt Vaján egészen elolvastatván, magától Excellentiádtul approbáltatott s nem külömben expedíáltatott is, mind az által, hogy tovább is megbizonyícsam azt, hogy ő Felsége Excellentiád opinioját kívánja secundálni, azonnal írtam s vagyok is olly reménységben, hogy óránként fogom újab levelét venni, kit is Excellentiádnak, eo non obstante, hogy ezt is approbálta, fogom transmittálni. A rabokat pedig valakik találtattak, szabadon bocsáttattam, hanem egy Szőlősi nevű desertor főstrásester vagyon, aztat tartóztattam meg egy Dóffin nevű grtanatéros kapitányomért, ki is az Felséges Császár részről desertornak tartatott, Erdélyben rab, méltóztassék Excellentiád elbocsáttatni, ez is azonnal szabadon eresztetik.

Az pénzt actu collectaltatom, igyekezem megküldését accelerálnom. Magam felmenetelem állott s tovább is áll Excellentiádon, s nem is egyébért esett tartózkodásom.

Az hostilitást részünkről is sancte kívánom eltávoztatni, és az suspensiott observáltatni, valamíg Excellentiádtul extensiojárul, vagy interruptiojárul insinuatíom nem leszen, az mint hogy kérem is bizodalmassan Excellentiádat in tempore arrul informálni s míg tudtomra nem adatik, az hostilitást eltávoztatni méltóztassék, melly affectioját nágy kötelességgel vévén, in gratiam Suae Excellentiae me recommendans maneo

Excellentiae Vestrae servus obligatissimus

Alexander Károlyi m.p.

* * *

1. Kiadva: Pulay, 288–289., ami válasz Károlyinak Munkácsra, 1711. február 3-án kelt levelére. U.o. 273–275.

II. Rákóczi Ferenc válasza azokra az ellenvetésekre, amiket Pálffy János a császárhoz írt levelére tett

(Eredeti. OSzK Kt FH 1389/16. Pag. 265–266. Egykorú tisztázata: MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa Series V.1.cs. Kiadta sok eltéréssel és hibával: Pulay, 289–292., és Pray, III. 546–550. Az aláírás és a felete lévő két sor Rákóczi írása. Külső címzés: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti Domino Joanni Pálffy ab Erdöd, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Exercituum Generali Campi Maréchallo, et per Regnum Hungariae Plemipotentiaro etc. Affini mihi Observandissimo. A boríték vörös vászba nyomott ovális alakú, felírat nélküli Rákóczi címeres pecsétel lezárva.)

Méltóságos Gróff, nekem kedves Atyámfia.

Megvallom, tusakodtam magamba, ha válaszoljak-e Kegyelmed 5ta February¹ írott levelére, avagy csak praeterrályam a végre, hogy több diffidentia-ra pennámmal okot ne adjak; de mivel halgatásom is ne talántán a Felséges Császárral való competentianak magjaraztassék, s másként is az emberek ítéletét el nem kerülhetném, ime válaszolok, meghatározom elmémet s tompítom pennámat, noha ugj is keservessen általlátom, hogy céllyát nem érem igejezetemnek.

Boldog Isten! ugjan csak próbálgat-e Kegyelmed levelében fel (sic!) terminusokban talált difficultasokkal? avagy ugjan serio akarja velem elhitetni, hogy azon terminusok okai lehessenek a vérontás és hadakozás continuationjának, és hogy azokat egj Császári Ministerium ugj fogja magjarazni, a mint kegyelmed írja, mert igenis jól tudom, mi áll az incompetens terminusok és titulusok-on; de azok ott consideráltatnak, a hol a két rész egymásnak derogálhat, nem a galamb és sas között; a mint is Supremae Pontificae et Imperatoriae Potestatibus, quibus quicquid excelsum est competit, minus excelsum non derogat, quia et Ipsae Supremae non essent, si ys derogari posset; ezért mondatik, hogy a sas legjet nem fog; más az, hogy mivel a császároknak nem csak clementissimus s benignissimus, hanem mindaz, a mi a maiestással nem repugnál, valóságos praedicatumok szokott lenni, azzal, hogy mindenkor egésszen fel nem tétettnék, nem denegáltatnak, mert jól tudom én, hogy az invictissimus, pius, felix, augustus is mind oda illett volna a clementissimus mellé, de ezeket Kegyelmed is úgy kifejejtette exprobratiojából, mint én a clementissimust, nem azért, hogy Kegyelmed is ezeket így nem tudta volna, hanem csak azért, hogy szintén olly elégségesnek vélte a clementissimust, mint én a benignissimust, és valamint a pápának sanctissimus a titulussa, de a beatissimus sem derogál, ugj sacra maiestas sem derogál a sacratissimának. Már pedig a mi a servust és servitort illeti, abban is csak az a differentia, a melly ő Felsége udvaránál azok között szokott lenni, a kiknek audentiaja a tanácsházban, és a retirádában szokott lenni; az az: ő Felsége iránt azok mind szolgák, de még evvel egymás között distingváltatnak sine derogamine maiestatis. Imé azért repetalom a politicában tanult leckémet, hogy kegyelmednek megmutassam, hogy azon terminusokkal ő Felségének tartozó alázatosságom ellen véteni nem akartam, s ha csak ezeknek correctioja kívántatnék, ujjonnan is írni kész voltam volna. De az 2^{dik} punctumra, ha nem tudtam volna is, minap kegyelmedtől tanultam a választ, hogy az emberséges ember lelkit Istennek, vérét s életét Urának, s a becsületit magának szokta tartani, mellyből származik, hogy magamat rebellisnek nem agnoscálom, s nem is agnoscálhatom, és ha a Felséges Udvar nem agnoscállyá azt, hogy Hazánk törvényit mind megfogadásomban, mind a posoni, most is fentlévő ország gyűlléséből – beadott gravamenekben, megsértette, arrúl nem tehetek, de hogy mik, (sic!) a kik attúl kéntelenítetünk a fegjverfogásra, lelkünkismérete ellen azt mondjuk, és ugj is hidgjük, ítílye el kegyelmed maga is, s felellyen Pálfi János az Feldt Marschalnak. Ezekből már származik a válasz a 3^{dik} punctumra is, mellyre declaráltam még Vaján létemben is, hogy hitemet el nem hagjom, s azok nélkül, a kikhez hittel köteles vagjok, s ők hozzám, a fegjvert le nem tehetem.

Praetereálhattam volna ezen declaratioimat, ha Kegyelmedet emlékeztettem volna arra, hogy Kegyelmed előtt elolvastam a levelet, a mellyből csak az András király privilegiuma² előhozását reprobálta vala Kegyelmed, de synceritasom repetáltattya mindezeket velem, mivel megvallom, hogy édes Hazámban nem csak színes, de szíves békességet kívánnék; de ugy látom, ebben contra torrentem nitimur. Legjen mindenekben Isten szent akarattya, a ki eddig is csudálatos utakra vezérlette ügjünket. Legjen tovább is azon Isten bírāja igejezetemnek, s vezérellye maga szent ítéleti szerint. Én az fegjvert már mindaddig suspendálom, míg Kegyelmed ujjonnan a felkötésére nem kényszerít, s maradok Kegyelmednek

minden atyafiui szeretettel
szolgáló atyafia
F.Rákóczi m.p.

Szalánk 11ma Februarii
Anno 1711.

1. Kiadva: Pulay, 283–286., és Pray, III. 543–546.

2. Az Aranybulla (1222) XXXI. pontjának ú.n. ellenállási záradéka, amelyet az 1687. évi országgyűlés eltörölt.

Olcsva, 1711. február 13.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: különböző hírekről tudósítja

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajátkezű trással.)

Ocsva 13. Februarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Felséged kegyelmes választát alázatosan veszem, magam is elégségesnek találom Pálfinak írott választát Felségednek.¹ Ballyikanak írott levelét fogom Ebergényinek exprobrálni, noha tudom az lesz válaszom, hogy ha attunc nekem szabad volt attentálnom Olasz Országba ötöt, és miért nem nekik, mind az által hogy lássa talált hitét Izraélben és nem oly könnyen hallunk, ugyan csak elküldöm. Isten hozná vagy az interruptiot vagy az békességet, mert belefáradok az had tartásába, talám az ki soha kuruc sem volt, mind azzá lött s ide jött most, az ördög tuga.

Az abára az passus jókor jött, ha én oda megyek, anélkül is elhozom, nem járok Török Uram után nagy főhajtással, mint az Pápai Nemzetség.²

Ezzel maradok Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

* * *

¹ Kiadva AR XII.576-577.² Talán célzás Pápai János diplomáciai küldetésére a török portához.

Olcsva, 1711. február 14.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: tájékoztatja különböző intézkedéseiről

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajátkezű trással.)

Ocsva 14. Februarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Mindeddig sem jöven se Pálfitul, se Ebergényitül válaszom, nem merek indulni, tartván attól, ha interruptio leszen, késső vételével confusiom fog okoztatni, másként ha ollyas talál óránként érkezni, azon igyekszem, hogy még Felségednek udvarolhassak.

Ocskai, Semsei itten lévén, nem íteltem idejét az dolognak. Azért töttem ad interim pro contento dispositiot rólok. Én az élés, száraz malmok szállításában Munkácsra nyughatatlan vagyok, s noha svecus uram nélkül ellehetnék, de az dolgok közelítésére nézve intimalnom kellett neki s úgy látom, vagy bolond, vagy parancsolattja vagyon, hogy túllem ne függjön, mert azt válaszolja, hogy míg oberster nem parancsolja, addig nem cselekszik semit is, ha ugy volna az dolog, mint rendi hozná, én is annak parancsolnék, de nescit quid loquit, megírtam neki, hogy míg az oberster parancsol, addig kövesse, mert meg kell lenni, ha Felséged el talál menni, töb is leszen ollyan. Azért ha csak velek kell gyötrödnöm, talám nem ártana, ha Felséged universilater kiadná az parancsolatyokat, míg lesznek, obtemperallyanak, mert én privatus szolgámat sem szenvedhetem, ha nem halgat. Munkács fő a fejemben, ha az suspensio interrumpáltatik, ezen hidegekben ...¹ senki sem néz előre. Vagj lehetek, vagj sem szemben Felségeddel, nem kell egészen az alsó erősségben csak fundamentomat vetni, hanem felyeb is kellenne nézni. Mint hogj már feleségem resolválta az anyára nézve magát, bizony ugj kívánnám eltávozásommal hagyni, az mint neki is megmaradására lehetne. Noha tudom, Felséged bölcsön disponál, de plus vident oculi, quam oculus. Én penig maradok Felségednek alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

Az töb hadaknak is jött oly levele, mint Balyikának.

* * *

1. Egy szó a levélben a papír elrongyolódása miatt nem olvasható.

54.

Olcsva, 1711. február 14.

Károlyi Sándor rendelkezése a kuruc hadak szálláshelyeinek kijelölésére és elosztására

(Eredeti. MOL P.676. Teleki cs.lt. Földváry cs.lt. 1711. évi iratok. F. LXXV. Nro. 139. bbb. Csak az aláírás sajátkezű. Külső címzés: *Tekintetes Vitézlő Kun István Obester Urnak és több Vay László Uram Brigadájában levő Fő Tiszt Uraiméknak ő Kegyelmeiknek. Ibi ubi. Gyűrűspecst nyoma. Más kézzel: Acceptatae 16. Februarii Anno 1711.*)

Adgyon Isten minden jót Kegyelmeteknek.

Csudálkozással informálatom obester Nyuzo Mihály uramtul, micsoda confusioval rendeltetett el az Kegyelmetek statioji, holot brigaderus Vay László uramnak világossan kiadatott orderében, hogy az maga nemes regementye az Avasban, Kárándi, Tardi, Gyulai és Kegyelmed regementye az károlyi és nyíri processusban nemes Szakmár vármegyében Gebeig inclusive és Szántó, Tasnád, Szent Király tájéka a Bikallyával, ugyan Szakmár felől levő faluk az Szamos mellet Krassotul fogva, Krasson innen pediglen az egész Krasznaköz Sandorig obester Nyuzo Mihály uram regementyének intertentiojára rendeltetett. Azokáért mivel azon assignált tractusokban igaz elegendő falui s intertentioja telhetik, praesentibus serio intimaltatik Kegyelmeteknek közönségessen, hogy ezen levelem vételével mindgyárt Nyuzo uram részére rendeltetett falukbul Madarász tájékátul fogva Krassoig mennyenek magok tractusokra s onnat vegyék intertentiojokat, söt amit azon falukbul eddig congerált is és még in natura vagyon, Nyuzo uram regementyére hadgya. Ezzel maradván Kegyelmeteknek

jó akarója

Károlyi Sándor.

Ocsva 14. Februarii 1711.

55.

Olcsva, 1711. február 16.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: Rácz András hadait Máramarosban hagyja. Munkács élelmezését szüntelenül folytatja

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. *Végig sajátkezű trással.*)

Ocsva 16. Februarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Felséged levelemre tött kegyelmes válaszát alázatos engedelmisséggel veszem. Az Rácz András híre fictum quid, mert bányaiak¹ voltak nálam, s ha szintén még akkor ugj lött volna is, nem volna csuda, mert az suspensio nem mehetet szárnyon s még akkor hírek sem lehetet felölle, de már azolta hihető, penetralhatot oda is. Azért Rácz András uram ballaghatna, de mivel mindeddig is három rendbeli curerjaim közül csak egy sem hozza (sic!) választ s azt sem tudom, hova löttének, tartok attul, végső válaszal obruálnak. Azért alkalmatossabnak ítéltem már csak benmaradását Rácz Istvánnak is, mert ámbár hét regiment legjen Máramarosban velle s az lamentatioja penig 17 reff hoszu, de csak jobban subsistálhat még az ottan, az hol soha had nem volt, mint Szatmár vármegyében 16 regiment general stabbal, kiben csak kétt regiment is vagyon oly erőss, mint az hét. Kirül instructiomot az nemes vármegyének transmittáltam és mind Méltóságos Antal Urnak s töb hadaknak megírtam, constringályák az hadakat és bagazajokat. Az pinz is meglesz, mert az hadi tisztektül kölcsönöztetem az vármegjét.

Nincs Felségednek mit köszönni, csekély oeconomiambul, Istennek hála már Ecsedbül és Gyarmatrul is mind országét, mind Felségedét kitakaritattam. Nagy részét Munkácsra, némely részét csak ide, honnat is napoként magam szekeres lovaimot hat rendbelin promoteáltatom Munkácsra. Az egj asztagok maradnak, de azok csépelése és nyomtatása is continuáltatik.

Még ma elvárom az választ, vagj jön, vagj sem, holnap megjek Felséged udvarlására najmodi farsangal. Dragulyt is elviszem magammal, de ő többed magával jön, ugj hiszem. Ezzel Felséged kegyelmességébe ajánlván magamot, maradok

Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

* * *

1. Felsőbánya, Nagybánya, Szatmár m.

Munkács, 1711. február 22.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: Munkács helyzetéről, az esetleges bécsi válasziról

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajátkezű írással.)

Munkács 22. Februarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Mai napon, minek ellötte az Méltóságos Ur Vay Ádám Uram az Méltóságos Aszont¹ megindította volna, Felséged két rendbeli kegyelmes levelét² velem communicálván, csekély oppiniomat kívánta, s noha az első order volt, s az másik pedig uttánna résziben ellenkező, résziben nem, hanem szabad akarattára való halasztás, mind az által ugj ismerem, hogj Felséged ujab parancsolattya nélkül nem fogja az ordert effectusba venni, de tudván kötelességemet, valamint tegnapi levelemben Felségednek aláztatossan megírtam, hogy két közre veszedelmes ezen erősségnek léte, mert ámbár az nép előtt maig is el legyen az dolog rejtve, de tapasztalva tapasztalom, hogj egjike az dolgokon felhagj, másik pedig bele sem ereszkedik. Kettő között az üdö telten telik, mely senki után nem várakozik, az instructio az papyrosson multon mulik, effectusba semmi sem megjen. Hanem Felséged vagj magának continuatioját comittalya, vagj feltött célyát accelerállya, másként itten semmi jó nem lészen s ámbár Felséged az instructioban emlékezetet se tegjen arrul, hogj reám is bizta, de mivel levelemben méltóztatot feltenni, addig is bizony sem egjike, sem másira nem hagiom, hanem az melyekre érkezem, sine laesione unius vel alterius, Felségedhez való obligatiomnak eleget kívánok tenni.

Dragui elérkezvén, resolutus mindenre, Felséged kegyelmességébe ajánlván magát, holnap inditom Török András uramhoz, holot fogja Felséges kegyelmes parancsolattját vinni és igéri magát mindenekben ahoz alkalmaztatni, kiben kétségem sincsen, az menyire elégsége engedi.

Scharier öt holnapra emlegeti, egj pinzt sem vött magához, semmi kételkedésem, de egj ember csak egj s nem kettő, Felséged kegyelmessen parancsollya in casu egész regimentyének behozását, kirül az előtt más dispositioja Felségednek, de rebus sic stantibus ha ugj találna is lenni az szükség, ha nem cselekszem egészen, talám nem vétek benne, ha job lesz.

Az Nemes Cavalleria Compania iránt már disponáltam, reménlem ád Isten az nincsenbül is, csak engedgjen üdöt.

Az instructiot communicálván velem Vay uram, az alkalmatosság mutattya meg, mi kell több hozzá, mint Felséged bölcsön feltötte, de mivel az felső várban koránt sem találattik ugj az dispositio, mint kellene s az közönséges uton pedig nincs modgja azokat végben vinni. Az csiga elrontásának hirtelenségét nem approbalhattam, sött eddig valo neglexioját reprobálván, keresek modot, miként lehessen szaporáb haszonvétele. Az tarthato gonosz ellen pedig, az incuria ellen találok remediumot, mely történhető casustul nem csak magát, de abbul eredhető veszedelmet is eltávoztat. A nélkül is találni fát, melyekből kitelik azon épület, kikre Felséged aztat szánta és deputalta.

Én Bagosit sok okokra nézve nem szeretem itten, hanem inkább mellém veszem s regimentyét solyomköi comendansra bizom, hanem Senyei Ferenc bátyámot, ha ugjan István uram bátyámra concredallya, hozom bé, legyen szeme fénye kin, ha maga fekszik ben.

De megvallom, ki nem vethetém az elmémbül, ha sincere talál az felső dolgaira nézve válaszolni az bécsi udvar, mitévő legjek. Noha reménségem vagjon másként is, de csak bajosnak látom addig is eludálni, míg Felségedtül választ várhatok. Mind az által legyen Isten akarattja. Én magam Isten jovoltából itten végeztem Felségednek parancsolatait. Continualom utamat ujabban az hadak közzé s magamot ajánlván Felséged kegyelmességébe, maradok

Felségednek aláztatossan szolgálja

Károlyi Sándor.

1. Vay Ádámné.

2. Valószínűleg a Salánkról, ill. Beregszentmiklósról február 18-án kelt levelekről van szó. AR III. 591–594., és AR XII. 580–581.

Olcsva, 1711. február 27.

Károlyi Sándor levele Rákóczi Ferenchez, melyben tájékoztatja a Pálffyval való tárgyalás híreiről s kéri, hogy jöjjön közelebb, ahol elérheti

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Egykorú másolat: MOL P.396. Károlyi cs.l t. Ap 1 .AcRa Ser. V. 1. cs. Sajátkezű írás, a dőlt betűs szó tükörrésszel).

Olcsva 27. Februarii 1711.

Felséges Fejedelem.

Tenger az bajom mind az hadakkal, mind az insubsistentiával, mind az ellenségtől naponként reám jövő panaszokkal, kikkel mind semmit sem gondolok, csak az ördög az sok ispotályba való brigadérosoktól mentene meg, kik nem hogy parancsolatimot vinnék végbe, de inkább zürszavart okoznak, azt is mind orvosolhatom, de ez órán veszem Ebergényi levelét, kit párban accludálok Felségednek. Egy Istenem, fő az fejem. Ha folytatni akarja az dolgot Felségeddel s távolléte miá nem lehet, nekem pedig se instructióm, se egyéb facultásom, s ámbár volna is, mint az stylusból látom, csak Felséged személylye forog. Igazán úgy fordulhat, farkába törjük az kést. Én ugyan még lehet, vontatom, de végeszsem, sem mennem nem lehet, úgy látom, ha valamely sinceritás lenne is benne kéntelenségéből, de ezen okon félbe törik és az suspensió elbomlik. Kinek sok üdőt nem adok, actu expediálom emberemet kinyomozására, megvállik, mit hoz. Azért mind erre, mind praemittált levelemre Felséged siető resolútióját alázatosan elvárom, holot már céllyán túl volna Felséged, vegye szívére és jöjjen közelebb, úgy hogy ha tractálható választ hoz, folyhasson, holot nem, Felséged lásson dologához. Én követem kötelességemet és az mire Isten segít. Kirül kegyelmes resolútióját expressusom által alázatosan az midőn várván, maradok

Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

P.S. Már levelem bepecsételése után veszem Ebergényi válaszát de dato 18. praesentis, kiből tovább is egész sinceritas tapasztaltatik s látom, jó reménységben vagyon, de még János Urtul egyik levélre sem jött válasz. Az suspenziót tartya, Ecsedbe János Ur parancsolatlyából küldött, ki nem eset contra parolam, hanem hogy az solyomkői commendans egy néhány orderemre ki nem jött, azon az okon küldötte azokat ide, mind az által azt írja, hogy az mint bément, úgy mehet vissza, nem lévén semmi szükségek reája, de magátul nem cselekedheti, hanem elkülte János Urnak írt levelemet. Grafent megexaminálta s megvallotta, hogy igenis ő írt volt az hadadi commendansnak, de még ante suspensionem, de reliquo ígér mindenekről satisfactiót. Comáromi írja, Lévai megjött, ki már régen oda fel volt város részéről Bécsben, az eszes és curjosus s igaz magyar levén hozzám küldi, meglátom quis est s Felségedet informálok s maradok

idem qui supra.

Munkács, 1711. március 8.

Károlyi Sándor Rákóczi Ferenchez: két levelet is kapott Pálffytól, aki őt Debrecenbe hívja. Sennyei Istvánnal tanácskozva úgy döntöttek, hogy eleget tesz a meghívásnak. A fegyverszünetet igyekezik meghosszabítani. Munkács helyzete, a hadsereg és a menekültek siralmas állapota

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Egy másik eredeti példány: MOL P. 396. Károlyi cs.l.t. Ap 1. AcRa Series V. 2. cs. Bő tartalmi ismertetése: Lukinich, 81–83., 209. Mindkét példány sajátkezű írással.)

Munkács 8. Martii 1711.

Felséges Fejedelem.

Noha mind eddig is Felségednek egy levelemre sem érkezék válasza, (melynek felette szüksége volna), mind az által mivel Pálfi Uram tegnapelőtt beérkezett Debrecenbe s előre mind Pestről s Ónodbul leveleit bocsátotta hozzám,¹ azoknak valóságos mássával újonnan is kénszerítetem Felségedet terhelnem.

Mellyek noha engemet olcsvai házamnál értenek, de mind arra nézve, hogy Debrecenbe kíván, mind pedig arra, hogy ezen várral disponálhassak, vakjában magamat nem resolváltam, hanem tegnap ide érkezvén, azonnal Senyei István bátyám urammal conferáltam s ámbár Felséged maga kegyelemes levelében oda vagy tovább menetelemről emlékezni sem méltóztatot, de illy periculumot látván az dologban, és az Felséged levelének

(melyet az Felséges Császárnak írt), continentiáját considerálván, deliberáltuk oda való menetelemet, nem egyéb végre, hanem hogy az Felséges Császárnak Felséged levelére való resolútióját vehessem és Pálfi első levele szerint Felségednek, az mellyek szükségesek, praesentálhassam.

De megvallom, az Ónodbul írt levele nagy szeget ütött fejembe, mert hihető, csak ottan tudta meg Felséged elmenetelét s abban, úgy látom, nem igen kívánni fog extensiot nyújtani és Felségedre halasztani, s ha ugyan Felséged is méltóztatik szívére venni, bizony megjádcóttatásnál egyébként nem fogja magyarázni Felséged elmenetelét, és hogy reám sem bízattat semmi is iránta, holot az Császárnak Felséged maga megírta, hogy általam nagy alázatossággal maga elméjét kiadni akarja.

Én ugyan tellyes tehetséggel azon leszek, hogy addig extensiot elaborálhassak, míg Felségednek relatiót tehetek rolla, de azt is miként moderálhassam, fel sem találom, mivel Felségednek hol és menyire létét sem tudom. Az utaknak változásával communicatióját sem remélhetem. Boldog Isten, ha semmiképpen nem disponálhatok s már az Felséges Császárnak nemcsak válasza, de expressus embere is jövén, se Felségedet nem találta, se velem nem végezhet, mi kimenetelét remélhetem? bizonyára nem egyebet, hanem ha semmi sinceritas nem volna is benne, de mindenütt azt fogja depraedicalni, hogy mindent akart, et nos renuimus, egyéb az prostitutionál jutalma mások ellőtt sem leszen, sőt következhetik, hogy ennek elusiojával és contemptussával vindictára gerjesztetvén, se az Felséges Cár, se mások mediatioját nem fogja bévenni, kit már ez ellőtt sem akara admittálni. Kérem azért alázatossan Felségedet, considerálni méltóztassék, hogy már ez eredetet vött, ámbár nem monarchák, hanem csak egy Pálfi által, de monarchával és Romai Császárral, az másik pedig csak reménségben vagyon, quae ut alit, ita et fallare potest, ne kívánja se magát, se nemzetünket, úgy az Felséges Császárt is elkezdhet dologban megjádcóttatni, hanem közeleb jöni méltóztassék, hogy ha sincere talált resolválni és tovább is continuatióját universaliter nemzetünkhöz fogja ígérni, Felséged távollétén ne mullyék, és illy utolsó extremitásában az nemzetnek mind az insubsistentiája, mind az kegyetlen árvizek miá se benmaradásában, se campérozásában, se más országra való bujdosására való menetelésben módgya nem lévén, ne periclitáltassék.

Én részemről most sem írhatok többet, mint írtam s mondtam, de látván mind az vármegyéknek, szegénységnek, vitézlő rendnek, úgy két részről való exulánságnak igyefogyot gyámoltalanságát, az hostilitásnak és más országra való bujdosásnak is, az már elkezdhet nagy vizek és bérceken még fentartók (sic!) havak miat inpracticabilitássát, ha sincere és universalis resolútiót tapasztalok, Felséged kegyelmes levelének continentiája szerint is, absentiájában mire lépjek, sietségel informálni méltóztassék, hogy se Isten, se világ, se nemzetem s Felséged ellőtt érette ne okoztassam. Abban pedig bizonyos lehet Felséged, hogy egyszer adot resolútióm szerint particularis békességre nem lépek s Felségedtől el nem szakadok, de viszont particularis emberekért (ha különben nem lehetne), egész nemzetünket elveszteni s reménség fejében az bizonyost elbocsátani, képes-e? Felséged bölcs ítéletire hagyom.

Mindezekről Felséged kegyelmes válaszát, hogy mennél eléb vehetném, nem kívánnám többel terhelnem, de már egyúttal eddig folyt dolgokrul Felségedet alázatossan kívántam informálnom.

Salánki gyűlés² után az erdélyi Tekintetes Tanács Urak eloszolván, méltóságos úr Barcsai Ábrahám uram Máramarosban az exulánsoknak sírva depraedicalta, valaki szemével hova lát, menyen, kin megindulván, következőket expedialták hozzám. Egész desperatióval passust kívánván Erdélyre sokan, cselédgyeknek pedig jobbára mindnyájan. Egyéb szándékjokat is Montecuculi leveléből (kit Barcsai Mihály uramnak válaszol), megítheti Felséged. Ugy látom, nem hogy particularis békességet controvertálnának, de tapasztalom, grátia nélkül is hanyat homlokok készek hazájokba csak egy passussal is vizsameneni.

Az magyarországiakról pedig eddig is mind egy statusban állandóságot experiálok, ha sinceritást nem talált resolválni az Felséges Császár, de viszont ha sinceritássát értik, reménségért kevésnek tartom tartózkodását, mellyet hitem szerint tartozom Felségednek megjelentenem, hogy anyival inkább Felséged indítassék közelebb való jövetelre hozzánk, mert ámbár én az Felséged kegyelmes pátenseit mind az vitézlő rend ellőtt, mind az vármegyékben (kik az ellenségtől távullyab voltanak), publicáltam, de Felséged ellőtt jól constál geniussa már ezen nemzetnek. Az passusokra³ ugyan mindenütt töttem dispositiót, noha bizony most nem féltem, bár csak ezen levelem mehetne folytatában el.

Chariér regimentyét contraháltam Munkács vidékére, többet száz falunál assignáltam, de ember sincsen sehol s hó elmentével jobban nem lesz, maga s az hada már az vizek közzé szorítatot, se té, se tova nem mehet s innét is nem lehet segítenem, már pedig ezen helyt hoc rerum statu nem félthetvén, semmi szükségét itten nem látom, jovallanám, Felséged idején méltóztatnék kegyelmessen prospiciálni helyérül, mert mind lova, maga elvész.

Hogy penig szököt volna, vagy Montecuculi schedákat hányatot volna, nem helyes volt az reláció, mert azonnal kiadták volna, mint eddig való desertorokat, kiket fel is agattattam.

Az gvardizon penig itten jól megszorodott, többre szükségünk annak idejében sem lenne, most penig enyi sem kellenne, hanem Lafon talpig ha jó inzenier is, egészen rossz ember, mert nem hogy maga hivatalyát effectuálná, de még Svancot is impediálja elmenetelemkor. Felséged instructiója szerint comittáltam vala neki, csak mi sem ment végbe. Azért feladám nekik, mászor többet nyernek.

Most is az víz az kupás malom árkat elrontotta, az malom és még az bástya is periclitáltathatnék, kit megelőzhetet volna, de csak néz és senkitül nem halgat, sem fél, már most nagy munkával jutunk hozzá, úgy is foghatjuk e? megvállik.

Az hidak elein mindkett felől az revelin palezátái felállítattanak, de az víz reá jövőn, töltesse félben maradt.

Az installatio s egyéb végbement, kirül tudom az méltóságos úr Vai Ádám uram Felségedet fogja bővön informálni.

Ordódi és Győri Nagy János törvényeit Felséged kegyelmes intimációja szerint acceleráltattam, egyiket ügynevezet Méltóságos Ur, másikat Szent Péteri uram praesessége alatt, míg viszajöttem, relációt sem látván rolla, mindkettőt szabadon is találtam, kihez tovább semi szóllóm. (Sic!)

Gáll Péter reductiójakor Rétei György katonái circiter 16 vagy többen mindenkiből kiforgattatván, comperiál Kassáru portára való jöveletek s ellenségtül confusiójuk s az miá bé nem mehetéssek, és csak harmadnapal hozzája való akadások Gál Péterhez. Viszaitélte az törvény loyokat, fegyvereket, de én Felséged híre nélkül nem resolválhatom.

Az sóllyomkői comendánszt árestomba vettettem, hogy ordereimre ki nem jött és Ecsedbe miatta német vitetet, ki miá sok károkat vallottunk s confusiót is, az had és föld népe is szenvedvén.

Méltóságos generalis Eszterházi Dániel uram miket írjon, (noha én válaszoltam, mint tudtam) mindazokra, de Felségednek is kívántam transmittálnom, most Pálfi urammal orvoslom, és ha az extensiót elaborálhatom, scripto fogok mind azokra s egyebekre concludálnom, noha bizony Felségedtül várok vala mindazokban instructiót és facultást, mert salánki consiliárius vagy senátor urak valóban rövideden gondolkoztanak vala illy nagy dolgokrul s Felséged kegyelmes levelében is igen kevés authoritást méltóztatot adni.

Ebetzki uram históriáit Rátikiék és Horváth Györgyék ellen mind inquisitióval, mind törvényel próbáltam, de én, egy Istenem, semmit benne az keménységnél nem tapasztalok. Mivel magamnak kevés szükségem reájok, kínáltam passussal, mennyenek labancnak, de készebbek kibujdosni, már mindenek Ungvárt reket, itten semmi-jek sincs, mit csináljak velük, Szent Iványi uramnak committáltam, az hadi bírónak, mivel csak igazságot kérnek, ha bűnösök, bűnhőgyenek, ártatlanul ne exulállyanak, justum petunt, nem lehet denegálnom.

Az Nemes Cavallér Compania még Istennek hála, jól subsistált, sójokat is alkalmasint kültem Debrecenre, actu ide hívtam fiam uramot,⁴ disponálok tovább is mind az compániáru, mind sójukrul, hogy indítassék az vízen, mivel már az Tisza kitisztult.

Bort Felségednek itten 1000 hordóval adtak bé, pro fundo praesidii 500 is alig találtatot, még eddig ugyan az heti pínzt kiszolgáltattuk.

Magam holnap indulok, sézám farkára hajót kötök, mert külömben el nem mehetek.

Az erdélyi ellenség Rácz Andrásnak ellenzette bányákat, de szintén most informál, ottan is csendesedtek az dolgok.

Comáromi levelének is extractussát alázatosson accludálom és maradok

Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

* * *

1. Pest, 1711. február 25. és Ónod, 1711. március 4. Kiadva: Pulay, 302–305.

2. 1711. február 12. A Szenátus salánki ülésén az 1706. évi nagyszombati békepontok fenntartása mellett foglalt állást.

3. A passus szó a XVIII. században egyaránt jelentett útlevelet, és hágót, szorost. Károlyi itt a Lengyelországba vezető hágókról ír.

4. Bárány Gábor, a nemes testőrség őrnagya, később Károlyi Sándor veje.

(Eredeti. MOL RSzL G.15. I.1.Caps.H.Fasc.239. Ismerteti: Lukinich, 84. Végig sajátkezű írással.)

Bökeny 10. Martý 1711.

Felséges Fejedelem.

Die 6ta hujus érkezvén generalis Pálfi uram be Debrecenbe, mint hogy pesti s ónodi levelei¹ szerint elmúlt csütörtökön ben nem voltam s ottan nem talált, azonnal Comáromi uramot expedialta uttánnam Ocsvára, gondolván, ottan talál s általa insinualta, hogy menyek az Császár resolútiójának megértésére, és Felségednek való relatió tételére, másként mind erről, mind Tokaj felől azonnal indul. Én az alat Nagy Gábort levelemmel expedialván hozzája, Comáromi urammal elmellőzték egymást s én is Munkácsra menvén s onnat Felségedet mindenekről informálván s egyéb szükséges dispositiókat is tevén, tegnap estve érkeztem Ocsvára, az holot nem csak Comáromi uramot, hanem az válaszal Nagy Gábort is találván, á praescripta die négy napot engedet, melly ma telik, s az nagy vizek miá való veszedelmét is considerelván az hadaknak, s anyival inkább Comáromi uram által rész szerént való resolútióját is megértvén az Felséges Császárnak, continuálnám munkácsi alázatos levelem² szerént utamat, s minek ellőtte magával az generálissal és Locher urammal is szemben lennék, szükségesnek ítéltem Felségedet előre is Comáromi relatiójáról tudósítani, ki is Locher relatiójából mondgya, hogy Felségednek az Császár nem csak személyének, hanem egész jószágának kegyelmes grátiáját resolválta, s inhibeáltatot is, hogy jószága senkinek ne distraháltassék, hozzá tevén: saltem veniat Serenissimus Princeps et ostendat bonos oculos videbit, quid de super etiam acqviret.

Ezen túl mindeneknek grátiáját és generális amnystiáját is kegyelmessen resolválta, valakik az confederációban vadnak (exclusis duobus aut tribus, az kik azuttán más úton szintén úgy megnyerhetik), mind maga s mind mások iránt.

Tovább kiknek kinek jószágát restituálja, az mint hogy az mostani posonyi diaetában is 10.000 forint kinek kinek restitutiója concludáltatot.

Conservatio iurium libertatum privilegiorum bonorum et dignitatum is resolváltatot, mellyek iránt valamint az posonyi diaetában proxime az gravaminák beadattattak s azokat resolválta, úgy részünkről is az szerént megígérte, s az diaeta continutióját s újab beállítását is intimáltatni fogja. Ezt nem mondották, hanem őkegyelme gondollya, hogy ezeknek ratificatiójára, s ezekben foglaltaknak az relligiok s egyebek...³

...már holnap szemben lévén mindkettővel, megvállik, de ha úgy fogom tapasztalni, állalláthattya Felséged, mely szükséges közeleb való jövetele. Extensiót penig semmi képpen nem akar engedni, de talált argumentumimmal, reménlvén valamely rövidet nyerhetek, kérem azért alázatossággal, méltóztassék közeleb való jövetelre Felséged magát resolválni és aztat accelerálni, másként tartok attul, mind magamat, mind nemzetünket elveszjük, közönségessen megindultanak penig az emberek az particularis gratia sollicitálásban, némellyek penig már másoknak conferált jószágoknak alkuvás által való redemptióban. Kikről rövid nap világossaban, adig penig maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor

Ezeket penig mint Magyar Országra, úgy Erdélyre kell érteni.

* * *

1. Lásd az 58. sz. levél 1. jegyzetét: Pulay, 302–305.

2. Lásd az 58. sz. levelet.

3. Itt egy vagy több lap a levélből hiányzik.

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Egykorú másolat: MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series V .2. cs. Ismerteti: Lukinich, 86–87. Végig sajátkezű írással.)

Károly die 15. Martii 1711.

Felséges Fejedelem.

Nem kétlem, mind Munkácsról, mind Bökenyből expressusaim által küldött leveleimet¹ Felséged eddig vehette, s reménlem Nemzetéhez való igaz szereteti Felségedet közeleb való jövetelre is felindította, de mivel az

ellőttem nem bizonyos, Debrecenből való tegnapi eljövetelemről és viszatérésemről is Felségedet alázatosan informálni szükségesnek ítélttem. Holot is vala olly dolgom, hogy életemben hasonlót érni nem kívánok. Principale Felséged kimenetele és az Felséged Császár resolútiójának meg nem várása egész diffidenttiát okozván, se hitemnek, se okaimnak, se argumentumimnak nem vala helye, hanem egyenessen az Felséges Császár szoros instructióját kívánnyá vala az Méltóságos generális exequálni és harmad nap alatt tött dispositiói szerént munkába venni, az mint hogy magam is elbúcsúzván, ordereimet azonnal előre vettem vala expeditióban, mellyek miá, elesteledvín, ottan találtam, vagy kéntelenítettem háltni. Az alatt sok gondolkozásim után, látván veszedelmünket ellőtünk s nem is érthetvén meg az Császár resolútióját, reggel izenék neki, hogy én az Pestről írt levelére menvén oda, mivel menyek már Felségedhez, nem tudom, semmit sem értvén az Császár resolútiójában. Ezen fordulának meg az dolgok s hívatot, kíván plenipotentiát, kérdezet instructiómról, kire sok hitemet adván, hogy nincsen semmi, sőt odamenetelem is Felséged levele ellen eset, melyre ujobban felgyuladot s kívánta, hogy proponályak valamit, csak inhaereáltam, nincs mi mellet, hanem ha mit resolvált az Császár, azt örömost hallom, és maga levele szerént Felségednek repraesentálom, arra penig üdött semmi lött képen nem lehele adni, mivel az Császár instructiójában csak harmad napra vala restringálva, kit meg is mutattanak. De mindezen bajoskodásim után csak reá fakadának és az Császár resolútióját remonstrálák, kinek megértésével az midőn az Császár subscriptiója és Eugenius fejedelemé vagy Hertzegé alatt látnám, perdiscursum munkába vevék és általam scripto tenus Felségednek megküldék s kétt heti üdött adának Felséged felkeresésére, úgy, hogy ha veszi Felséged s mindnyájan, jó, holot nem, ezentúl soha sem tractárul, vagy egyéb pacificatiórul ne is álmodgyunk, hanem azon clementiát vegyünk, az kit Felséged levelében implorált, mely szerint is mint nállam vagyon, csekély elmém szerint mostani constitúciónkhoz képest contentussok lehetünk, s ha nem leszünk, penig manifestumot bocsátván (melyet már expediáltatni is parancsolt vala) reám, (?) elhiszem, úgy maradtunk volna, mint az fakép az oltáron, kire nézve az élő Istenért, maga kötelességéért kérem Felségedet, méltóztassék Zavatkára jóni, mert az üdő rövid, az utak roszak, mesze nem mehetek, rosz kimenetele leszen dolgainknak. Isten szemben jutatván Felségeddel, coram uti de publicis, ita et de particularibus (mellyekről inclinatus az udvar), plura, én holnap megyek Zاتمára, onnan valamint valahogy continuálom Munkácsra, s azért küldöm előre Grabaricsot, hogy Felséged hollétééről előmbbe hozon információt. Iterato is azért alázatosan kérem s lelkére kényszerítem Felségedet, méltóztassék accelerálni, mert holtig való gyalázatomra és Felségednek kisbecségére, Nemzetünknek elfelejtethetlen veszedelmére lenne, ha Felségedel nem communicáltathatnék és per manifestum, vagy per arma menne végbe az dolog, mert ha mik minden privatus emberek contentumára nem volnának is, Felséged praesentiája, magnanimitása és mellettek téendő instantiája, nem hiszem, azokat is helyre ne hozza. Ezzel Felséged kegyelmességébe ajánlván magamot, maradok

Felségednek alázatos szolgálója

Károlyi Sándor.

* * *

1. Az előző 58. és 59. sz. levelek.

61.

Kassa, 1711. március 17.

Gróf Eszterházy Dániel a fejedelemhez: a város védelmével kapcsolatos gondokról és ügyekről

(Eredeti. MOL. RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Csak az aláírás sajátkezű. A dőlt betűs részek titkos jegyekkel.)

Cassoviae die 17. martii 1711.

Felséges Fejedelem, érdemem felet való nagy Kegyelmes Uram.

Ennek előtte való két rendbéli leveleimben (kikre kegyelmessen való válaszolását még Felségednek nem vehettem), alázatosan megírtam vala, az ellenség miképpen infringálta legyen itten az armorum suspensiot, az álgyu alul fát bona fide hozni kiment szekereinkre reáüttvén és feles lovakat s rabokat is ellvévén, annak utánna ésmét más napon Leffelholcz de Szeér névő obestert Latur regementyivel és a rácsággal ide küldvén, kik is midőn ok nélkül nagy furiával hostilitást mutattanak volna, mi is Isten kegyelméből (a justa deffensio is kívánván), visszaadtuk az kölcsönt, nem volt azutátul fogva semmi egyéb próbája, hanem Leffelholcz és Viárdt ednyihány truppokkal ide jövének, és a trombitás által izentenek, hogy küldgyek ki két tisztet, igen nagy országos dolgokban való beszédek leszen velek, de én azt izentem, hogy énvelem semmi ollyas beszédek nem lehet, az országos dolog Felséges Principálisomat illeti, arrul való tractával edgyütt, s nem engemet. Ha Felsé-

gedtül levelei vadnak az armistitium dolgában vagy másban, azokat igenis acceptálok, mást semmit nem, mely ezen dolgon kívül való volna. Ezen izenettel Noghrádit és a clavistámat küldöttem vala ki, megparancsolván nékiek, semmi levelet ne acceptállyanak s bé ne hozzanak. Clavistám ugyan lássa meg, mitt írnak, érdemess-é bévételre, vagy nem a fölyebb megírt okokra nézve, kiknek a trombitás csak praesentállya Pálffy és Leffelholcz leveleit, adhortál, hiteget és csalogat Pálffy a hitetlenségre, arany hegyeket ígér. Magát ajánlya velem való capitulációra jönni, a császár specialis gratiaját offerállya, jószágim restitutiojával és augmentatiojával biztatt, in casu remittentiae fenegett a Kassa alá készített, és más írássa szerint Eperjesre szállított praeparatoriumokkal. Leffelholcz szokott mocskolódássa szerint írt ugyanez dologról, rettent, de azzal bizony meg nem éjeszt, mert megmutatom Felséges Uram, Isten éltettvén, ha arra kél is, mivel tartozik akárki is az erősségeknek megtartásában. Én azon leveleiket bé nem vétettem, hanem clavistám mindgyárt visszaadta s elküldték a trombitást, úgy az ellenség is irritó conatu visszatért, s most ednyihány naptul fogvást már nem tapasztalunk semmi hostilitást, de mi is igen vigyázva járunk. Nékünk valóban ártalmunkra vagy ez a suspensió, mert azelőtt sub armis mindenrül provideáltunk, most *húsból annyira megfogyatkoztunk, hogy a hadat boronzával és pénzes hússal kellett tartanom, nem merek marhát hajtatom, hogy a suspensiónak sérelmével ne legyen, a benn lévő marha pedig igen kevés, hamar elfogy, melyre nézve alázatosan kérem Felségedet kegyelmessen parancsolni, húsról provideálhatok-e onnan kívül, vagy nem.*

Alázatosan azt is kívántam megjelentennem Felségednek, hogy az a hitetlen báró Fischer valami Dévényi András nevű nemes emberrel a minapiban sétálni kikéreckedvén, ellszökött az ellenséghez, suo modo akartam itten jószágával bännom, de semmie nem volt a hamis hitűnek, sok kárt ugyan benne nem vallottunk, mert nem szen... vadra¹ való ember volt.

A malmaink Isten kegyelméből a gátok reparatiójával megindultanak, már hat kerék forog, már valóban nagy segítsége a praesidiumnak.

Szükséges képpen kellett azt is declarálnom Felségednek, hogy itten a portőrő malomnál vagy két contrascharpa, mely nagy veszedelmünkre lészen, nem lehetvén hajdút tenni bele, másképpen pedig *az ellenségnek kész sánca, azért unanimitati consensu ellvégeztük demolitióját*, de aggreáliattatnom Felséged nélkül nem kívántam. Várván az iránt is kegyelmes parancsolatját.

Irtam a minapiban is alázatosan Felségednek, hogy ha *defensióra kél a dolog, maturo hajdúból és tisztekből provideállyon kegyelmessen Felséged és egy insinier is mentül előbb küldessék be.*

A hadak fizetése menstruatim folyván, *kérem alázatosan Felségedet, pénzünket szaporítani kegyelmessen méltóztassék, mert nincsen annyi fundussunk, honnan sufficiálhassunk, kiváltképpen méltóságos Antal Ur regimentye holnaponként netto kívánnya fizetését, nem sufficiálok, az Istenért reménkedem, pénzt külgjön Felséged, vagy az regimentek fizetése módgyárol parancsollyon kegyelmessen.*

A 4dik positióban említett *contrascharpa* oly veszedelmes, hogy hacsak nem demoliáltatik, nem lehetetlen (sic!) defendálnunk, kész oltalma az ellenségnek és két bástyáról való lövésünket s defensiókat elveszi odaszállásával.

Az insiniért és hajdút újobban is urgeálok, mivel minden conjuncturák azt mutattyák, hogy *ad finem aprilis, vagy initium maji csak infanteriával is tentál bennünket az ellenség, lovast ugyan ide pro isto terminus nem hoz, azért Felséges Uram a hajdú, ha csoportossan nem jöhetne, csak szakaszonként is méltóztassék Felséged küldeni, kiktől a jó tisztek és insinier el ne maradgyon.*

Instálok azonn is alázatosan Felségednél, hogy a dolgoknak valóságát méltóztassék kegyelmessen megírni, nem magam kedviért kívánom annyira (bennem semmi kétcség és téttovázás nem lévén), mint a gyöngébek erőssítettéséért, és minthogy az utaknak fölfakadásával a communicatiók nehezebben folyhatnak, azért ednyihány ízbéli leveimben declarált dolgokra egyszersmind kegyelmessen válaszolni méltóztassék Fölséged, melyet midőn alázatosan ellvárnék, magamat Felséged fejedelmi kegyelmességébe ajánlom és maradok

Felségednek alázatos legkissebb híve

Esterhás Dániel m.p.

* * *

1. Egy szó olvashatatlan, értelme talán: „nem szenvedhető vadra való”.

Debrecen, 1711. március 26.

Gróf Pálffy János szemrehányó levele Károlyi Sándorhoz Rákóczi külföldre való távozása miatt

(Eredeti. MOL. P. 396. Károlyi cs. lt. Ap. 1. AcRa Series V. 2. cs. Kiadva: *Pulay*, 316–318. E kiadás annyira hiányos és átfírt, hogy az eredeti megjelentetése feltétlenül szükséges. *Csak az aláírás sajátkezü. Külső címzés: Spectabili ac Magnifico Domino Alexandro Károly (Titulus) Domino observandissimo. Munkács vel ubi. Gyűrűspecst.*)

Spectabilis ac Magnifice Domine mihi observandissime.

Kegyelmed die 22. currentis Munkácsrul költ és Szakmárj Péter uram által praesentált levelébül¹ csudálkozással érttettem nem annyira azt, hogy Kegyelmed Munkács felé való utazása az utaknak alkalmatlansága miatt késedelmes vala, hanem hogy a Méltóságos Fejedelemnek Lengyelországban való holléte, és az onnét következő visszatérése iránt semmi bizonyost ekkoráig sem érthetett. Mellyhez említett Szakmárj uram szóval tett relációja szerént járul az is, hogy Kegyelmed az hadaknak öszvehívatalára és Kegyelmes Urunk Ófelsége kegyes resolúcióinak előttök léendő propositiójára való terminust azon következő Szent György havának 9. napjára praefigialta, mellyekre nézve noha ezen hazánk javára célozó Kegyelmed szíves munkálódásában nem kételkedem, hanem az eddig történt üdöhaladást is a fellyülrít úti akadályoknak tulajdonítom, mindazáltal a Méltóságos Herceg részéről méltán elmélkedhetem, hogy vagy Óhercegsége az Ófelsége ezelőtt kért kegyes grátiáját nem szintén szíves indulattal prosequálni kívánnya, avagy pedig holmi kigondolt praetextusok színe alatt, némelly bal tanácsadások által, talán alkalmatosságot keres az maga hanyatlott erejének megújítására, s azzal az Ófelsége grátiájával abutálni szándékozik. Melly okból Bellicus Consiliarius és Intimus Referendarius Locher Uram is magában megindulván, már úttját vissza a felséges udvarhoz akarta is eleiben venni, publicálván praevie Kegyelmes Urunk Ófelsége amnistiális ajánlott grátiáját, töllem is szorossan kívánta, hogy az hostilitásokhoz hozzá kezdhetnék, kiváltképpen hogy a fellyülemelt kegyelmetek hadainak öszvegyűjtésére praefigált terminus is őkegyelmének nemcsak hosszúnak, de gyanósságosnak is láttatnék, hanem őkegyelmét még egy kevés várakozásra és patientiára, megvallom, nagy nehezen disponálhattam. De ugyan Kegyelmed ítéletire hagyom: a Méltóságos Hercegnek Lengyelországban való menetele, kiváltképpen olykor, amidőn illy országos boldogulásra való dolgokra nézve közeleb kellene lakását venni, méltán balra nem magyaráztathatik-é? és a Felséges Császár maga authoritással ellen hosszab üdöfontatást engedhet-é? úgy afféle halogatással az olyanoknak is, kik Kegyelmes Urunk Ófelsége hívségét amplectálni szívesen kívánnyák, nem árthat-e? tovább is Kegyelmed ítéletire hagyom, és azonkívül a Méltóságos Hercegnek utolsó resolútióját Kegyelmed tudósítása által mentül hamaréb, és csak rövid nap múlva elvárom, hogy mind magam hivatalyához való állapotokat tudhassam kormányozni, mind pedig a felséges udvarnak is eddig való dolgaimrul voltaképpen való számot adhassak.

Mínthogy a kívánt passusok kiadatása hadi regula ellen való állapot, azért azoknak kiadása meg nem engedtetthetik. Mivel azonban szüntelen jöttést jó hozzám a panasz, hogy a kegyelemetek pártján lévő vitézlk rend a köztünk tett végzéssel nem gondolván, e tájára is általjővén, feles tolvajlásokat s praedálásokat elkövetnek, amint ezelőtt is circiter 3 héttel bizonyos vasadi olá bátykot² Tardi uram ezerébül való Sigo Géczy nevű katona megfosztván Mihályfalvánál, pénzét, lovát, köntösét elvette s magát is megvagdalta, többek is effélék naponként történnek. Kihez képest nekem semmi correspondentiam nem lévén Sennyei urammal, maga Kegyelmed parancsollya meg, efféléktől supersedeállanak, mert tovább nem dissimulálom, rajtok küldök, hanem ezen említett megkárosodott embernek is tétessen satisfactiót Kegyelmed. Mindenekrül válasszát elvárván Kegyelmednek.

Maneo Ejusdem Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae servus paratissimus

Comes Joannes Pálffy m.p.

Debrecini 26. Martii 1711.

* * *

1. Kiadva: *Pray*, III. 553–554., és *Pulay*, 315–316.

2. Bátykó: az ország északkeleti részében az orosz és román papok neve.

Zavadka, 1711. március 29.

Károlyi Sándor Rákóczi Ferenchez: megküldi Pálffy március 26-i levelét, amelyben támadással fenyegetődzik

(Eredeti. MOL. RSzL G.15.I.1.Caps.H.Fasc.239. *Végig sajátkezü trással.*)

Zavatka 29. Martii regel 1711.

Felséges Fejedelem.

Minemű levelét veszem Pálfinak¹, praesentibus párját Felségednek alázatosan accludálom, elláthattja Felséged, mely nehéz leszen az extensiót ellaborálnom, melyre Kassa nyit vala egész mezőt, sótt még az declaratióban feltett difficultásokat is, úgy gondolom, nagyon tollálta volna,² adgya Isten, anélkül is el ne csepenyen.

Török András uramnak Felséged kegyelmes parancsolatit actu adom eleibe, az Verchovinára³ való való(sic!) relaxatorium páteseimet is innét bocsátom el s ha lehet, még ma Munkácsra béverekeдем.

Maradván Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

* * *

1. Lásd az előző 62. sz. levelet.
2. A Pálffy által Debrecenben 1711. március 11-én kiállított irat (Declaratio), amely 7 pontban a békefeltételeket tartalmazta. *Lukinich*, 276–278.
3. Bereg m. északkeleti, Lengyelországgal határos hegyes vidéke.

64.

Munkács, 1711. március 31.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: a Charier-ezred és a munkácsi helyőrség ellátási, fizetési problémáiról, valamint a Pálffyval való tárgyalások kilátásairól

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 239. Végig sajátkezű trással.)

Munkatz 31. Martii 1711.

Felséges Fejedelem.

Beczkeden¹ való szerencsés általjövetellel tekintetes Török András uramot Felséged kegyelmes parancsolattyaiból egészen informáltam, s onnat vasárnap estve beérkezvén, itten is mind Charier regementyéről, úgy egyéb parancsolattyaiból is Felségednek egész dispositiókat töttem. Charier inquisitioja eddig praetereáltatván, actu fog instituáltatni, de ha csak az pusztá házak nem szólnak, nem tudom, kiket fognak fateáltatni. Balogh Gáspár uram már 7bert, 8bert nagy részént exolválta téli holnapokkal együtt. Circiter 10.000 tallér praetensiójokat referállya.

Cselédest mond Charier százig valót lenni, de mind az Zai uramé, fele jobbára desertorok, ha Felséged helyét találja azon regimentnek, mert az falukon semit nem remélhetvén, ha innét tartjuk, pro aprili abrakal együtt töb mint 5000 vékánál legszűkebben is kitakarodik reájok.

Pálfinak minemű leveleit veszem tegnap, Felségednek praesentibus párban alázatosson accludálom, alléthatya Felséged, már kijövetelemet ha megérti, miként fogja Rádai vagy Gerhard uram jövetelét várni, azalat pedig nem levén Felségednek levelére semmi válasza, sem credentiája, mi mellet küldgyem egy adjutantom által ezen scriptumot, nem tudom külbömben, hanem magam credentiám mellet, mely miként illik egy plenipotentáriussához az Császárnak, én nem tudom. Egyéb nem volna is, nehezen hiszem, hogy csak ez is megengedgye az extensiót, mégis ha Felséged bellyeb jött volna, talám folyhattanak volna alkalmatossabban az dolgok, de talám ugyan nem is kellene esztet szívessen munkálódni, kit ha tudnék, nem sokat törném magamat rajta. Én ugyan míg lehet, meg nem szünöm, látván nemzetemnek gyámoltalan sorsát.

Mikes uram az minemű leveleket comunicált, Felségednek alázatosson includálom, s magamot kegyelmességébe ajánlván,

maradok Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

Pápainé aszonyomnak is irtam az törökországi actákrul.

* * *

1. Keleti-Beszkekdek: a Kárpátoknak a Laborc és Latorca folyók közti része.

65.

Olcsva, 1711. április 3.

Károlyi Sándor levele Rákóczi Ferencnek: tájékoztatja a Pálffyval való tárgyalásokról, megküldi annak leveleit. Kéri a fejedelmet, hogy ne higgyen a külső hatalmak hitegetéseinek, hanem térjen haza, s a szerinte kedvező feltételek mellett kösse meg a békét

(Eredeti. Mol RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Tartalmi ismertetés: *Lukinich*, 98-99. Végig sajátkezű trással.)

Ocsva 3. Aprilis 1711.

Felséges Fejedelem.

Nem lehetvén válasz nélkül hadnom Pálfi uramnak azon három rendbeli leveleit, mellyeknek párját Felségednek már alázatosson transmittáltam, hanem Munkácsrul szükségképpen replicálván. Azonnal Comáromi uramot hívat-

ván, hozzám expedíálta, ki által scripto tenus miket denunciált, punctatim Felségednek alázatosan transmittálom,¹ nem különben újobban érkezet kétt rendbeli leveleit is, melyekből általértheti s láthattja Felséged, hogy semmi csalárdság, hanem egész sinceritas vagyon az dologban és valamint Felségednek az credentia mellett declaráltam s expedíáltam az instructiót, az szerént confirmállya mostan is, hogy nemcsak instantiára ad facultást, hanem mindeknek gratiát, amnyiást és jószágoknak restitutióját resolvállya. Mellyel Felségednek egész dilucidatiojárá² való petituma solváltatván, nem kellett volna illy diffidentiával talám hozzám is lenni, hanem csekély ítéletem szerént ad exoperandam vagy ki, vagy közeleb kell vala Felségednek jóni, kiért eleget is instálok, nem különben Kassa iránt is.³ De legkisseb sinceritást sem lehezte Felségedtől obtineálnom, sőt még levelére való választ is Pálfi uramnak hoznom. Kire nézve Felséges Uram, én az dilucidatoria replicát el sem küldöttem, hanem Rádai vagy Gerhard uramot várom s áltálok küldöm, s ha nem érkeznek, Felséged kegyelmes parancsolattya szerént valamelyik adjutantom által transmittálom. Azálat hogy extensiót nyerhessek (kiben Comáromi is egészen kétséges), ugyan őkegyelmét csendes izenettel és meritalis argumentumokkal expedíáltam, s tovább is az extensio megnyerésében minden kigondolható utakat módokat elkövetek, de mivel enyi leveleire és resolútióra s az mi megáltalkodásunkra nézve magam is kétséges vagyok benne. Előre kívántam Felséged eleibe mindezeket alázatosan terjesztenem és egyszersmind arrul is informálnom, hogy az ki hadakkal még eddig Felséged instructióját közlöttem, mind azt resolvállyák, ők idegeny országra nem mennek, külső szolgálatra magokat nem kötelezhetik, mert az Confederatióhoz hitessék. Azon monarchának⁴ penig elég könnyű hada lévén, reájok semmi szüksége, hanem mivel az Confederatio ben vagyon az hazában, úgy az erősségei is fen vadnak, amellet maradnak, ha hadakozni való ok adatik, hadakoznak, ha békességre útt nyittatik, aval együtt békélnek, s ha kik confederatussok külső országokra kimentenek is, jőjenek vissza s együtt hadakozanak s együtt békéllyenek. Actu indulok Szatmára, az többinek is resolútióját vevén, Felségednek scripto kész leszek representálnom. Kire nézve alázatosan, de kegyelmességében helyezettet bizodalommal kérem, s az élő Istenre s hivatalyi kötelességére kénszerítem Felségedet egy Bercsényiért Felséged ne vesse meg az Confederatiót, az az nemzetét, mely hazájában vagyon. Ne ragaszkodgyék külső monarcháknak álumbra formában levő reménységéhez és nyolc esztendőktől fogva biztató politicájához, s azért illy contemptuose ne vesse meg az császár gratiáját, hadgyon békét az solemnitásoknak, pompának, diffidentiának és abbul származot félelemnek, s jőjön be az Confederatio közé, ne mondhasa azt, in extremis hogy elhadta az vezére őtet, reducállya Felséged az Confederatiótul eltávozot és kiment confederatussokat is, kik csak magok csendességéért és nem Confederatio emolumentumáért mentenek ki, s ha békélnünk kell is, békélyünk együtt, s abban ha szenvednünk kell is, szenvedgyünk együtt, ha hadakoznunk kell is, hadakozzunk együtt, míg el nem veszünk. Mert ha az extensiót nem tanálom obtineálhatni, hanem szánom Felségedet, hogy mások miá fog szenvedni és gyalázatos hírt nyerni, hogy elhadta nemzetét. (Kit Isten még gondolni is távoztasson el.) Én hitem, kötelességem szerént mindeneket csekély tehetségemből elkövettem, tovább sem szűnöm meg és particularis békességre nem lépek, de ha az Manifestum⁵ kibocsátatik, Felséged közeleb vagy be nem jön, hanyat homlok nem engemdem nemzetemet veszedelemre menni, hanem velle együt maradván, in extremitate ha universalis békességre talállok fakadni. Isten s az világ s egész kereszténység ellőtt protestálok, én oka ne legyek. Senki pártosnek, hitetlennek ne tartson, mert az mit cselekszem, egész nemzetemmel nemzetem utolsó veszedelmének eltávoztatásáért kéntelenségből cselekszem. Mely is (ha már Felséged az külső negotiatiókat maga válaire vette), Méltóságos Fő Generális és Locumtenentialis Uramnak⁶ incumbálna Felséged absentiajában s nem nekem, és az töb senator uraknak az szécsényi articulus szerént, de hol vadnak mindazok. Felséged maga ítéllye meg, többen vagyunk 25 ezernél ben, senatorok ketten s egy cancellarius,⁷ az is már generalis. Ezeket írattya illy keservesen velem Felségedhez való igaz szeretetem és nemzetemhez kötetet szívem s lellem, kiért ha ítéletet vagy haragot érdemlek, ítéllyen meg az Isten s Felséged hosszas nagypénteki passiómrul alázatosan követem, vegye kegyességgel túllem s csendesítvén elméjét, nézzen végig az nyolc esztendőn, vött-e? valaha rossz tanácsot túllem, menyinek megvetésében keseredet meg édes nemzetem sok harcainak káros voltaiban. Kikel tovább terhelni nem kívánom, hanem pro 6ta hujus parancsolván ezen levelemnek Felségedhez való penetratióját, pro 10. ejusdem elvárom kegyes resolútióját és közinkbe való jövetelét. Azálat is jovolván Felségednek, ne gondollyon az Confederatióval (ki úgy sem gondol Kassával), cedállya Felséged praevie, azzal megláttya Felséged, minemű út fog nyitni töb dologra is. Azomban eo ipso formam tractatus repraesentabit. Én igazán írom, az mint értem, tovább ha nem érkezem, meg ne ítéltessem. Szent üneplésekkel kívánván Felségednek, maradok mint nagy jó Kegyelmes Uramnak alázatos szolgálja

Károlyi Sándor.

Az tertium punctumban való errort tagadgyák, s mind az gratiát, mind az jószágok restitutióját benne mondgyák lenni, kire szükséges, hogy Felséged az originallis instructiót küldgye kezemhez visza, had remonstrálhassam.

1 Pulay, 323-325.

2. Dilucidatio: ez volt Rákóczi 1711. március 27-én kelt iratának címe, amelyben Pálffy békepontjainak részletes megmagyarázását kérte. Az iratot Károlyi Sándor hozta magával Sztrijből.
3. Hogy t.i. a várost megegyezési készségük jeléül át kellene adni a császáriaknak.
4. I. Péter orosz cárról van szó.
5. A császár egyéni kegyelemkérésre és átállásra felszólító kiáltványa.
6. Gróf Bercsényi Miklós.
7. Bárány István, a Confoederatio titkára, tábornok.

66.

Hely nélkül, 1711. április 5.

Károlyi Sándor levélfogalmazványa gróf Bercsényi Miklóshoz a Confoederatio nevében: Rákóczi helyett térjen haza, hogy a béketárgyalásokat irányítsa

(Eredeti, fogalmazat. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series V. 3. cs. *Végig sajátkezű trással.*)

die 5. Aprilis Bercsényinek való levél.¹

Eleitül fogva tapasztalván Excellentiádnak Hazájához való igaz szeretetét és annak igaz ügye mellet fogot fegyverünkkel való atyáskodását. Ámbár már alkalmas üdőtől fogva külső országokon levő potentátok ellőtt való kormányozására dolgainknak Excellentiád közlünk eltávoztot is, mind az által onnat is szíves fáradozása által való jó reménység és dolgainknak kívánatos végének elérésével naponként consoláltatván, azalat mindenektől elhagyatván, és csak egyedül Méltóságos Generalis Marschallus Károlyi Sándor Urunk ő Excellentiája maradván velünk, már harmadszori Lengyel Országra való járásával és utazásával miként periclitáltattunk fő és igazgató nélkül, Excellentiád bölcsön megítélheti, s eddig való megmaradásunkat is az egy Isten nagy kegyelmének és gondviselésének tulajdoníthatjuk. Mert az ellenségnek csak legkisebb történhető indulásával és nevezet Méltóságos Generális absentiájában minemű confusioban keveredhattunk volna, az egy Isten tudgya.

Minthogy pedig bizonyosan vagyont értésünkre maga kegyelmes pátenséből is Felséges Vezérő Fejedelmünknek, hogy mindazon Hazánk s nemzetünk javára célzó negotiatiokat maga válaire vette és hasznoson kormányozni méltóztatik, Excellentiádat ezen alázatos levelünk által hitire, lelkére, locumtenentialis kötelességére és hivatalyára kérjük és kényszerítjük is, méltóztatassék eddig kísérettel(?) folytatot dolgainkat tovább continuálni s közinkben jóni, hogy ha szintén mostani folyamodot dolgokban Excellentiád, vagy nevezet Mezei Generalis Marschallusunknak távozásának kelletik lenni is, lehessünk közöttünk oly, az ki által mindnyájunk boldogulása manuteneáltassék és confusiója (mely véletlen is, megeshetik), eltávoztatódgyék. Mely hozzánk mutatandó atyáskodásának continuatiójával tovább is consoláltatván, maradunk etc.

* * *

1. Ezt Károlyi később, nyilván Pulay János kérésére írta rá.

67.

Szatmár, 1711. április 6.

Károlyi Sándor levele Rákóczihoz: részletesen beszámol a szatmári gyűlés lefolyásáról és beszámol a határozatokról, amelyekkel a jelen lévők lényegében elfogadták a béke megkötésének szükségességét és alapelveit

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Pontatlan kiadása: Pulay, 346-350. Latinul: Pray, III. 556-561. Tartalmi ismertetése: Lukinich, 99-101. Említés: Márki, II. 214. Részlet: Szalay, 51-53. *Végig sajátkezű trással.*)

Szatmár die 6. Aprilis 1711.

Felséges Fejedelem.

Az midőn szintén Felséged kegyelmes parancsolattyaiból tegnapi napon nem csak az magyarországi és erdélyi vitézlő confoederatus rendnek; hanem felsőbb nemes vármegyékbeli álló böcsületes confoederatus exulans attyámfiainak is az Felséges Császár neve alatt általam tölt Méltóságos Generalis Feld Marschallk Gróff Pálfi Uram, ugyan ő Felsége Plenipotentiariussa declaratióját, és Felséged az iránt tölt dilucidatióját kötelességem szerént együtt Felséged kegyelmes intentiójával az hadak resolútiója iránt repraesentáltam volna, mai napon érkezék Tekintetes Nemzetes Vitézlő Comáromi György Vice Ispán Uram és Nemes Debrecen Várossának Fő Birája megnevezet Felséges Császár Plenipotentiariussa finalis determinatiójával, mellyet kötelességem szerént magam kívánok vala Felségednek újabban alázatosan megvinnem és repraesentálnom, és azután az Tekintetes Confoederatio ellőtt publicálnom. De mivel unanimi voto kimentelemet prohibeálták, és az finalis resolúciónak is (még együtt levén), velek való publicatióját Felséged távolléte miá kívánták, hitem s kötelességem szerént eltitkolnom nem lehetet, hanem megol-

vasván s halván, kiket választottanak magok közül Felségedhez, credentiájokbul méltóztatik Felséged meglátni és resolútiójokat expositiójukbul megérteni. Ugyanazok az Feléges Császár neve alatt Plenipotentariusza által töltött nem csak dilucidatiót, hanem finalis resolútiót is Felségednek praesentálni fogják, s ex super abundanti amellet érkezett missilis levelek copijait is Felségednek alázatosan acludalom.

Azonban szintén mostan érkezik Zavatkarul írott levelemre¹ való válassza is Felségednek,² kiből mit magyarázhatnék, Felséged ítéletire s nem magaméra hagyom. Sufficit, hogy az én lellemismereti megnyugodot azon, hogy nem csak szóval, hanem egész nyughatatlan fáradozással s csekély életem törésével effectussát is mutathatom nemzetemnek. Ámbár se credentiám, se plenipotentiam, se instructióm nem volt is, de nem csak magam hazájáru, hanem Erdélyrül is, mint lehetet munkálódtam, melyért Istené az dücsősség, mert valamint Felséged kételkedet, úgy mindnyájan az tovább való extensióban, mind az által azt is az Isten megadta azoknak confusiójára, az kik sub praetextu alio az Confoederatiótul elsöktének, és rollam balul ítéltenek. Vagyon már idejek, bejöhetnek, ha tetik, concludálhatnak mint szeretik. Ha nem kell s nem jönnek, gondolom kevesen gyászolják meg, csak Isten Felségedet hozza, az mint egyébre szükségünk nincsen is, s megvallom, hogy ha remélhettem volna ezen extensiót, 3. hujus írott levelemmel³ Felségedet nem terheltem volna, melyrül iterato is alázatos kötelességem szerént követem, méltóztassék talajdonítani igaz szeretetemnek, az mellyet talám in effectu is részeiben tapasztalhatot s tovább annál is jobban fog tapasztalni, mint desperatus embereknek tanácsának vételét. Kassa iránt hogy Felségednek írtam, nem ítéltethetem rulla, mert nagyobb dolgok is estenek annál az Confederatio híre s consensussa nélkül, mellyek semmit nem használtak az Confederatiónak, azok után ez is megeshetet volna kívált⁴ haszonnal, nem aprachendálta volna az Confederatio, s mint hogy Felséged távolléte miá addig is, míg resolútiója iránta jőne, Kassa alatt való hostilitások által keresztyén vér is ontathatik. Azért az Confederatio Felséged kegyelmes dilucidatiójában feltöltött conditiót úgy látom nem ellenzi, sőt így levén már az dolog, csak egy kisebb tagjának is véri kiontásának szükségét nem látta. Méltóságos Generalis Eszterház Dániel Uramnak is ezen resolútiót megküldöttem, tartván attul mindnyájan, hogy ha ante conclusionem valami scissio talál közöttök lenni s feladni kéntelenítetnek, mint eddig valók, úgy vesznek, azuttán az mint az Confoederatio fog számot venni tüllok, az szerént fogja is orvosolhatni. Nincs egyéb hátra, csak az Felséged kívánt praesentiaja és resolútiója. Valamint praemittált levelemben megírtam Felségednek, se solennitas, sem üdövtontatás, sem más itten már nem remélhető, az eddig valókból mind armistitium, mind tracta, mind pacificatio kikerekedet, úgy látom se vármegyék, se városok, se lakosok, se exulansok, se hadak pro nunc quo ad principalia többet ennél nem kívánnak. Azért tovább, nem is hiszem, halaszuk és vontassuk, kit azért írok ily magyarán Felségednek, hogy anyival inkább méltóztassék közelíteni bejövételét és elosztot confederatussokat vindicálni.

Maradván Felségednek alázatos szolgálja

Károlyi Sándor

Rádai, sem Gerhard uramék nem érkezvén, én az dilucidatiót el sem küldöttem, úgy látom, talám nincs szükség már reája. Mind az által ha Felséged fogja parancsolni, csak levél legyen Pálfi uramnak mellette, megküldöm. Az convocatoriák is elkésnek, én azalat is publicálom.

* * *

1. Lásd a 63. sz. levelet.
2. Sztrij, 1711. március 31. Kiadva: AR III. 605-607.
3. Lásd a 65. sz. levelet.
4. Bizonytalan olvasatú szó.

68.

Szatmár, 1711. április 6.

Rhédei Mihály levele Vay Ádámnak: a szatmári gyűlés résztvevői mindenképpen elfogadják a békét, még akkor is, ha Rákóczi nem tér haza. Külföldre senki nem óhajt menni

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 242. Végig sajátkezű írással.) *Külső címzés, külön borítékon:* Méltóságos Uram Vajai Vaji Ádám Uramnak (cum omni dignitatis titulo) nékem bizodalmas Uram Attyámnak ő kegyelmének alázatos engedelmisséggel. Sztri vagy ubi. Gyűrűspecséttel lezárva.)

Szatmár 6. Aprillis 1711.

Édes jó Uram Attyám.

Kötelességem szerint kívánván Kegyelmednek ezen levellemmel udvarlanom, kívánván, találja szerencsés órában egész házával edgyütt Kegyelmedet; melly alkalmatossággal is, az mennyiben az itt való dolgok nékem innotescáltak, informálnom Kegyelmedet kötelességemnek tartom. Pro quinta praesentis terminálván Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Excellentiája ide Szatmárra az Confoederatióban még eddig megmaratt főtiszteknek összevgyűléseket. Proponálta azon nap mind Felséges Urunk resolútióját az Felséges Császár punctumira, abban subiciált

difficultásokkal edgyütt; mind ő Felsége kegyelmes oblációját azok iránt, az I. k. az békesség meg nem tartatván, külső országokban szolgálatot akarnának venni. De ezek igen kevesen találkoztván, annyival is inkább, hogy Komáromi György uramnak tegnapi napon az dilucidatioval (mellyet Felséges Urunk kívánt), való érkezése az elméket anyira dirigálta az békességre, hogy nem hiszem, ő Felsége ki nem jövetelével is (kit Isten ne adgyon), változhassanak. Azért, mint hogy az nagyob dolgok reám sem bízattattak, sőt tudom, anélkül is magok rendi szerint follynak, Kegyelmednek csak eszt akartam megjelenteni, hogy bizodalom abban nem lehet, hogy ezek (velem edgyütt, mert magamat sem excludálom), vagy kimennyenek bizontalanságra hazájokból, vagy benn maradván is, az mostani motusoknak resuscitatójára elméjeket soha többször vegyék; az bizonyos, tagadni sem lehet, rosszul békéllünk, vagy nem is békéllünk, csak redeálunk ad gratiam et assecurationem Suae Maiestatis, de lehet-é jobbat, vagy csak eszt is tovább reméllenünk, kivált nekünk, az kiknek semmi bizonyos reménség Kegyelmetektől is nem nyujtatik; perseverálni csak még is módunk nincsen. Idegen országban pénztelenségünk ijeszt mennünk, úgy bizontalansága valaha hazánkban való jövetelünknek, itt penig jó volna tovább is maradnunk, csak nyakkal győzők az dolgot, de Pálfi uram esküszik, hogy azonnal, hogy armistitiumunk megszűnik, tűzzel vassal leszen persecutiókon. Summa summarum: itt az békességnek elmulhatását nem látom, azért Kegyelmedet kérem, mind másoknak, úgy magának is persvadeálja az minél hamaráb vissza való jövetelt hazájában, másként abban fog Kegyelmetek örökké okoztatni, hogy ilyen terhes állapotunkban hagyott ide bennünket. Ha rossz lesz az békesség, azért, mért köztünk lévén jobbra nem segítettek Kegyelmetek, mint hogy Felséges Urunk és Kegyelmetek bėjövetelével még többeket is remélhetnénk megadatni; ha jó lesz, azért, mért ilyen közönséges jóból ki kellett magát vonni Kegyelmeteknek. Comáromi urammal szólottam, ki is Kegyelmednek ajánlja igaz kötelelességgel való szolgálattját, obtestálván kegyelmedet igaz hazafiuságára és nemzete, úgy vallása szeretetire is, hogy kijöjjon közinkbe, mellyet is tartozom megírni Kegyelmednek, nem látván egyébbre semmi szükségét, csak resolutióra. Az úr sógor Vaji László uram is ajánlja attyafiságos szolgálattját Kegyelmednek, kíványa, Isten hozza hamar időn szerencsésen közinkben kegyelmedet. Ezeket sub fide salvifica nem azért írtam, hogy nekem job kedvem volna erre, mint másnak, hanem tudom, ha én nem akarom, sőt ha nagyob emberek nem akarják is, ez csak meglesz, és nem akarnám, hogy Kegyelmed és maradéka holtig való gyalázatos és nyomorúságos bujdosásra jusson. Mellytől is hogy Kegyelmedet őrizvén Isten, minél hamaréb hazája csendességére közinkben lehessen, szívéssen kívánom. Maradván ezek után Kegyelmednek alázatos szolgája

Rhédei Mihály.

69.

Olcsva, 1711. április 13.

Károlyi Sándor levele Rákóczi Ferenchez: tájékoztatja a tárgyalásokról és a helyzetről, ismét sürgeti a fejedelem hazatérését

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Említi: Lukinich, 104. Végig sajtátkezű trással.)

Ocsva 13. Április 1711.

Felséges Fejedelem.

Noha emnap az finalis resolutiónak érkezése alkalmatosságával accludált consideratiókra tött punctumokra is per formam discursus Comáromi uram által resolutiója Pálfi uramot itten találván, minden eddig lött scriptumokat őkegyelmének kezére adván, mivel Felségedtől őkegyelmének concredáltattanak s credentiáját is mutatta Felségednek Pálfi uramnak szólótt, arra nézve azon scriptumokbul ha mellyek még consideratiókra valók voltanak volna, őkegyelme punctumokba redigálta s holnap napon fog indulni vellek, mellyekben, hiszem Istent, secundáltatik is munkája, ha csak az továbbra való extensiának praetextussa, vagy consequentiája nem fogja impediálni, és Kassa iránt való impatiens kívánsága, ki miá actu is sok cavillumokkal keltetik tekeregnem, mert mára vagy holnapra kívánta volna bemenetelemet, de már Rádai uram érkezésével és oda menetelével s magamnak penig Felséged eleibe való igyekezetemmel még egynehány nap elvontathatom. Kérem azért nagy alázatossan iterato is Felségedet, hogy accelerálni méltóztassék jövetelét, mert Istennel bizonyítom, az hadat sem tudom mivel tovább tartanom, csak abban volna mód, egy sinceritásnak contestatiójával volnék nagy reménségben, talám pünkösdig is elvontathatnók és állandóságot egészen ellaborálhatnók, de éppen nem lehetséges tovább egynehány regimenteknek subsistentiája. Ezzel Felséged kegyelemességébe ajánlván magamot, maradok alázatos szolgája

Károlyi Sándor.

Rádai Pál uramot minemű consideratiókkal expediáltam, Felségednek alázatosan accludálom.

Olcsva, 1711. április 15.

Károlyi Sándor levele Rákóczi Ferenchez: bocsánatot kér tőle előző leveleiért, de a helyzet igen súlyos, ezért ismételten sürgeti a fejedelem hazatérését. Pálffy a fegyverszünetet nem hajlandó április 27-dike utánra meghosszabbítani.

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Bő tartalmi ismertetés: Lukinich, 109. Végig sajátkezű trással.)

Olcsva die 15. Aprilis 1711.

Felséges Fejedelem.

Minek ellőtte Felséged 3ia hujus költ levelemre¹ való kegyelmes választát² vettem volna is, mind azon s mind azuttán írot leveleimet úgy megbántam, hogy ha lehetet volna, csigán tekertem volna vissza, de késő volt, melyekről Felségedet noha részeiben már is követtem, mind az által iterato aláztatossan követem, méltóztassék Felséged attyai kegyelmességével elfedezni töb történhetet vétkeimmel együtt, s nem egyébnak imputálni, hanem mind az ellenség szüntelen való keménykedésének, mind az magunk hadaink szorosságban és nagy szükségben való zúgolódásának, mind az szegénység éhel halásra való jutásának, úgy hogy sokszor eszemen sem lehetek hol búmban, hol haragomban, ki miá hirtlenségűl ha miben Felségedet megkeserítetem, újabban is aláztatossan követem s Felséged se egyen, se máson meg ne indullyon s ne építsen, csak elhiszem, lesznek elegen, kik balra vonják azon rendetlenül írot leveletem Felséged méltóságára nézve. De Istenemmel bizonyítom, legnagyobb anyi hirtelenségemben is az Felséged közinkbe való jövetelének szüksége indítot úgy fel, ki miá éppen veszedelemben vagyunk mindnyájan. Isten ne adgya, hogy legkisebb elme is volt volna oly ítéletel Felséged személye felől, hogy elhagyta volna az Confederatiót, hanem inkább arrul írtam, hogy el ne hagyjon Felséged bennünket, hanem oly indulatot vévén az dolog, talám töb is telhetik bellőlle Felséged jelenlétiben. S most is csak azon könyörgők Felségedet, (sic!) méltóztassék kegyelmességét fentartani és jövetelét accelerálni, ha legkisebb veszedelmet tapasztalok, Isten gyehebbára vesse lelkemet, ha Felségednek hírré nem teszem, vagy eleibe meg nem izenem, mert tudom kötelelsségem, akárki mit itéllyen felöllem.

Ha szintén most veszem Pálfi levelét, kiben írja, hogy Felséged hollétéről tudósítam, mert egyátallyában 27.diknél tovább semmi képpen nem extendállya, addig mennyenek végbe az dolgok s akkor concludáltassanak is. Károlyban pedig nem az gyűlést praetendállya, hanem post actu et conclusu ha Felséged resolvállya magát, csak az hit letételre kelletik oda mennie s maga Pálfi csak oly formában jőne oda, mint Vaján volt. Az gyűlés akarhol meglehet, csak éppen az távulléte és takarmány s fő(sic!) szüksége miá bajos Huszton, hanem Szatmárnál mind alkalmazatosabb, mind securításra nézve job volna Németi felől. Csak Isten Felségedet hozza, hiszem Istent, mind enyi vétség után is jól adgya Isten, kivált ha Rádai uram szerencsésen végezheti uttyát s céljait, kit is (valmihent érkezik), azonnal indítok sietve Felségedhez. Ezeket Felséged világosítására nézve kívántam aláztatossan kötelelsségem szerént tudtára adnom, s újabban is minden megkeserítéséről bocsánatot várván,

maradok Felségesnek aláztatossan szolgálja

Károlyi Sándor.

P.S. Az Felséges Cár érkezését örömel értem, Isten szentellye meg Felséged istenes munkáját otan is, kinél annyival inkább szükségesnek ítélem Felséged bejövetelének közelítését, hogy ha abban állandóbb csendességét remélheti az nemzet, együtt concurrálván mindkettő, válaszon benne, nem okozhat senkit is senki is.

1. Lásd a 65. sz. iratot.

2. Sztarij Szelo, 1711. április 9. AR III. 615-620.

Munkács, 1711. április 16.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferenchez. Károlyi kemény hangú leveleinek okát nem tudja, valószínűleg a békét minden áron elfogadni akaró vitézlő rend magatartása indította arra. Ő vigyázni fog Munkácsra, de ha Rákóczi a huszti gyűlésre nem jön el, vagy gyors segítséget nem küld, nehéz lesz őket a további hadakozásra rávenni

(Erdeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Csak az aláírás sajátkezű.)

Munkács 16. Aprilis 1711.

Felséges Fejedelem.

Felséged kegyelmes parancsolattyát az accludált copiákkal együt aláztatossan vettem, mellyeknek megolvasásával nem kevésbé szomorodtam meg, tapasztalván Károlyi Sándor uram őkegyelme Felségednek írot kemény stillusú leveléből szomorú indulatját Felségednek, és noha megvallom Felséges Uram, lehetet volna őkegyelmének gyen-

gébbsen is mind maga sentimentumát, mind pedig hazájához való buzgó indulatját (az mint őkegyelme írja), Felségednek declarálni, de micsoda indulatból let ez az kemény írás, nem affirmálhatom, mert igaz lélekkel írom, soha semminemű discursusiból valami rosra célzó szándékát őkegyelmének még eddig nem observálhattam. Elhittem azt is, hogy a mostani Szatmárt let dolog Felségedet jobban fogja conturbálni, kiből noha miként let, én semmit nem tudok, mert azt valamennyin beszéllek, annyi féle képpen referállyák, de akarmint let, mivel tovább ment annál, ameddig kellett volna menni, semmiképpen approbálhatom ugyan, de hogy az is őkegyelme dispositója s akarattya által ment volna positive végbe, még eddig nem lehetet magammal elhitnem, hanem inkább oda jár az elmém, hogy ez a mi hadakozást megúzó és csak othon lakni kívánó nemzetünk az hamar leendő succursus iránt tellyességgel kétségbe esvén, az Pálfi uram által ámbár imillyen amollyan oblatumokhoz gondolatlanul ragaszkodván, ösztönözte őket arra, hogy Felségedet illy importune is kívánnýák ide ki az békességnek exoperatiójára. Mivel mind azon által én senkinek szíve titkát nem tudhatom, Felséged kegyelmes parancsolattya szerint igen fogok vigyázni mindenekre s azon leszek, hogy Felséged vagy kijöveteléig, vagy bizonyos tudósításáig az praesidiumot mindeddig való álhatatosságában conserválhassam. It ugyan még mi közölünk nem tapasztaltam senkiben semmi alteratiót, de ha Felséged vagy ki nem talál jöhetni az praefigált gyűlésre, vagy bizonyos succursussal nem fogja őket consolálni, Pálfi pedig mindent fog ígírni, bezzeg akkor lesz mesterség benne mostani resolutiójokat tovább is megtartani, amit is egyedül Istennek nagy munkája lesz, (ha kiváltképpen Felséged ki nem talál jöhetni ez huszti terminusra), az hadakozásban való megmaradások. Én ugyan, (noha lesznek talám felöllem is egynémellyek balítflettel), meg fogja Felséged tapasztalni, hogy valamíg csak leszen kivel, az leszek, akinek Felségednek ajánlottam alázatosan magamat, amint ezután is

maradok Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgája

Sennyey István m. p.

72.

Kukizóv, 1711. április 19.

*II. Rákóczi Ferenc válasza a szatmári gyűlésből hozzá küldött követeknek s rajtuk keresztül az egész gyűlésnek a meg-
egyezés ellen. Részletesen kifejti külföldi tartózkodásának okait, s kijelenti, hogy egy későbbi időben visszatér az
országba, hogy kedvező békét hozhasson létre*

(Egykorú másolat. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 242.)

Generosi, Egregy et Nobiles Fideles Nobis Syncere dilecti.

Salutem gratiaequae nostrae principalis et ducalis propensionem. Kegyelmetek Nemzetes Vitézlő Brigadéros Csajági János, Bullyovszki Dániel és Cserei János hívünk Kegyelmetek követ atyafiai által küldött levelét vévén s megnevezet híveink által szóval tött izenetitt is megértettük. Kegyelmetek kihívattatásunk iránt contestált buzgó szeretetitt, amidőn atyai szívvél köszönnyük, egyszersmind declarállyuk Kegyelmeteknek, eddig is ide Kegyelmetek közöl való kijövetelünk nem az Confoederatiótól való távozásunktól, sem Kegyelmetek elhagyásából lött, amint erről Tekintetes Nagyságos Generalis Károlyi Sándor Uram Kegyelmetek előtt tudományt tehet, mert jól tudgyuk mi azt, hogy vezérő fejedelmi hitünket szintén úgy, mint minnyájan Kegyelmetek confoederatiós hitit, az élő Istennek töttük le Hazánk szabadsága mellett, nem nekünk simpliciter, sem vagy mi Kegyelmeteknek, hanem hogy a Vezér az Confoederatióhoz, az Confoederatió a Vezérhez köteleztetett Istenére, lelkére. Nekünk ezen kötelességünk eleitől fogván szívünkön forogván, készek voltunk a Kegyelmetek között való életre s halálra, sőt még Munkács Várába való beszorulásra is személyünkben resolváltuk vala magunkat, maga volt megírt Generalis Ur, s még más úri s hadi főtisztek közönségessen, kik confoederationalis hitünkhöz való kötelességünkre kényszerítettek, akaratunk s kedvünk ellen is arra, hogy magunk személyünkkel edgyütt végső veszedelmére ne szerentséltessük édes Hazánk ügyét, hanem Confoederatióknak Hazánk ügyének megtartására (mivel nem emez, amaz földhöz, hanem Hazánk szabadságának ügyéhez kötött minnyájunkat confoederationális szövetségünk), olly bátorságos helyre jónénk, az honnan akár az ohajtott jó békességnek, akár a tovább is folyó hadakozásnak módgyát jobban follytatthassuk, amint hogy a minap is nem csak ki, de Méltóságos Gróff Pálffi Urral is szemben löttünk, és az békességet nem csak szóval kívánnýuk közelíteni, hanem az Felséges Császárnak való írásunkkal annak úttyát nyitni, amennyiben vezérő hivatalunk és a confoederatiónak hites kötelessége eresztett. Továbbra is ezen istenes igyekezetünket tellyes jó végre kívánnván kormányoznánk, tudván, hogy az jó békesség vége minden hadakozásnak, azon okból küldöttük Nemzetes Vitézlő Rádai Pál Director és Consiliarius hívünket megírt Pálffi Urhoz, kívánnván az terminusnak prolongatióját, hogy azalatt Kegyelmetekkel öszvekött confoederationalis hitünk s kötelességünk szerint mindazt követnénk el az jó békességnek kimunkálkodásában, valamire Isten vezérő kegyelme segítene, és mihelyett megnevezet Hívünk Pálffi Urtul visszatér, továbbra is az suspensio armorum extensiójára Pálffi Ur magát resolvállyá, (melyben hogy Kegyelmetek is megírt Károlyi Sándor Urral addig is munkálodgyék Pálffi

Uránál, szükséges), és az Husztra denominált gyűlés napjának más terminust praefigálván, azon terminusra bizonyosan kimégyünk Kegyelmetek közzé, holott eleiben adván Kegyelmeteknek, és az egész még fenálló confederatusoknak a dolgokat, igyekezünk, hogy akkorra egyenlő akarattal leendő istenes végezésünk után, a kívánt csendes jó békességnek ohajtott ideire juthassunk, amint mindezekről Kegyelmeteknek megírt híveink által bőségesen üzentünk. Intyük is Kegyelmeteket, meggondolván szíves elmélkedéssel, mi szült és szül sok dolgokban a praecipitancia, magát valamely szíves(sic!) békességre ne praecipitálly; hanem várja Kegyelmetek személyünket maga közzé, és amint eleitül fogva igaz s egyenes lélekkel egyedül csak édes Hazánk szabadságának munkáiban fáradoztunk, továbbra is azon attyai szíves indulatunknak Kegyelmetekkel öszvekött erejével, leszünk olly szerencsések, hogy nagyobb contentummal érjük békességünknek örvendetes idejét. Coeterum Eosdem foeliciter valere desideramus. Datum Kukizova die 19. mensis Aprilis Anno 1711.

73.

Nagykároly, 1711. április 19.

Károlyi Sándor levele Ráday Pálhoz: miután a béke megkötése mind a nemzet, mind a fejedelem részére a legkedvezőbb megoldás, mindenképpen véghez fogja vinni. Vállalja érte a felelősséget a conföderáció, Rákóczi és az ország előtt

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Egykorú másolat, amely több kisebb eltérést tartalmaz: MOL P. 396. Károlyi Csd. lt. Ap I. AcRa Series V. 3.cs. Az eredeti teljes egészében sajátkezü írással. A másolaton felül Károlyi írásával: Rádai levelének párja. Az eredeti levél mellett lévő borték címzése, Károlyi Sándor írásával: Tekéntetes Nemzetes Szent Iványi Brigadéros jó akaró Uramnak. Munkács. Cito Cito Cito Citius Citius Citius Citissime Citissime Citissime. Gyűrűspecst nyoma. A borték tévesen került az eredeti levél mellé.)

Károly 19. Aprilis hora 6.
vespertina 1711.

Szolgálok bizodalmasson Kegyelmednek.

Kegyelmed levelét veszem, egész negyedfél óráig délután várván Kegyelmedet, tovább nem lehetet, sokan várván itten jöveletemet, reménlettem uttánam jöveletét, az mint eleibe kétt rendbelieket is expedáltam, hogy erre fordítsa kantárszárát. Én Munkács fele mentem volna, de mivel jámbor s hív szolgálatomért Felséges Fejedelemnek egész jutalmát válasszában elvettem, s Ilyvotul nemcsak 20 mérföldel, hanem tovább való menetelét is szomorúan értettem. Én is vizsámásztam, jól constálván praevie ellőttem, hogy Kegyelmed szerencsésen járt, sőt az is, ha Kassa cedáltatott volna, annival is szerencsésebben járt volna. Kellet sietnem Nemzetem veszedelmének az üdő rövid volta miá eltávoztatására, ki nem nekem, hanem másoknak incumbált volna, de absentiájokban is hogy megtapasztaltassék hamis oppinioja sokaknak irántam, higye el Kegyelmed, hogy szívessen munkálódom s le is csendesítem, se Nemzetemet, se az Felséges Fejedelmet megromlani nem engedem, ámbár nehéz is, hogy mind maga ellőtt ő Felsége ellőtt, mind munkácsiság¹ ellőtt pártos az nevem, nem csak magamnak, hanem az hadnak is, kit nem imputálván sem magam, sem az had ő Felségének. Ohajtva várjuk s noha Kegyelmed is megmondhatta ki vagyok, voltam s kívánok is lenni. De ha maga jó is ő Felsége, jobban megtapasztalhatta mind magamban, mind az hadban. Ha tanácsnak nem tött volna, igazat nem írtam volna, de ha azá tött ő Felsége, lelkeket el nem veszthettem, keményen kellett írnom, mert szép kéréssemnek, relatiómnak helyét nem tapasztaltam. Szenvedek én s ha jön, felejttem, ha nem jöhetne is ad terminum, hiszem Istent, keresek én módot, hogy maga iránt meg nem fogyatozik. Mind ezekben ha életemet érette lekötöm kellett is, Kegyelmed hogy velem szemben nem lehetet, ne törődgyék, látta nem csak színemet, hanem szívemet is. Egyebet most nem láthatott volna, hanem Felséges Fejedelmem szép remuneratióját igaz tanácsomért, kiért Isten áldgja meg. Én már molestus sem leszek levelemmel, hanem Kegyelmed éjel nappal siessen. Máriási Ádám csempességét az Felséges Fejedelem ellőt csendesítse, kirül én s többekről is tehettem volna, de Nemzetem labefactatiója behunt szemmel, zárt fülekel hozza s nézi bestelenségimet mind magamnak, mind töb igaz híveinek. Deus nobis haec otia fecit, ne félyen Kegyelmed, mert nem rontom én ezt, hanem az mi még marat is hátra, kifaragom, kiért Istennek legyen dücsősége, nem nekem böcsületem. Pennámnak imputálly Kegyelmed, ha mit írok, mert én bizony sietvén, reá nem fekettem. Kassát is vonom, ha vonhatom, valamint eddig vontam elég ideig, de ha nemzetem spicen álló boldogulása elszakasztja, rolla nem tehetek, számot adok nem csak ő Felségének, Confederationak, hanem az Istennek s minden Magyar Szenteknek rolla, csak azt sajnálom, hogy az mit az Felséges Fejedelem végbe nem vit s akart is vinni, nekem kellene effectuálnom, de hogy ne nekem, hanem ő Felségének imputáltassék azon sinceritas is, ha ugyan in extremitate meg kell is lenni, ő Felsége parancsolattya érkezésével cselekszem. Kívánok nyughatatlan utat, szerencsés jövelet Kegyelmednek, adgja Isten, meg ne csalatkozunk tovább is az sok rossz ember miá, az egy jó Felséges Fejedelmünkben. Maradván Kegyelmednek

jóakaró szolgája
Károlyi Sándor.

1. Bizonytalan olvasatú, értelmezhetetlen szó.

Kassa, 1711. április 19.

Gróf Eszterházy Dániel levele Rákóczihoz. A szatmári gyűlés követői felszólították, hogy a várost adja át a császáriaknak, de Rákóczi parancsa nélkül erre nem hajlandó. Az őrség közt lázongás tört ki

(Eredeti. MOL RSzL G. 15.I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Csak az aláírás sajátkezű. Az egész levél szinte teljesen titkos jegyekkel írva.)

Felséges Fejedelem, kivált képpen való nagy Kegyelmes Uram.

Minémő concursus lött e minapiban Szatmárnál, abból ide mihozzánk is Krucsay János és Szathmári Miklós uraimék követségben bocsátattanak, kiket mindaddig be nem bocsátottam, meddig Felséged híveinek lenni magokat hittel nem pecsétlették, admittáltatások után követségeknél okát kértem, rotunde csak azt felelték, hogy a kinlevő egész confederatio Felséged consensuából a Császár devotiójára tért, és minket is abból ők kin nem akarván rekeszteni, magok társaságában kapcsolnak és kívánnák, hogy az erősséget in signum sinceritatis virtute istius tractatus resignállyuk. It már kérdésben vöttem, hol legyen ez éránt nekem szolló kegyelmes parancsolattyok (sic!) Fölségednek, adgyák Károlyi uram őkegyelme levelét kezemben, melyet szórul szóra in genuinis paribus accludáltam, resolváltam magamot, hogy énnekem Károlyi az erősséget kezemre nem bírta s orderére ő Kegyelmének nem is resignálhatom, s consequenter valameddig Felséged plenipotentiáját nem mutatták, mi az ő végezésekben be sem léphetünk. Ezen közönségessen megnyugovának egy nap, más nap csak rajtam jövének az egész tisztek, hogy acceptállyam, ha akarom acceptálnom a külső magyarok mostani oblatióját, mert egyaránt ők közönségessen elvégezték, hogy az őkegyelmek semmi determinatíójoktul nem fognak recedálni. Nagy consternatíóban estem ezen tumultusra, és azon közönséges öszvegyűlésben azt végezték, hogy valamit Felséged vagy legitimus plenipotentiarius Felségednek, s concomitanter a Tekintetes Confederatio fognak végezni, mi mindazokat acceptállyuk, amint ez is Károlyinak írt válaszümből kitécik, ezzel visabocsátottuk Krucsay uraimékat. Azután micsoda zurzar, cofusio, diffidentia, szakadások suborálának köztünk, Isten a megmondhatója, bizony az igaz tökéletességben alig maradtam harmad magammal, sok gonosz elmék ekkoráig fojtogatott veszedelmes igyekezeteket manifestáltak, annyira, hogy minden rend között egymást érő új új scissiók nevelkedvén, bizonyára írom Felségednek, hogy életemnek egy szempillantásig való securitása nem volt közöttök, és csak eddig való csendességre is alig lehet hoznom őket. Jólehet ugyan a zenebonának fenytétet töttem, mert szüntelen 100 lovast és annyi gyalogot prajtschaftban¹ tartok a parada placon, csak hogy azon praitschoftul magától is hasonló káppen félhetek. Egy szóval Kegyelmes Uram, itten annira vagyunk, hogy nekünk tovább főnmaradhatásunkról desperáltam tellyesen, bizony csak valamely ereje, vagy talán portája érkeznek is az ellenségnek, magokat rabul, vagy gyalázatos halálra adnák, az erősséget is kézhez adnák, oda van ekkoráig egyetértő szívünk, nincsen semmi rendbéli emberben bizodalom, ha tartanunk kellene, bizony nem lehetne egy napig: nem hiszem, tizedmagammal resolválnám magamat a defensióra, annyira megvesztegetődtenek az emberek, már nem lehet úgyis bánni velek, mint kellene, mert kit kit a maga veszedelmére a vakmerőség vezérel. Azért az Isten irgalmára is kinszerítem Felségedet, mentül előbb, meddig még lélekben ér bennünket, méltóztassék dispositiót tenni, olyat ha lehet, hogy az tumultusok megcsendesülhetnének, mert Istene, Felségeden kívül nincs itt, ki ezt lecsillapítsa, usque ad 27mam currentis ha csak nem jó valamely parancsolattya Felségednek, írom candide, hogy ezen erősség agonizálni fog, én se Isten, se világ előtt oka ne legyek. Mert él az Isten, elszántam életemet, csak volna kivel megmutatnom hívségemet, könyörögvén Felségednek, ha más gratiám nem lehet is, tarcson meg életemig kegyelmességem emlékezetiben. Ezzel Felséged kegyelmességébe minek előtte tovább is magamat aláztatossan ajánlván, maradok

Felségednek alázatos legkisebb híve

Esterház Dániel m.p.

Kassa die 19. Aprilis 1711.

1. Azaz: Bereitschaft = katonai készség

Debrecen, 1711. április 20.

Gróf Pálffy János levele Sennyey Istvánhoz és a munkácsi őrséghez: írjanak Kassára, hogy 25-ig adják fel a várost, mert ostrommal veszi meg

(Egykorú másolat, MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 245.)

Paria literarum Excellentissimi Domini Comitis Joannis Pálfi die 20. Aprilis Anno 1711. Debrecino datarum.
Spectabilis ac Magnifice Domine mihi observandissime.

Salutem servitiorumque meorum paratissimorum commendationem. Bizonyos követtyeim, kiket béküldöttem vala, elérkezvén Lengyel Országból, azok által, úgy másunnat is írás szerint informáltatom, hogy az Méltóságos

Herceg Sztrijböl elmenvén, bellyebb vette magát Lengyel Országban. Sőt az minémű követeket expediált vala hozzá Kegyelmetek, azokatt is megarestálván, kemény strása alatt tartattya, és így kiteccik, hogy noha kívánsága szerint Kegyelmes Urunk ő Felsége által kiadott kegyes resolutioival az egész punctumi applicidáltattak, amint Rádai Páll által is az ujjabb consideratiokra való kívánt választ is megküldöttem. Mind az által valamint ekkoráig, de főképpen mostanában kiteccik, hogy nem szívessen munkálódott Hazánk s Nemzetünk bődölgülésének előmozdításában és az csendességnek megszerzésében. Kihezképest már elébb állván s Kegyelmeteket is elhagyván, mivel Kegyelmeddel edgyütt a vitélő rend Kegyelmes Urunk ő Felsége hűségére, contentus lévén kegyes resolutiójával magát resolválta, ha mind maga, mind Nemzetének javát tovább is kívánja, előbbeni resolutiók szerint az praefigált terminusra vegye effectusban az dologott, és Kassára is írjon Kegyelmed, az egész vitélő rend nevével, mellyett Kegyelmetek Confoederationak nevez, hogy pro 25. currentis, úgy mint az peremptorius terminus előtt adgyák fel: s ha úgy tecik, ugyan az minapi követ uraimékott avégre expediálhattya, tsak ujjonnan, amint minap, valamely remorationis terminust levelében ne elegyítettessen, mert az sok üdövonatást már megunván, egyátallyában már tovább nem váraozom, hanem mindenfelől öszveszedvén az hadakatt, kiről tettem is rendelésekett, megindítom, s ha végezésünk szerint effectusban nem fognak vétetődni a dolgok akkorra, mingyárast valamitt ekkoráig eleitől fogvást végeztünk, elcassálom és semmivé tészem, s az operatiókban eljárók. Kassa is akkor tsak óltalmazza magát amint lehet s jobban, mint az ujjváriak,¹ mivel mihellyest által esünk az terminuson s fel nem adgyák, az egész ahoz szükséges munitiókall alája szállók, s nem is lépek semminémű capitulatióra, hanem vagy rabúl fogatom, vagy fegyverre hányatom. Egyébaránt ugyanis nem látom okátt, miért egy emberért, aki akkorraig is Hazánkatt pusztította, sírjált vette, és tsak privatumát kereste s majd elfelejthetetlen utolsó romlásra hozta, s most is ellene machinálódik, kellene azon hátra maradott magyarságnak is vérét ontani, s félre tévén illy kegyes hozzájuk való propensióját ő Felségének, magára szemlátomást való veszedelmet hozni. Megfontolván azért mindezekett Kegyelmed, mind az onnét következő országunk romlását távoztatni igyekeztvén, úgy igyekezik ezen közönséges jóra célzó munkálkodásitt kormányozni, hogy elhagyván már Kegyelmeteket az Herceg, ajánlása szerint szakassza végitt az dolognak, Kassát adassa fel, és az haszontalan írogatásokatt hadgyuk abba, hanem valóságos cselekedettel aggrediállyá az állapotnak effectuatióját. Mert mihellyest tovább is tétovázást tapasztalok, mint ebben különbet követni nem fogok, voltaképpen való választát elvárván Kegyelmednek.

Maneo Ejusdem Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

servus paratissimus
Comes Joannes Pállffi.

Debrecini 20. Aprilis 1711.

P.S. A követekett, mivel magam nem mehetek, oly instructióvall bocsássá Kegyelmed, hogy az kitt generális uraimék közül arra rendelek, annak adgyák fell, mert assecurálom, hogy semmi károk nem lészen.

* * *

1. Célzás Érsekújvár 1710. évi ostromára és kapitulációjára.

76.

Nagykároly, 1711. április 20.

Károlyi Sándor meghívólevele Ung vármegyéhez az április 25-i szatmári gyűlésre

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Említi: Lukinich, 128-129. Csak az aláírás sajátkezű. Külső címzés: Illustrissimis Reverendissimis Admodum Reverendis Spectabilibus Magnificis Perillustribus Generosis Egregiis item ac Nobilibus Dominis N.N. Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus toti denique Universitati Dominorum Praelatorum Baronum Magnatum et Nobilium Incltyi Comitatus Unghensis, Dominis Amicis et Benevolis mihi observandissimis. Ung. *Gyűléspecsét.*)

Tekéntetes Nemes Vármegye.

El nem hitethetem magammall, hogy Hazám s Nemzetem mellett tött szíves illy sok rendbeli fáradságomért, nyughatatlanaságaimért némelly nyughatatlan elméktől eredetet vett bal opinio az Tekéntetes Nemes Vármegye eleiben is nem hatott, melly noha igazságomban bízván valóban keserves előttem, mindazáltal azzal sem gondolván s lelkem ismeretinek csendességével szenyvedvén, azon elkezdett hazafiúságos és közönséges Nemzetünk jóvára célzó munkálkodásimtul meg nem szűnvn, tovább is mindaddig az felvett dolgokat folytatni kész lészek, míglen Nemzetemnek mostani állapottyához képest, csendes bődölgülésének elérését nem tapasztaltatom. Az mint hogy e napokban Tekéntetes Nemzetes Ráday Uramat Felséges Vezérő Fejedelmünk credentiája mellett Méltóságos Generalis Felt Masrschall és Plenipotentiarius Gróff Pálfi János Uramhoz Ő Excellentiájához expediálván, favorabilis és reménség felett való resolutióval érkezett vissza, és azzal Felséges Urunkhoz ő Fölségéhez sietve el is ment, egész reménséggel lévén eránta, hogy Ő Fölsége maga convocatoriája szerint eddig is útban vagon, s minekutánna

említett Ráday Uram által vitt resolútiokat megértendi, annyival is inkább közinkben való jövetelit fogja közelíteni. Minekokáért noha Ő Főlsége maga convocatoriájában pro 27ma hujus terminálta Husztra való gyűlést és jöveleteit, de mint hogy az adversa pars semmi lett képpen tovább azon terminusnál nem halasztja folyamattját dolgainknak, hanem azonnal fegyverhez nyúlni igyekezik, arra nézve addig aminek Nemzetünk s Hazánk javára s kívánt csendességének elérésére meg kell lenni, nem haladhat: azokért kívántam a Tekéntetes Nemes Vármegyének böcsüllettel insinuálnom, egyszersmind requirálnom is, hogy mivel az egész Confoederatus Statusnak az dolgok közelítésére nézve, diem 25ta mensis modo labentis, Szakmárhoz jövetelre rendeltem, hogy oda gyűlekezvén, Felséges Fejedelmünk érkezésével communi omnium voto et consensu, Hazánk dolgaiban concludálassunk. Az Tekéntetes Nemes Vármegye is személy szerént, minden nemes ember, ha lehetséges leszen, akkorra oda compareálni ne terheltelessék, holott ob brevitatem temporis személy szerént nem compareálhatna, plenipotentarius deputatusa által, praemittált insinuatoriainkban declarált Nemes Vármegye tagjainak lystájával együtt, cum distincta specificatione, ki legyen possessionatus s ki nem, jelennyen meg. Kit a Tekéntetes Nemes Vármegyének kívántam tempestive tutára adnom.

In reliquo maradok Tekéntetes Nemes Vármegyének jóakaró kész s köteles szolgálója

Károly Sándor

Károly die 20. Aprilis 1711.

P.S. Signanter Vice Ispán Ráti Gergely és Horváth György Uraimék Ő Kegyelme személyek szerént compareállanak.

A lap alján: Tekéntetes Nemes Ung Vármegyének.

77.

Munkács, 1711. április 22.

Sennyey István levele Károlyi Sándorhoz: részletesen kifejti véleményét a felkelés helyzetével és a békekötéssel kapcsolatosan

(Eredeti. MOL P. 396. Károlyi cs. lt. Ap 1. AcRa Series V. 3. cs. Csak az aláírás sajátkezű.)

Mint Kedves Öcsém Uramnak ajánlom Kegyelmednek igaz atyafiságos szolgálatomat.

Rádai Pál uram őkegyelme által értvén, miben legyenek dolgaink, minemű veszedelemben forogván szegény Nemzetünk dolga, annak orvoslásáról hogy ne gondolkodgyam s abban ne fáradozzam, se Magyar vérem, se Hazámhoz való szeretetem, se ehez az ügghöz hűttel való kötelességem nem engedheti, azért ez eránt való csekély opiniomot Kegyelmednek ki nem jelentenem nem lehet.

Mostani hadakozásunknak céllya nem egyéb lévén annál, hanem hogy eltapodtatot szabadságunk mind helyre álléttassék, s mind megtartassék, ha azt az Felséges Római Császár megadgya, s meg is tartani obligállya magát, tovább ha hadakoznánk, vagy a hadakozást contiunálni igyekeznénk, se hadakozásunknak, se penig Hazánk pusztulásának, úgy a sok keresztyén vér kiontásának se Isten, se világ előtt igaz okait nem adhatván, úgy tetcik mind ez világ fejedelmítől ítéletet, s mind Istentől ő Főlségétől haragot méltán várhatnánk fejünkre.

Mivel penig, amint hallom, szabadságunknak megadása, azoknak meg is tartása s egyéb helyes kívánságunk is Méltóságos Pálfi János ő Excellentiája, úgymint ő Főlsége Plenipotentarius által nagyub részént megígértettek, elhiszem ugyan, hogy Felséges Fejedelmünk ezen pacificationnak rendesen leendő conclusiojára és végben vitelére az már praefigált huszti terminusra minden tehetségével ki igyekezik jőni, végét is akarván vetni már ezen hadakozásunknak. Ha mindazonáltal oly bizonyos akadály miat ezen utolsó és peremptorius terminusra ki nem jöhetne, török sokan igen elméjetelem velem edgyütt azon, hogy in eo casu mit kellessék cselekedni, hozzáfogjunk-e a békesség tractájához Vezérünk nélkül, avagy csak tovább is az hadakozásra resolvállyuk magunkat, és noha ezen tractához való fogáshoz sok difficultások occurrálnak, sok tusakodásim után is mindazonáltal megnyugtattam azon elmémet, hogy nem csak lehet, de ugyan szükséges is hozzáfogunk, mert:

Primo. Ámbár a Felséges Fejedelmünk jelen nem lehetne is bizonyos impedimentumok miat, de az olyan impedimentumért szabadságunk helyre állítását ezen mostani alkalmatossággal, melyre több üdő adást alig remélhetünk, nem illik elmulatnunk.

2. Nem is vétünk velle se ő Főlségének, se confoederationalis obligatióknak ellen, mert mind ő Főlsége sokszori resolútiója, mind hitese obligatiója nekünk is confoederationalis obligatióknak, szabadságunk helyre állításának exoperatiójára nem csak ad szabadcágot, hanem ugyan kötelez is bennünket.

3tio. Lehet, jó is lesz ő Felsége jelen léte¹ nélkül is ehhez fognunk, mert akarmely országokban, communitásokban capitibus seu principalibus legitime impedicis nomine et in persona totius communitatis pro tranquillitate publica comparanda praesentes concludunt concludereque obligantur, kiváltképpen efféle extremitásokban.

4to. Mődünk s üdönk most lévén Nemzetünk javának exoperatiójára, annak elmulatásával méltán mi okoztathatnánk jövődöbeli romlásáért s veszedelméért Nemzetünknek, magunk Nemzetétül is, sőt Fejedelmünktől is, nem Hazánk nyugodalmának exoperatiójáért, hanem annak elmulatásáért hogy neheztelést vennénk magunkra, nyilván elhittem magammal.

5to. Idegen segítséghez való bizodalmunk sem halasztathatta az mostani békesség confusióját, mert az a segítség nem csak bizonytalan még, de ha bizonyos volna is, annak győzedelme igen kétséges; sőt ha mindazok bizonyosok volnának is, ha megadatik szabadságunk most és így, miért és micsoda lelki ismerettel lehetne az hadakozásra fakadnunk, nem capiálhatom.

Kire nézve tovább is szükségesnek ítélem lenni, hogy minekelőtte is Fejedelmünk a terminusra kijönne, ez eránt mások opinioját is vévén, ha mindeneknek így fog tecteni, Pálfi uramat assecurálhatni, hogy non obstante Ducis Nostri absentia kész a Confoederatio a békességet és az ő Fölséges gratiáját acceptálni, csak postulatunk ígértessenek meg, az hostilitással el ne vegye üdönket ő Excellentiaja, ha az ő Felsége ki nem jövele miat ezen jól kezdet dolognak effectuatiója az terminusnál két három nappal továbbra haladna is. Ezen opinioim pedig csak úgy értessék, ha Urunk ő Fölsége ad terminum ki nem találna jöni s az tovább való tractára üdő semmiképpen nem adattatnék; mert ha ő Felsége ki talál jöni, vagy a tovább való tractára üdőt nyerhetünk, ölyon Isten, ő Felsége nélkül ezen dologban ereszkednünk, annyival inkább valamit concludálnunk. Egyebeket pedig, melyek nekem nem occurálnak, bízom Kegyelmed bölcs elméjére s dexteritására, javalván tovább is mindeneknek, melyek nemzetünk javára valók, elkövetését.

Maradván Kegyelmed igaz attyafia, szolgálja

Sennyey István m.p.

Datum Munkács die 22.

Aprilis 1711.

P.S. Hogy mégis ezen pacificatio mind állandó legyen, s mind peniglen rendesebben essék Vezérünk praesentiajával, ha Kegyelmed végben vihetné Pálfi uramnál, hogy még az ő Fölsége kijövetelére üdőt adgyon, extendállya az armistitiumot, ítéletem szerint Cassát odaígerheti Kegyelmed, oda is adhatta ante terminum is, mert az anélkül is oda lészen tüllünk. Reménlem is evvel a tracta eránt való sinceritast contestálván, elhitetvén az Udvar is magával, üdőt nyerhetünk az rendes fogására² is a tractának. Haister igyekezete³ is megzaboláztatik. A contraria fél opinioja is füstben megyen, Pálfi uramé peniglen verificáltatik s örök dicsősséget nyer magának, Fejedelmünk becsületi is, híre s neve fenmarad, a császárnak is ezen tracta által nem lévén senki, akitül tarcson, nagyub securitása lesz az országban.

Ha peniglen Pálfi uram bizonyos hadaknak exauctoratióját kívánná, egynehány aprób regementeket exauctorálni meg lehet.

Magam penig a huszti terminusra elmennyek-é, vagy nem, örömet venném Kegyelmed opinioját. Mások eránt mindazonáltal javallom, hogy Husztra mennyenek a convocatio szerint, ottan deliberállanak, ha Fejedelmünk ki nem talál jöni, fogjunk-e a dologhoz és hol.

Kegyelmednek igaz attyafia

Sennyey István m.p.

* * *

1. E szó tollhibából kimaradt.

2. Sic! Bizonyára: folyására.

3. E szó helyén eredetileg ez állt: dühösködése, amit a levélíró áthúzott.

78.

Munkács, 1711. április 24.

Sennyey István levele Rákóczi Ferenchez. Az őrség közt eddig nincs széthúzás, bíznak abban, hogy a fejedelem őszintén akarja a békét. Levelét és parancsát megkapták, köszöni, hogy bízik az ő személyében. Ha mégis mást tesz, az a had esetleges megbódulásának tudható. Fel fog készülni az ostromra

(Eredeti. MOL RSzL. G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Végig sajátkezű trással.)

Munkács 24. Április 1711.

Felséges Fejedelem, nekem nagy Kegyelmes Uram.

It való tiszt által keseredet szível nekem írot Felséged levelét hasonló keserűséggel olvastam alázatosan, melyből értvén Felséged mind parancsolattyit, s mind egyebekről való tudósításait, azokat végben vinni el nem mulatom.

Hogy ide ki nagy confusiók és elméknek hányattatási ne lettek volna, s ne is vólának az ellenségnek család és ámitó mesterségi miat, az tagadhatatlan dolog, de mégis Istennek neve dícsírtessék, it közöttünk meg nem tántorodot még senki annyira, hogy Felséged Hazájához való mind szeretetiben, s mind annak boldogulása exoperatiojában kételkedet volna. Noha azt sem tagadom Felséged előtt, hogy Felségednek sok féle lehető impedimentumit meggondolván, voltunk olyan opinióban, hogy ha Felséged az közeleb esendő 27dik napjára ezen holnapnak Husztra az Confoderatio közzé ki nem jöhetne, sokat törtük azon elménket, in eo casu mi tevők legyünk, és sok rendbeli tusakodásink után járt ot elménk, min praesidiarius tiszt, mind exulans uramiékkal egyűt, hogy Felségednek az gyűlésnek promulgatioját, arra penig ki nem jövetelit az értetlenökkel közölünk el ne hitesse azt, hogy Felséged csak szóval és nem valósággal akarja az békességet exoperálni, s aval hanyat homlok ad gratiam ne rohannyon az ellenség töriben, azok, az kik Felséged convocatioja szerént öszvegyűlnek, kezgyenek hozzá ezen békesség exoperatiojához, úgy mint közönséges és az Haza megmaradására célzó jóhoz, tellyes bizodalommal lévén abban, hogy Felségednek (ilyen nagy confusióban az közönséges jót tévén célul), nem fognak velle véteni, de azt is csak avégre, hogy az ellenség lássa s hitesse el magával, hogy realiter akarja Felséged azt végben vinni, amire ígiri magát, úgy is mindazon által, hogy Felséged az continuatiojára és conclusiojára közinkben érkezvén, Felséged által mennyen végben az tracta. Értvén mind azon által Felséged tegnap érkezet levelébül,¹ úgy onnan visszajött emberünk szóval való relatiojából Felséged kegyelmes parancsolattyát mind az it való praeidiarius tiszt és exulans uramiékkal, úgy az ungvári praesidium és vármegye követtyeivel, kik azon huszti gyűlésre szándékoztak menni, ezen opiniónkat és intentionkat is abban hattuk minden kedvetlenség nélkül, s egész resolutióval bízván egyedül csak Felségedre ezen dolognak folytatását, s várván egyedül mindenekben Felséged kegyelmes dispositiojátul és parancsolattyátul egyebekben is. Személyemhez való bizodalomban hogy még Felségedet persistálni kegyelmes levelébül látom, ujulok s az Isten álgya meg Felségedet érette, kérvén alázatosan, ne is legyen bal ítélettel fellőlem, mert bizony a' vagyok s leszek is, akinek Felséged eddig tapasztalt lenni, s valamint hogy Felséged sokszor könybe lábbat szemmel látot Nemzetem veszedelmén keseregni s ohajtani boldogulásunkat, de most könyhul-latásokkal is látot volna Felséged mind Nemzetemnek ilyen boldogtalan sorsát, mind Felségednek ennyi keserűségét sohajtani, kiváltképpen keservesen forogván sokszor elmémben, hogy ha Felséged kívánnya, mert hidgye el Felséged, hogy midőn Felségednek már egynéhányszor mint egy félelmemet láttattam is leveleimben jelenteni, de bizony nem személyemnek vagy pusilanimitássa, vagy Felségedhez való igaz szeretetemnek s hűségemnek változtató jelének magyarázza, hanem egyedül az már megbódult és valami elhanyatlástul félő praesidiumbeli hadnak megbolondolásátul, elhanyatlásátul tartván, annak orvoslásának remediumot kívántam alázatosan Felségedtől, de ha az találna is lenni, kitől az irgalmas Isten oltalmazzon, úgy is soha bizony igaz magyar vérem vízzé nem változik, s Felségedhez s Hazámhoz való egyszer meggyűkerezet szeretetemet s hűségemet szívemből semmiféle változás ki nem fogja gyűkerezni.

Mivel azért ennek utánna várhatom inkább az ellenségnek dühösségét magamra, mint sem az armistitiumnak prolongatioját, holnapi napon mind szekerek, s mind marha hajtására kiküldök, s az vízi malom valami palánkal való megerősítéséhez fogatok, hogy csak valami nyargaló által is écakanak idején fel ne égettessék, s egy szóval valami lehet s érkezhetem, mindenekről amik szükségesek, provideálni igyekezem. Zay uramnak is írtam, hogy az karabélyos regimentel jűjön be mind azért, hogy az szakmáriaktul űk is ne talántán megcsalattassanak, mind penig hogy it, ha hostilitásra fakadunk, cavaleria nélkül éppen nem lehetünk. Rádaj Pál uramat innen ma küldem vissza Szakmárra, onnan tudom továbbis continuálni fogja Felséged kegyelmes parancsolattyát, elvállik, ha obtineálhattya-e tovább is az armistitiumot. Ezek után kívánván, hogy Felségednek ezen reám bízattatott kincset viszont kezéhez resignálhassam, kiben is utolsó vérem cseppéig minden tehetse;gemmel szívesen fáradozván, kívánom, édes Nemzetem boldogult állapottyában sok számú esztendőikig csendesen lakhassék Felséged minyájunk örömére.

Maradván Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgálja

Sennyey István m.p.

1. Kukizow, 1711. április 18. AR III.623-624.

79.

Szatmár, 1711. április 28.

Károlyi Sándor levele Rákóczi Ferencnek. Beszámol a satmári gyűlés lefolyásáról, amely elfogadta a béke megkötését

(Eredeti. MOL RSzL. G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Tartalmi ismertetés: *Lukáts*, 137-138. *Végig sajátkezű trással. Külső címzés, külön borítékon*: Az Felséges Fejedelem II.Rákóczi Ferenc Nagy jó Kegyelmes Uramnak ó Felségének alázatosan íram. Ibi ubi.)

Szatmár 28. Április 1711.

Felséges Fejedelem.

Kívántam volna, Istenem inkább föld színéről enyi veszedelmek között vött volna el régen, mint sem ezeket szívemnek kimagyarázhatatlan epedezésére értem volna, de ha reménségen kívül véletlen fatalitást (sic!) ezt okozta is, mind

Istenem, mind egész Nemzetem előtt nyilván vagyom, miként kívántam Felséged méltóságát mindenekben sérhetetlenül(sic!) praeserválnom, úgy töb méltóságokét is, nem különben biznyságot tesznek mind edig Felséged engedelmeiből lett munkáimnak, úgy most az Tekintetes Confoederatusság parancsolatlyából egyező értelmével való fáradozásaimnak hasznos vagy káros, álnoksággal vagy igazsággal folytatot s nyert gyümölcsei, kik tudom mások által Felségednek bővön fognak eleibe terjesztetni. S még most sem szűnöm meg, hogy legaláb conclusiójára való extensióját Felséged közinkben való jövetelére minden kigondolható módok által nyerhessem meg, noha sokszori cathgorica resolútiók által már kiadatot, hogy ne is tentállyuk, hanem három hét Felségednek engedtetik és Munkács, Ungvár, Huszt addig fenhagyat-tatik, de úgy, hogy az resolútiója az communitásnak cum conclusionem ma végben menyen, másként mindeddig való acták, resolútiók cassaltatnak és annihiláltatnak, s fegyver indicáltatik. Mire viszi Isten az communitás és Confederatusság elméjét, maga ő szent Felsége tudgya. Hanem én iterato aláztatossan követvén Felségedet mindenekről, ha melyekkel offendálni hirtelenségemből, vagy in animadvertentiából találtam, s kérem az élő Istenre, szánjon meg mindnyájunkat és méltóztassék kijöni, holott Felséged arra magát általáná resolválni, legaláb plenipotentiáriussa által (ha jónak ítéli), ezeket confirmálni, kiért Istentől jutalmot, Nemzetünkül áldást fog venni. Ezzel tovább is Felséged gráciájában kívánván maradnom, míg élek, leszek Felségednek aláztatossan szolgálja

Károlyi Sándor.

P.S. Az Tekintetes Cavaller Compániának egy része itten lévén, Felséged resolútiójáig minden exauctoratiótul conserválom, ha Felséged kijön, melléje küldöm, holot nem, valamit fog Felséged irántok parancsolni, atevő leszek, eddig is Felségedtől adatot facultásból praesummáltam gongyokat viselnem.

80.

Szatmár, 1711. április 28.

Károlyi Sándor levele feleségéhez a szatmári gyűlés lefolyásáról és az elfogadott döntésekről, valamint saját tevékenységéről

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps, H. Fasc. 240. Végig sajátkezű írással. Külső címzés külön borítékon: Az Én Kedves Feleségemnek Tekintetes és Nagyságos Szalai Barkóczy Kristina Asszonnak igaz szeretettel írásm. Munkács. Gyűrűspecsesttel lezárva.)

Szatmár 28. Április 1711.

Isten veled szívem.

Talám kétt rend beli leveleidre sem lehete válaszolnom, hanem mostani kevés üdő mint engedi. Irhatom, hogy valamint megmondottam, örökké is írtam, hogy az Felséges Fejedelem személyét mindenek előtt hordozom s annak méltóságául, securitásául Istennek segítsége által fáradozok, különbet most is se ellenségem, se egész Nemzetem bennem nem tapasztalhatot, s eddig való sok importuna kigondolt rátiókkal is az 27dik terminusnál tovább csak egy napi extensiót sem nyerhetvén, anyival inkább továbbra való suspensióval együtt az Felséges Fejedelem bójövetelére és ezeknek conclusiójára nyerhessünk, éppen lehetetlennek látszik, kinek exoperatiójára valamennyi ész bennem s egész Confoederatus Statussal együtt találthatot, mind öszve szedve is, tegnapi napot egészen mondhatom abban töltöt-tük és így semmire nem mehetvén, hogy mai napot megnyerhessük, estve fele bocsátottanak az statusok követeke Károlyba. Instálván azon, hogy ő Excellentiája Locher Uramot méltóztassék az dolgok facilitatiójára ide küldeni, s ezzel az mai napra nyerheténk üdött, hogy az éjel megindítván egész plenipotentiával megírot Urat, actu érkezék.

Én azalat eddig való egész actákat mind öszveszedvén, 12 békesség punctumiban compilláltattam, és mivel tegnap oly levelet írt az Ur, hogy ha még is vagyom valamely difficultás, essünk által rajta, annak praetextussával valamit tegnap az statusok difficultásoknak ítéltenek, mindazokat adjungáltattam s szintén most mennek deputatusok velle az megírt Urhoz, hiszem Istent, az mely eddig való nagyob consideratiójú dolgokat vezérelte, ezeket is megadgya.

De valóban keserves, hogy az statusok mind az had exauctoratióját megígérték, mind Kassának, Kővárnak resagnatióját - fen hagyván Munkácsot, Ungvárt, Husztot az Felséges Fejedelem kijöveteléig, s míg ezen felől magok hitinek letételére condescendálni látatnak, az potioroknak suspensiójával csak azt elaborálhatnók, hogy az conclusiójára az Felséges Fejedelem jöveteléig hagyattatnának mindazok, de egy átallyában csak resolválta, hogy tovább nem cselekedheti, hanem resolvállyuk, concludállyuk s az Felséges Fejedelemnek három hetet extendál, hogy ha akar jöni, jön, ha nem, csak plenipotentiáriussát küldi is, acceptáltatik s adgya fel Munkácsot, Ungvárt s Husztot, holot nem resolválunk s concludálunk, mindeddeg valók cassaltatnak, annihiláltatnak s fegyvert indicál, melyre kiadtuk magunkat: lássa, de mi nem fegyverkezünk, ha jön is, azon három hétig, lévén reménségünk az Fejedelem kijövetelében, de azzal sem devincálhattuk, már most minden okoskodásba bele fáradván, mostan kedveseb úton is próbálom, mellyiket teszi Isten foganatossá, kétt három óra elválasztja. Ezeknek nehéz megnyerését okozza Bercsényi Uramnak elhintetett hírei, az vitézlő rend közöt forgó seditióra célozó supplantatiói s egybek. Ki miá, ha mostan felvött medium által sem

effectuálhatom, majd vagy conclusió, vagy cassatiójára kell az statusoknak mindnyájunk veszedelmére, vagy kárára fakadni, vagy resolválni, kire még tegnap mindenféle rend kétt kézzel megyen vala. de Isten vezérlése úgy kormányozta, hogy praepediáltatott. Ma mire mennek, ellőttök vagyon. Én se nem dirigálhatom, se semit nem cselekedhetem egyebet, hanem mint egy néma ember köztük, Nemzetem boldogulásában nem csak itten levők, hanem mindenki javára, csendességére segítem s egy értelemmel cselekszem, senkinek becstelenségét nem kívánván, leginkább Felséges Fejedelem böcsületit s többeket is ellőttem viselvén, úgy hiszem nem csak az kőfalak, templom kárpityai és¹ hanem egész Magyar Nemzet megtapasztalta mind eddig való munkáimnak, úgy mostaniaknak is hasznos vagy káros, hamis vagy igaz voltát, s az kik nem hittek s kételkedtenek, azok is meg fogják látni, ha legkisebb okot találhatnak-e bennem bal magyarázatra, anyival inkább ítéletre valót. Ezel Isten tartson édesem, kíványa

K.S.

1. Egy szó bizonytalan olvasatú: alyassai, ahassui?/ Jelentését nem tudtam megállapítani.

81.

Szattmár, 1711. április 28.

Károlyi Sándor levele feleségéhez: részletesen tájékoztatja e fontos nap eseményeiről, az elfogadott határozatokról

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. *Végig sajátkezű írással. Külső címzés, külön börtékon: Az én kedves Feleségemnek, Tekintetes Nagyságos Szalai Barkóczy Kristina Asszonnak szeretettel írtam. Munkács.*)

Szattmár 28. Április

éjjélkor 1711.

Isten veled Szívem.

Die 26. írt leveledet vettem szeretettel. Csudálom, hogy még is törődöl az dolgokon, ne hajts senkire, akarki mint nyelvesskedet s ítél. Napfényre jött minden dolog egész Nemzetem ellőt, kinek hirtelén talám eléb ér oda, mint sem ez levelem.

Itten Istennek Hála, mindenek rendivel és csendessen folyván még eddig, szerencsésen és Felséges Fejedelmünk javára mentenek végbe, ha veszi, s ha nem kívánná venni is, úgy is mindeneknek, akar várakban, idegen országokban legyenek, az szerént. Az extensiót semmi képpen még mára sem vonhatuk volna, ha politica nem vezéreltette volna az elméket, ne(m) hogy tovább lehetet volna, melyekett csak az Fejedelem személyeért napokat töltöttünk, de mint ma megírtam, nem obtineálhatván, conclamáltak mindnyájan s az békességet amplectálták, mely nem abban maradt meg, mint volt, hanem egészen mindeneknek contentumával effectuáltatott, úgy hogy egy fejedelem idejében is pacificatio pro publico így nem ment végbe, ámbár nagyobb pompával etc., kit job másztul hallani, mint tüllem. Az Fejedelemnek három hetet nagy nehezen nyerhettünk, ha kijön pro confirmatione, maga vagy plenipotentiaáriussa által hitit leteszi, addig azon vagyok, Munkács, Ungvár, Huszt suspensioban legyen az hostilitásoktól, s reménlem, végben is viszem, de ha okot magoktól adnak, bizonyos, hogy az Fejedelem gratiája és három heti extensiója is füstött vett, s akkor egyéb is követi őket. Valakik pedig Felséges Fejedelem resolútiója után be nem jönnek, újab tumultusban, seditioban mesterkednek, mint most Bercsényi, proscibáltatnak az statusoktól. Kérjed azért Bátyám uramat,¹ zabolázza az inet elmaradot hadat, vagy ben tartsa, vagy pedig elbocsássa, az Vármegyében² ne tolvajkodgyanak, az suspensiót observállyák, mert mindketten elvesznek, talám Isten megszánya, sok ohajtásinkra, kérésinkra talám béhozza, s jól lesz. Engemet ne félts szívem, eddig is se stráza, se had nem tartot, hanem Istennek kegyelme tovább is megzaboláza az az(sic!) gonoszt forralókat, kiknek inkább kegyelmét, mint büntető ostorát kívánom. Most is az statusok készek lesznek vala többre is, de Felséges Fejedelem resolútiójáig nem jóvállottam s engedtem. Kinek Istennek hála, legkisebb sérelme sem lött, úgy vezéreltette szent kegyelméből, ha csak magának nem formál, mint rollam képzet. Kassa, Kővár feladta magát ezen conclusiókra. Kire mivel Nemzetem álot, nem kívántam fattyú lenni, hanem velle maradtam, megyek is, holnap kezdünk az homagium letételéhez. Az Nemes Companiát pedig nem exauthorálom, míg Urunk jöveteléről resolútió nem jön, ha kijön, mellé küldöm, velle teszi le hitit, ha ki nem jön s uttánna megyen, passus adatik neki, mehet szabadon. Mond meg bátyám Uramnak szívem, hogy ha valami zürzavarkodás volna is ben, meg ne engedgye, hanem az Felséges Fejedelem extensióját ellötte viselvén, távoztassák az confusiót, ne mocskollyák meg magokat, ha szenvednek is, semmit sem vesztenek, mert az pacificatióban mindenek, még Thökölyi háborújában carlovitz békesség által excludáltaknak is gratiájokat Isten confirmálta. Jóságokra is jó reménség nyujtatot.

Az mirül írsz, törődöl, avar ne gondoly, nem válasz semmi kárt, az mit Isten nekünk szánt, nem adgya másnak. Pálfi Uram Károlyban mulatoz, holnap oda rándulok. Költségem ottan elég, ámbár az Ország nem contribuál is s mindenem Munkácson, de senkinek rövidsége, mert szíveket kívánt jóval betöltötte. Az tolvajon ne búsuly, mert csak Bátyám Uram nekem írja meg, kik nem oda valók, nem csak ottan, de az egész Országban is, hiszem Istenemet, megzabolázom én azt. Az külső zürzavarkodásra ne hajts, hanem kérdezd inkább törökként, mit csinál Isten menyben, s felely reá, az ő bolondságát neveti, akár felfordítsák az sendelies³ fazakat, nem lesz abbul túró. Ma bocsátám Rádait Fejedelemhez, általa írtam is, szánja meg Isten megáltkodásában és adgya Isten, hogy bé ne tellyék rajta: Átkozot, az ki emberben bízik. Holnap az statusság is fog írni, híja be pro confirmatione. Holnap után fog az had exauthoráltatni, kinek kicsintül fogva nagyig fegyverek mindenek nállok hagyattatik, az tisztek penig az Felséges Császártul, ha kik jobági kötelességben voltak is, Bercsényi confederationális conclusuma szerént attul libertaltattanak, az többít meghallgatták, mivel mind Munkáztul, Ungváru el egen voltak itten, kik már el is repültenek. Hanem Istennek ajánlak s Aszony Anyámat köszöntvén maradok

igaz házastársod

K.S.

Édesem.

Az Fejedelem nekem semit sem írt, hanem átkozódik s nem tudgya miért, kiért jobban szánom, mint imputálom s nem levén egyéb dolgok, bolond manifestumokat koholtat Bercsényi, az kit szélyel küldöt pecsét alat, mind nállam vagyom, ha meg nem tér, úgy vigyázon magára, még engem szélyel kurucoltat, velle együt ég meg, mint hazát elhagyó pribék.

* * *

1. Sennyey István, Munkács parancsnoka.
2. Bereg m.
3. Sic! Helyesen: zsendice, a sajtkészítés után visszamaradt savó, amelynek felforralása után a belőle kiváló albuminból sajtot (zsendice- v. ordasajt) készítenek.

82.

Szatmár, 1711. április 28.

Károlyi Sándor levele Szentiványi Jánosnak: tájékoztatja a béke megkötéséről, s kéri, hogy mindenféle ellenségeskedéstől tartózkodjanak

(Eredeti. MOL RSzL. G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. Végig sajátkezű írással. Külső címzés, külön borítékon: Tekéntetes Nemzetes Vitézlő Szent Iványi János Brigádéros jó Akarómnak ő Kegyelmének. Munkács.)

Szatmár 28. Április 1711.

Szolgálok Kegyelmednek.

Nem mint mi, hanem mint Isten akarta, conclamatum est. Pax hominibus bonae voluntatis et non filys mendacj, az ki ártatlan Fejedelmünk neve alat hietetlen manifestumával nyolc esztendeig való hitetlenségét s mostani pribekségét akarja vala elsímítani.

Irtam, hogy el ne roncsátok az Fejedelmet, magatokat is, legyetek az terminusig jól, nullum enim est periculum, azon leszek...¹

az excursiók ne legyen, mert nem mint kurucoknak lesz dolguk. Beatus homo, qui sedet in sua domo etc. Tisztek feleségeit külsőket bocsássátok ki inkább, mint kedvetlenséget okozon. Itten úgy látom egy labanc sem lesz, mert Isten arra nem szorította. Az dolgokat meghalván, itélye meg, ámbár lutheranus is Kegyelmed, nem átkozhat mint az kozák Mazepa, job volna feleségemet is csak bocsátanátok ki, mint sem azt is suspicioba vegyéték, mint magamot, ki miá nem csak magatokat, hanem Nemzetünket is majd elvesztétek. Istené az dücsőség quod conclusit, qvod operatum est, in cum et sub eo. Ezel maradok

Kegyelmednek jóakarója szolg(ája)

Károlyi Sándor.

* * *

1. Egy lap a levélből valószínűleg hiányzik.

Szatmár, 1711. április 28.

Haller Gábor levele Rákóczi Ferenchez: a Nemes Testőrcompánia itt várja a fejedelem érkezését. Külföldre nem hajlandók menni

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. caps. H. Fasc. 242. *Végig sajátkezű írással. Külső címzés, külön bontékon:* A Felséges Erdélyi és Magyar Országí Confoederalt Nemes Statusok Vezérle Fejedelmének Alsó (sic!) Vadászí II.Rákóczi Ferenc érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének nagy alázatossággal írnám. Ibi Ubi.)

Szatmár 28. Aprilis Anno
1711.

Felséges Fejedelem, nekem érdemem felett való jó Kegyelmes Uram.

Jól lehet Felségednek emlékezetiben, hogy midőn Felséged kiment volna az Országból, Felséged kegyelmesen méltóztatott parancsolni, hogy mindenekben az Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Excellentiája parancsolattyához alkalmaztassuk magunkat mindenekben (sic!), az oltától fogva is Felségednek semmi némű parancsolattyát nem vehettem, s nem is vettem. Kire való nézve kellett magamot töb itt maradott társaimmal együtt, Felséged kegyelmes parancsolattyá szerint, az Méltóságos Generális Uram ő Excellentiája parancsolattyához alkalmaztattni, az mint hogy ő Excellentiája parancsolattyából ide is jöttünk Szatmárra, az terminust is egészen kívántuk, remélvén, hogy Felséged Husztra vagy Munkácsra fog az alatt érkezni s Felségednek eleiben mehetünk, de Felségednek sokan híret sem halván, nem tudtam hova folyamodnom, hanem kételenítettem ide júni. Itt is mind addig vontattuk vonyuk az dolgot, míg vonhattuk s addig meg sem esküszünk, míg Felséged közinkben ki nem jön, kérjük alázatossan Felségedet, hitemtől engemet több társammal együtt absolválni méltóztassék, mivel más idegen nemzetbeli potentátott hogy szolgálhassak, több társammal együtt arra magunkat nem resolválhattuk, s nem is lehet töllünk. Hogy pedig szívessen ne várnók Felségedet, s ohajtva ne ohajtanók Felséged közinkben való jüvetelit, az Isten bizonságunk lehet benne. Mely hozánk mutatot Felséged kegyelmességét Felségednek életem fottáig töb társammal együtt megszolgálni el nem mulatom. Maradván Felségednek mindenkori legkissebbik alázatos szolgálja, igaz híve

Haller Gábor m.p.

Debrecen, 1711. április 29.

Gróf Pálffy János levele Károlyi Sándornak a békekötéssel kapcsolatos gyakorlati intézkedésekről

(Eredeti. MOL P.396. Károlyi cs.lt. Ap 1.AcRa Series V.3.cs. *Csak az aláírás sajátkezű. Külső címzés:* Spectabili et Magnifico Domino Alexandro Károlyi (Titulus) Domino mihi observandissimo. Szatmár.)

Spectabilis et Magnifice Domine mihi observandissime.

Kegyelmed levelét vettem, én mind olyan suppositummal voltam, hogy közeleb gyön Kegyelmetek, úgymint Majtényra, mindazonáltal Kegyelmed kívánsága szerént oda küldöttem mind Locher, úgy General Graven Uraméket és Secretari-usomat¹ is, Kegyelmedet pedig azonnal ide várom, és kérem az Istenért, siessen, mert a nagy éhség miatt éppen elvesznek lovaim, azonnal megindulok és éjel is megyek, s ha tecceni fog Kegyelmednek, azon tiszteket mind magával hozza azon tiszteket, (sic!) akik a Tiszán és Dunán által mennek, s itten passust adván útba igazítom, vagy ha ottan maradnak, Secretariusom általküttem albákat, onnét is megindulhatnak. Olcsvára küldök 100 granatérost és 100 katonát, akik Bátorban vannak, csak tegyen provisiót nekik Kegyelmed, hogy excessusokat ne tegyenek, azomban nem írtam Bereg Vármegyébe, hogy itten végben mentek a dolgok, ők is csendesedgyenek le, mert rajtok küldök és őszvevágatom őket. Domahidi s Kárándi uramék meg fogják mondani, micsoda hamis levelet írt légyen a cassaiaknak Rákóczi, akarván velek a város fentartását tovább is elhíten. Kérem azomban az egész Confoederatiót, írjanak Munkácsra, hogy adgyák fel, másként a resolútiókból is, akikre ő Felsége adott, a terminus elmúlván, kirekesztem, mert micsoda békesség volna, ha az erősségeket fel nem adnák, én azonnal keményebben fogok hozzá, és oka ne legyen, ha nonputaram következik, mert hostilitásokat fogok követni. Ezek mind Rádi (sic!) uram factiói, hogy addig tarcsák Munkácsot, míg az Herceg kijű, assecurálom pedig Kegyelmeteket, hogy ha szintén három hét múlva bejön is az Herceg, amint terminust adtam, mindenkor hitemre, parolámra fogadom, hogy gratiája meglészen, szép békesség volna bizony, amidőn széltiben kellene gázolni az Országot, és hostilitásokat kellene nékem is követnem, amint úgy is lesz, ha ezen várak feladását effectusban nem vétetik Kegyelmetek. Iterato is kérem, mind ezen dologgal siessen Kegyelmed s mind pedig jöttést jöjön, mert eléb szükséges is szöllanom Kegyelmeddel, minekelőtte elmennye, s azután Cassa felé menvén, nem olly hamar leszen

alkalmatosságom a Kegyelmeddel való szözlásra, én éccaka is szüntelen megyek. Caeterum várván Kegyelmedet permaneo Debrecini die 29. aprilis 1711.

Ejusdem Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae servus partissimus

Comes Joannes Pálffy m.p.

P.S. Érettem is cselekedgyék a vitézlő rend, látván igaz magyarságombeli mellettek való törekedésemet és fáradságimat. A zászlókat vegye kezéhez Kegyelmed és nékem assignállya.

* * *

1. Pulay János.

85.

Munkács, 1711. április 29.

Sennyey István levele Rákóczihoz a vár és őrség anyagi helyzetéről és erkölcsi állapotáról

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Csak az aláírás sajátkezű.)

Munkács 29. Aprilis 1711.

Felséges Fejedelem, nekem nagy Kegyelmes Uram.

Máriási uram által küldöt Felséged kegyelmes parancsolattját alázatosan vettem. It a dolgok igen nagy confusióban vannak, mert constálván Felségednek az praefigált huszti terminusra ki nem jöhetése, aval az békesség tractájának continuációjáról is sokan kételkedvén, ellenben penig Pálfi mindent ígírvén, sokan az hadak közül Pálfi ígíretéhez láttatnak ragaszkodni, sokan penig bízván inkább Felséged által leendő job békességnek exoperációjában, igyekeznek tovább is Felségeddel maradni s várni Felséged által megszerzendő jó békességet, de még kik maradnak Felségeddel, kik mennek Pálfihoz, bizonyosan nem constál. Zay uram ugyan az karabélyos regementel egészen ide jött, s Géczi Gábor uram regementyéből is mintegy kétszázig való. A Dragoj ezerét is Berekszász tájékán hallom lenni. Nyúzó is hallom, hogy publice renunciált Károlyi uram előtt az labancságnak, ha azután azt is meg nem csábították, s a tiszteken kívül, az mint hallom, az köz vitézlő rendnek csaknem közönségesen semmi kedve nem volt még eddig az labancságra, mire resolvállyák mind azon által magokat, csak harmad nap alat azt is meghalván, Felségedet alázatosan tudósítani el nem mulatom. Kassát is felatták vasárnap, de Károlyi uram parancsolattjától-é, vagy csak magok közt hasonlottak meg, még eddig nem érthettem. Husztrul is parancsolta volt Károlyi uram, hogy bort, búzát, szalonnát s az porban, golyóbisban is kivigyenek, én ugyan meghattam Móricz uramnak, hogy semmit ki ne adgyon, nem tudom, azok is ezután hogy lesznek. It még mink álhatatosan vagyunk, nem vettem észre az hadnak semmi változásra való indulattját, azon is leszek minden tehetséggemmel, hogy tovább is tarthassam meg benne hűséget és jó resolutiójokat. Amely lovas had ide jött, azoknak most csináltak valami kis erősségecskét az vízi malom körül, hogy mind magok holmi portázó ellenség ellen megmaradhassanak, mind penig az malmot valamíg lehet, oltalmazhassam. A bateriák az alsó bástyákon már mind készek, az ágyúk is már rajtok mind helyben vannak, egy szóval vagyok oly dispositióval mind alsó, s mind felső erősségekben, hogy az ellenségnek dühösségét már sustineálhatom, igyakazván(sic!) egyebekben is Felséged kegyelmes dispositiója és parancsolattja szerint eljárni. Kívánván Isten Felségedet tovább is hazánk megmaradására tarcsa sok esztendőig szerencsésen.

Maradok Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgája

Sennyey István m.p.

P.S. Az Olasz Doctor¹ it csak hever, semmi hasznot nem teszen, ha Felséged nem bálná, én bizony a kenyerét elfognám, job volna a hajdú enné meg, mint ő.

* * *

1. Francesco Paresi.

86.

Szatmár, 1711. április 29.

Károlyi Sándor levele Zay András ezereskapitánynak a confoederáció döntéséről. Tartózkodjon az ellenségeskedéstől

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I.1. Caps. H. Fasc. 240. Csak az aláírás sajátkezű.)

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Ezen Szatmárra való gyülekezetre az Tekintetes Confoederatiónak és mintkét (sic!) országbeli statusoknak, noha nagy ohajtva várjuk vala az Felséges Vezérlő Fejedelmünket, de mint hogy ő Felsége maga által praefigált terminus-

ra nem compareála s az ellenség pedig semmi úton módon az suspensiót eltávoztatni nem akarván, minemő anxietásban és veszedelemben forgott légyen egész Nemzetünk állapotja az ő Felsége ha közénk nem is, de még csak az Hazába való be nem jövele (miatt)¹ is, elítélheti Kegyelmed, melyek között az Tekintetes Confoederatus Statusság mire lépet, és mint concludált az Méltóságos Generális Gróff Pálffy János Uram, mint az Felséges Császár Plenipotentiáriussával, nem kívántam Kegyelmedet descriptiójának előszámlálásával fárasztanom, másoktól is meg fogja Kegyelmed érthetni, hanem mindezekben sem voltunk Felséges Vezérő Fejedelmünkörül feledékenyek, hanem emlékezetben forgattuk s elaboráltuk is, hogy ő Felsége ha három hét alatt magát akár személye szerént, akár csak plenipotentiáriussa által az Hazában megjelenik, (sic!) és az Felséges Császár kegyelmes amnystialis gratiáját (melyet maga sollicitált ő Felsége levelében), homagiumának letételével amplexálni fogja, mindennemő beneficiummokkal, valamint akik itten jelen voltak mostan, ő Felsége is bírhatni fog s ugyan arra nézve is Munkácsnak, Ungvárnak és Husztnak feladása is azon terminusra talán halasztatik, nem különben mindennemő hostilitások is azon üdő folyása alatt suspendáltattak. Kívántam azért Kegyelmed tudtára adnom pro sui directione, hogy mind alatta valóit, mint pedig másokat (hallom, hogy afféle véres szájú, praedálást, húzást, vonást szeretni követő kóborlók támadván máris Nemes Bereg Vármegyében, sok alkalmatlanságokat kezdenek cselekedni), megzabolázni, aféléket pedig mind (sic!) Hazánk csendességének bontogatóit meg sem engedni, avagy büntetni igyekezzék, legkiváltképpen az hostilitásoktól supersedeállyon s legkissebbig is arra okott ne adgyon, másként ha mi találja ellenkező cselekedetiért követni Kegyelmedet s alatta valóit, magának tulajdoníthatni fogja, mert azt követvén, nem mint Felséges Fejedelem vitéze, hanem mint nyilván való Hazánk csendességének bontogatói, tolvajai fognak tractáltatni, kiről elvárom az Kegyelmed választ, és maradok Kegyelmednek jóakaró atyafia

szolgája

Károlyi Sándor.

Szattmár die 29. Aprilis Anno 1711.

(Alul:) Oberster Zay András Urnak.

* * *

1. E szó nyilván tollhibából kimaradt.

87.

Szattmár, 1711. április 29.

Szentpéteri Imre brigadéros továbbítja helyettesének, Pápai Pál vicecolonellusnak azt a parancsot, amelyet Károlyi Sándor a hazatérő katonaság elvonulásának megszervezéséről és módjáról adott ki

(Két egykorú másolat. MOL RSzL G. 27. V. 1. c. *Külső címzés:* Nemzetes és Vitézlő Pápai Pál Vice Colonellus Uramnak ő Kegyelmének.)

Minemű ordert méltóztatott nékem adni Méltóságos Gróff Károlyi Sándor Uram ő Nagysága, Nemes Szattmár Vármegyének főispánnya. Ime Kegyelmednek valóságos párját megküldöttem.

Tekéntetes és Vitézlő Szent Péteri Imre Brigadéros Uramnak őkegyelmének praesentibus intimáltatik, hogy mivel Isten őfölsége szent vezérléséből az Tekéntetes Confoederált Magyar és Erdély Országi Statusok egyenlő akarattya és consensussa mellet, és az Fölséges Római Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége kegyelmességéből Méltóságos Feld Marsall Generalis Gróff Pálffy János Plenipotentiája erejével folyamatot vet békességnek és megegyezésnek punctumira lépven, az töb hadakkal együtt Kegyelmed s Kegyelmed Tekintetes Brigádája alá concredált Nemes Regementek és Nemes Vármegyéből álló exuláns fő és nemesi rendek is az ő Fölsége hívségére hitit s köteleességét letették. Annak okáért ezen orderem vételével az accludált marsussa¹ szerént és kezében adatott Méltóságos fellyeb emlétet Generalis Feld Marchall és Plenipotentiarius Uram ő Excellentiája úri passusa mellet Tekintetes Brigádája alá bízattatott Nemes Regementeket megindítván, szép csoportossan úttját continuállyá az Tisza felé, holot is az midőn Kállót meghalladgya, maga corpussát szakasza két felé, úgy hogy maga az Borsod, Heves, Pest, Gömör, Nógrád, Kis és Nagy Hont, Torna, Abaúj és Sáros vármegyéből álló hadakkal és bujdosó rendekkel egész Lucig, egy csoporton menven, mihelt Isten áttol viszi Kegyelmedet az Tiszán, legottan az emlétet Nemes Vármegyékre szakadozzék meg, és minden Nemes Vármegyéből valóknak főtisztgyeik(nek) ezen orderem erejével maga ordereit adván Kegyelmed, és kinek kinek passust is, azzal bocsátossa útra. az felsőb Nemes Vármegyéből s districtusokbul valókat pedig, úgy mint Dunántúl valókat, Vágon és Tiszán túl valókat, mind hadi rendeket, az exulánsokat Tekintetes Nemzetes Vitézlő Beleznay János Obester Uram comendója alá bízván, hasonlóképpen azoknak is mint (sic!) maga orderét, mind részekre sonáló passusokat kiadván, Csege felé bocsátssa, olly dispositióval, hogy az Tiszán minek utánna által fognak menni, az medig együtt akarnak járni, edgyütt járjanak, az hol pedig elválnak, mind az két karbéliek magokat ahoz alkalmaztassák, hogy:

Tudni illik minden főtiszt keze alá bízottokat rendivel és csendessen s minden kártétel nélkül csoporton vigye és elszéledni ne engedgye, ha hol pedig megszállása történik, az lakosoktól etapalis intertentión kívül többet se tiszt, sem köz vitélő rend nem kívánván, azzal megelégedgyék, s az szegénységet azon föllyül semmi let képpen meghábor-gatni ne engettessék; s ámbár az utazásban az Felsőes Császárnak akár német, s akár más nemzetségből álló hadaival egyben találkoznak is, passusokat megmutatván, békével mennyenek el, és semmi alkalmatlanságot egymás közöt ne kövessenek.

És noha ugyan Méltóságos Generális Feld Marshall és Plenipotentiarius Uram ő Excellentiája már előre is, minden Nemes Vármegyékre intimatióját fogja bocsáttani az éránt, hogy az hova hadainkból valók mennek, minden ellentartás és akadályoztatás nélkül ki ki maga Jóságában szabadossan telepedhessék, szállhasson és majorkodhas-son, mind azon által mivel szükséges lészen minden Nemes Vármegye Tisztyeinek insinuálni, pro meliori mihelt maga vármegyéjében bėjutt, azonnal tisztyeinek hírt tégyen, annak utánna ki ki maga corpussát micsoda helységből valók? és mennyin, csoportonként Isten hírével bocsássa el, serio eleikben adván, hogy lakóhelyekben s jóságokban letelepedgyenek, csendessen éllyenek, magok majorságokat folytassák és az Főlséges Császárhoz letett hitek s kötelességek szerint visellyék magokat.

Datum Szattmár Die 29. Aprilis 1711

Szentpéteri Imre m.p.

L.S.

1. Nincs az irat mellett. Marsussa = marchroutája.

88.

Debrecen, 1711, május 3.

Komáromi Csipkés György levele Károlyi Sándorhoz: értesíti Cusani megérkezéséről, Pálffy leváltásáról a császár halála után, majd ismételt megerősítéséről

(Eredeti. MOL P.396.Károlyi cs.lt. Ap 1. AcRa Series V.4.cs. s Végig sajtókezzé trás.)

Méltóságos Ur, nekem jó Uram.

Nem kicsiny confusióval valánk, Méltóságos Generális Kusani Uram érkezvén, oly parancsolatot is hozván, hogy Méltóságos Generális Feldt Marschal Uram ő Excellentiája mindgyárt mennyen Bécsben, mivel nagy dolgok adták elő magokat, mindazáltal mai napon érkezék az Felsőes Öregbik Császárnénak kegyelmes parancsolattya ő Excel-lentiájához, melyben szomorúan declarállja Felsőes Császár és Koronás Királyunk Josephus halálát, és valamint ő Felsőge adot volt plenipotentiát ő Excellentiájának, az szerint mostan is confirmállja ő Felsőge, és egész commandót kezénél hadta újjonnan. És Carolus Hispaniai Királyért, ki is már császárnak declaráltatot, bizonyos curierek elmentenek, ki is rövid nap váratatit, mellyeket ő Excellentiája parancsolattyaibul röviden kellet megírnom Nagysá-godnak. Egyszersmind ezt is, hogy Nagyságod minden üdömülés nélkül jöjjön ide ő Excellentiájához, ide elvárja Excellentiádat, meg nem indul Cassára; kérem azért, ha lehet, holnap estvére it legyen Excellentiád. Ezzel ajánlom Isten oltalmába Excellentiádat és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgálja

Comáromi C: György.

Debrecen 3. Maji 1711.

89.

Munkács, 1711. május 4.

Sennyey István levele II.Rákóczi Ferenchez: a munkácsi őrség politikai hangulatáról, a növekvő belső ellentétekről. Felmentését kéri a parancsnoki tisztség alól

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.)

Munkács 4ta May 1711.

Felsőes Fejedelem.

Az elmúlt pinteken Szent Iványi János uram őkegyelme paroláért jővén hozzám, s őkegyelmével edgyűt Nagy Iдай és Pécsy uraimék az kapcsosok tisztei,¹ hozta fel Szent-Iványi uram Károlyi, Zay uramnak írot levelét,² mellyben intimállja s inti is Károlyi Zay uramot, hogy két vagy három hétig az hostilitástul supersedeállyon őkegyelme. Melly levelét, midőn én is elolvastam volna, és azután a minapiban Horváth György uram által küldöt Felsőged Manifestu-mának³ az hadak előtt leendő elolvasatása modalitássáru, csak ketten beszélgettünk volna, Nagy Iдай és Pécsy

uraimék kimenvén a szállásomról, mentenek egyenessen Bay László uram szállására, s ott mingyárt nagy indulattal és haraggal kezdik beszélteni Bay uramnak, hogy mind én, s mind Szent-Iványi uram tiszta labancok vagyunk, mert most is titkon az Császár levelét olvassuk, Károlynét is ki akarom eresztetni mindenével, s a Felséged Manifestumát is elrejtettem és titkoltam előttök etc: de megláttuk nem sokára, mi ér bennünket, mert vadnak ők többen is, az kik még Felséged igaz hívei, s amint csaknem bizonyosan kezdem már hallani, oly szándékot akartak végben vinni, lévén már töb ednehány complex társok is, hogy elsőben Károlyné asszonyomat ölyék meg, aztán Szent-Iványi János uramot, ezek után a szegény itt nyomorgó Felséged hív exulánsait, végtére pedig, amikor módgyok lesz, engemet, s megölettetéssünk után mindenünket felpraedállják, sőt még olyan is hallatott közöttünk, hogy az Felséged sok pénzét is, melyet Kőrössy uramnál hagyot, magok akarnák kezekhez venni és azzal magoknak fizetni. Mivel pedig, amellyeket Bay uram előtt beszéllettek, magok kérték őkegyelmét, hogy nekem mondgya meg mindazokat, ugyan akkor mingyárt Bay uram hozzám jüvén, mit hallot tőlök, megbeszéllette. Melly dologból mivel láttam, hogy igen nagy rossz fog következni, tsendessen igyekeztem inkább ezen tűzet eloltani, rossz feltet szándékokat tsendesíteni, és Szent-Iványi János uramot mingyárt ugyanakkor hozzájuk küldöttem, azon Felséged nékem írot levelével, mellyben kegyelmissen parantsollja, hogy sem Károlyné asszonyomat addig ki ne bocsássam, sem pedig az Manifestumot addig el ne olvastassam, valameddig Károlyi és (a) hadak az Felséged hűségétől el nem állanak, amint is a megnevezet két kapcsos tiszt szállására menvén ugyanakkor mingyárt éjtaka Szent-Iványi uram, noha már ott töb tiszteket is, úgy az magok hajdubiban is ednehányat talált, de bemenetelével az házban Szent-Iványi uramnak azok mind eloszolván, csak a két kapcsos tiszt maradot ben, kiknek is exprobrálván elsőben rossz beszédeket és intentiójukat, az Felséged parantsolattyának megmutattássával és olvassásával capacitálta őket, miért engedtem meg Károlyné asszonyomnak kimenetelét, s az Manifestumnak olvassása is miért haladot, megtsendesedtek ugyan, gondolván mindazonáltal, hogy ne talám ezen factio annyira praevaléált másokban is, hogy ugyancsak securus nem lehetek bal opiniójok miat se én, se Szent-Iványi uram, sem egyebek, másnap felhívtam a tiszteket s mindezeket proponálván, kértem azon, hogy ha ugyan diffidentiajok vagyon hozzám, kész vagyok resignálni commandomat s Felségedhez menni, hogy ha Felséged előtt labancságomat reám bizonyíthatták, büntessen Felséged érdemem szerint, s légyen átkozot az, ki gratiát kér is fejemnek, ezt követvén el Szent-Iványi János uram is.

De mivel három s négyen kívül az tisztek közül mentették magokat, hogy ők ebben nem complexek, és hogy őnekiek irántunk semmi suspiciójok nincsen, s az commandót sem engedték resignálni, noha ilyen gyalázatot szenyvedvén, igen nehezen esik szolgálatunk. Hogy mégis mindazonáltal ezen Felséged erősségét valami rossz ne kövesse, mind ilyen veszedelmünkben is s magunk felekezetünkűl való félelmünkben, Felséged tovább való kegyelmes dispositiójáig s hamar leendő orvoslássáig, visellyük tisztünket s szolgálunk Felségednek igazán, minden tehetségünk szerint.

És noha Felséges Uram, jól emlékezem arra, hogy idejövetelemtől minden veszedelemre, sőt halálra is resolváltam vala magamot, kire most is, ha vagy Felségednek, vagy Hazámnak láthatnám javára lenni, kész vólnék; de mivel az ilyen veszedelemmel s halálommal senkinek semmit nem használhatok, alázatosan borúlvál (sic!) Felséged lábaihoz, resignálom Felséged előtt commendanssi tisztemet, könyörögvén Felségednek, helyettem ide más, oly commendánst küldeni méltóztassék, az ki én nálamnál ezen gvarnizont jobban igazgassa, minden diffidentia nélkül, s evvel mentsen ki Felséged ezen veszedelemből, mellyben ugyanazoktól, akiknek szolgállok, minden cselédemmel s kevés itt lévő jószágocskámmal mindennap s minden órában veszedelemben vagyok, s had mennek inkább Felséged mellé, szolgállyak ott, amint szolgálhatok Felségednek. Mivel már itt annyira vagyon dőlgom, hogy parantsolatim közül nem mindenekben tselekszik azt, ami csak nékem tecik, hanem az mi nekik is, s többire amit vittem is eddig véghez vélek (értvén az gregariussokat), csak kérésim és persvasióim által vittem végben.

Azomban midőn ezen leveletem végezvén, érkezik Illosvay Imre az Szatmárt concludált békesség punctumival, kit is ha bebocsássam-é, vagy nem (mivel már az tisztek híre nélkül semmit sem merek tselekedni), kérdést tevén főtiszt uraiméktől, teced őkegyelmeknek is, hogy bebocsájtassák ugyan, de azon scriptum a vitézlő rendvel ne communicáltassék, hanem Felségednek küldetessék. Ime azért Felségednek in originali, alázatosan megküldöttem; és noha minden tehetséggel vagyok azon, hogy a Felséged azon punctumok iránt tovább való resolutiójáig a köz vitézlő rend előtt ne innotescállyon azon írás, de mivel más particularis relatiókból és hallomásból lehetetlennek látom, hogy tuttokra ne essék, s ők is el ne tántorodgyanak, s a többi szerint (kik is már mind haza mentenek), ezek is haza ne oszollyanak: szükségesnek látom, hogy Felséged mindazon oblatumoknál is bizonyossab, jobbal consolállya és erősíttse őket, mert ha ennél jobhoz remínségek nem lesz, félek, hogy csak ednehányad magammal ne hadgyanak itten, vagy hogy amint már elkezdették, valamely rosszra ne fakadgyanak. Elvárván azért magam iránt leendő Felséged kegyelmességét, úgy az praesídium részéről való consolatióját is, kívánom Felségedet tarcsa és éltesse Isten Hazánk boldogullássára sok esztendeig.

Maradván Felségednek holtig alázatos híve és szolgálja

Sennyey István m.p.

P.S. Az manifestumot Felséges kegyelmes parancsolattya szerént az egész vitézlő rendek, úgy mint fő s közép rendű tisztek, s egész gregariussok előtt regimentenkint publicáltattam, mindazáltal non obstando, csak tegnap és ma is több szöveget elöttven hajdúnál.

Az mint értettem Felséges Uram, az melly hadak az császár hűségére letették az homagiumot, azok mindenestül letévén a fegyvert, házokhoz szándékoztak, és hadi szolgálatra éppen nem resolváltak magokat.

Az kapcsolásokat Felséges Uram, én még mind ekkoráig is nem látván szükségesnek, instructiómhoz képpel nem hoztam, hanem megüzenvén nekik, hogy készüljenek fel, difficultást tettek fizetések iránt, praetendálván mind restantiájokat és nem akarván contentusok lenni az új Regulamentum szerint való fizetéssel. Ez iránt azért nem akarván magamtól resolválni, halasztottam Felséged kegyelmes dispositiójára. Máskint mihelyest a szolgálatra bejönek, mint másoknak, hasonló fizetésekkel resolváltam. Kik mindazonáltal ha feljönnek is, én nem merek közöttök lenni, ne talántán már egyszeri ellenem feltet szándékokat, akarmelly kordely suspicióból is elkövessék rajtam.⁴

* * *

1. Kapcsosok: testőrök, nevüket a köpenyüket összefogó díszes ezüstcsattól kapták.
2. Lásd a 86. sz. iratot.
3. Kukizov, 1711. április 18. Kiadva: *Pulay*, 367-394.
4. Rákóczi válasza erre a levélre: *Zalusa*, 1711. május 10. AR III.647-649.

90.

Munkács, 1711. május 10.

A munkácsi lovas hadak Rákóczihoz: választ kérnek jövőjükről, de külföldre nem hajlandók menni

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 242. Külső címzés: Felséges Erdélyi és Magyar Országi Vezérő Fejedeleme II. Rákóczi Ferentz jó Kegyelmese Urunknak alázatossan. *Gyűrűspecstől A.Z. monogrammal.*)¹

Felséges fejedelem, természet szerint való jó Kegyelmese Urunk.

Vagyunk oly bizodalomban, más informatiójokból nem csak, de oberster Zay András Uram ő Nagysága relatiójából is, vagyon tudtára Felségednek ezzel a praesidiummal való megtartózkodásunk. Igaz dolog, ide való jövetelünktől fogvást volt provisiónk, és mostani állapotokhoz képest majd semmi fogyatkozásunkat nem mondhattuk az iránt, de Felséged semmi dispositióját s kegyelmes parancsolatját nem látván, tovább mihez tartunk s alkalmaztassuk magunkat, éppen nem tudjuk.

Kire nézve tetzet közönséges akaratból aláztos levelünket praesentáló Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Rhedei Ferentz Oberst Laidinantz szolgatárs barátunkat s attyánkfiát, az ki szóval is többet fog mondani, oly végre expediálnunk, hogy igaz hűségünket s készségünket bemutatván Felségednek, kegyelmes parancsolatját s dispositióját kinyerhesse, itt maradgyunk-e ezen Tekintetes Praesidiumban? avagy Felséged mellé bemennyünk és mikor; ott is ha lehet-e a Méltóságos Ur Vay Ádám Uram tudósítása szerint való accomodatiónk, tudván azt, ha csak Beszkédén mennyünk is által, más monarchának az fundussa lévén, vagy készpénzen kell élnünk, aki körülöttünk éppen nintsen, vagy szolgálatot vennünk, vagyis csak itt várjuk meg az Felséged szerentsés, vagy magának személye szerint való, vagy bizonyos hadának s succursussának érkezését. Mindeniket örömet s nagy készséggel készen vagyunk acceptálnunk s ahoz magunkat alkalmaztatnunk. Melyet az midőn nagy kívánsággal várjuk, Felségednek tovább való kegyelmességiben ajánlván magunkat, maradunk Felségednek aláztos engedelmes szolgálai és holtig való igaz hívei

Munkátsnál levő lovas hadak közönségessen.

Munkács 10. m. 1711.

* * *

1. Feloldása: Andreas Zay.

91.

(Munkács, 1711. május 10. után.)

Sennyey István Rákóczihoz: az őrség helyzete. Most alkalom van megfelelő király választására. Sürgeti Rákóczi hazatérését

(Eredeti. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237. Dátuma nincs. *Thaly Kálmán kézírásával rátrva: Munkács, május első napjaiban, 1711., József császár halála, s a szatmári béke megkötése után közvetlenül, kellett e levélnek dátáltatnia. T.K. Külső címzés: Az Felséges Magyar Országi Vezérő s Erdélyi Választott Fejedeleme, Második Rákóczy Ferenc Nagy Kegyelmese Uramnak ő Felségednek, alázatossan írámmal. Verbina Gyűrűspecstől.*)

Felséges Fejedeleme, nagy Jó Kegyelmese Uram.

Látván az itt való praesidiariussok közül edgynémellyeknek, kiváltképpen a köz vitézlő rendnek az császár oblatumira nézve, s az lovas hadaknak haza szállásokat szemlélvén, csüggedezéseket és nékiek is az hazamenetelre való

hajlandóságokat, midőn szintén annak orvoslássárul Felségedtől valami vigasztalás vételéről beszélgetnék ide fel az főtisztekkel, érkezvén azomban Felségednek olly vigasztaló levele,¹ melly mindeddig való sok buslakodásainkat, reménységinkben való csüggedezésinkat annyira kivété elménkből s éppen kigyükerezé, hogy már tellyességgel láttyuk, s nem tsak reménylők, nem emberi segítség, melly igen változó szokot lenni, hanem az mindenható nagyhatalmú Istennek megfoghatatlan irgalmasságából meglelni szabadállásunkat. Kihez már egyebet kívántatni nem látok, hanem egyedül csak nemzetünk közé Istennek olly szent lelkét, mellyel az új király választásban egyenlő értelmet s akaratot adgyon, s szakadásra ne bocsásson bennünket, s avval is világosítsa elménket, hogy ollyan királyt válasszunk. aki szabadságunkat ne csak valóságossan helyreállítsa, hanem azokat valóságossan meg is tarcsa. Most lehet bezeg módunk abban, kit sokszor Felséged előtt ohajtottam, hogy tudniaillik plundrás királyunk ne légyen, melly hogy világi instrumentumok és mediumok által is eltávoztassék, elhittem, hogy Felséged is minden erejével munkálodni fogja. Nékem már úgy tecik, hogy Magyar Országban egészen megvan az békesség, nincs se kuruc, se labanc, mert ura sincs most Magyar Orzágnak, annyival inkább ellensége, az ki ellene hadakozzék, s a német hadak is én nem tudom mit tsinálnak itt Magyar Országban s ki mellet vagy kiért hadakoznak, mert urok nem lévén, azoknak is tolvajságnak mondanám inkább hostilitássokat, mint hadakozásnak, egy szóval olly tsúfosnak láttzik most előttem Magyar Orzágnak statussa, mintha Magyar Ország egészen fenékkal felfordult volna. De mindezeknek jó végét tovább is egyedül Istennek nagy irgalmasságára bízván, én itten Felséged kegyelmes parancsolattya szerint követek el mindeneket mindaddig, valamíg Felséged, az minapi instantiám szerint, másra nem bízsa ezen erősségének conservatióját és gondviselését. Kivánván, hozza Isten Felségedet ezen már ellenségétől megszabadult, és mint egy nagy halálos betegségből kigyógyult nemzetünknek tovább való örömeire és igazgatására.

Én penig maradok Felségednek alázatos igaz híve és szolgálja

Sennyey István m.p.

* * * *

1. Zalusa, 1711. május 10. Ez válasz Sennyey május 4-diki levelére. AR III.647-649. Ez dönti el e levél keltét is.

92.

Munkácsi tábor, 1711. május 18.

Gróf Pálffy János levele Sennyey Istvánhoz és a munkácsi Őrséghez: ne álljanak ellent törvényes királyuknak, Károlynak, hanem adják fel a várat

(Egykorú másolat. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 245. Külső címzés: *Ez levelem Tekénletes és Nemzetes Sennyey István Commendans Uramnak és az egész Munkáts Várában levő Gvámizonnak ő Kegyelmeinek közönségesen adassék. Munkáts.*)

Isten álgya meg Kegyelmeteket.

Tudtára kívántam adni Kegyelmeteknek, hogy szintén ezen órában érkezvén curier a koronázott regnans Császárnétól, mellyet kívántam ultronee Kegyelmeteknek bővebb értésre adnom ő Felsége kegyelmit és gratiáját,/sic!/ hogy szintén úgy kívánnya megtartani azt, valamit én a szatmári pacificatiónak alkalmatosságával végeztem, valamint a kiadott punctumok föl vannak téve, amint Felséges Carolus Királyunk ratificatióját is naponként várom, mert már útban is vagyok. Ezen ő Felsége kegyes szándékát is azért kívántam Kegyelmetekkel közlenem, párját levelemben in extractu includálván, hogy annyival is inkább tapasztalhasa Hazám és Nemzetem mellett való igaz munkálkodásomat. Mivel pedig ollyan szerencsés nem voltam, hogy velem nem akart végezni, hanem másra bízom, akivel végtire is kéntelenétni fog Kegyelmetek, de nem úgy,hogy gratiájok légyen, hanem vagy rabok, vagy amég tarhatni (sic!) fogják, csak tartsák, sőt azután is akik kezemhez akadnak, nem bánok úgy, mint kurutzal, hanem mint tolvajjal, és aki királlyal ellen fegyvert fogott, amint hogy olly sáncokat is fogok környös körül csináltatni, s iparkodni fogok, se ki, se bé ne mehessen, hanem ha veszni kell, veszenek mindnyájan, nekem is nagyobb böcsületemre válik, amidőn kezemben lesznek egészen s erővel arra kényszerítem, azok pedig, akik okai lesznek, hogy föl nem adatott a vár, adgyanak Isten előtt számot. Mert tudom, sokan vannak, akik örömet ma kimennének, ha az előljárók bocsáttának. Ma azonban megmarad az armistitium, holnap lőjön Kegyelmetek amennyit akar, én pedig holnap mégyek praevie dispositiókat tévén; de Kegyelmeteket még a maradéki s gyermeki is ezen balgatag cselekedeteiért örökké fogja átkozni; mivel az jószágit is azoknak fogja adni Felséges Királyunk, s méltán is, akik az ő hívségire serrénnyen visszajüttek. Isten Kegyelmetekkel. Költ Munkátsi Táborról die 18. May 1711.

Kegyelmeteknek jót kíván

Gróf Pálffy János m. p.

Olcsva, 1711. május 18.

Károlyi Sándor gróf Koháry Istvánnak a Munkács körüli helyzetről. Dömsödön egy telket kér a békekötésben szerepet játszó Kecskeméti Lovas Mihály nevű prédikátor részére

(Eredeti. OSzK Kt FH 1389/16. Pag. 379- 380. *Végig sajdúkezdű trással. A hátlapra Thaly Kálmán írásával rávezetve: Gr. Koháry Istvánnak.*)

Olcsva 18. Maji 1711.

Méltóságos Generális Nekem Jó uram, kedves Sógorom.

Noha már udvarló leveletem bocsátottam Kegyelmedhez, de bizonytalan lévén kezéhez való jutásában, ujonnan is kívántam tartozó kötelességem szerint ezen levelemmel megudvarolnom, mely is hogy talállya fris egészségben, kívánom.

Aszonyom anyám gyermekimmel egygyütt itten Istennek hála, tűrhető egészségben vagyon, Kegyelmedet atyafiságos szeretettel köszönteti. Az feleségem még eddig Munkácson volt, de tegnap már kibocsátatot, magam penig actu indulok oda Méltóságos Feld Marschall Pálfi János Uramhoz, ki is Ungvárt kezéhez vévén, tegnap szállott Munkács alá, ki is már csak egyedül vagyon, de úgy hiszem, az is fogja accomodálni magát. Sőt még talám magát az Méltóságos Fejedelmet is Isten kegyelmével megszelídíthetjük, az minemű reménségem az estve érkezet.

Lelkem Sógor Uram, egy Kecskeméti Mihály nevű böcsületes praedicator nagyon segítvén engemet ezen dolgokban, folyamodot hozzám Dömsödön levő Hajós Mihály teleke iránt, az kin most is azon Hajós Mihály (ki is nevezet praedicator feleségének apja volt), lakot, hogy szerezném oda. Nem kívánván hálaadatlan lennem hozzája, nagy bizodalommal kérem az Méltóságos Urat, tovább való szolgálatomért méltóztassék nevezet praedikátor uramnak cedálni és conferálni, úgy, hogy az paraszt bírónak ne lehessen jurisdictiója rajta. Kegyelmed ez iránt való atyafiságos jóakarattját meg igyekezvén szolgálnom, maradok éltedig Kegyelmednek igaz tökéletességgel való kész szolgája, sógora

Károlyi Sándor m. p.

Munkács, 1711. május II. fele.

Munkács Őrségének 6 pontja a vár feladásával kapcsolatosan

(Egykorú másolat. MOL RSzL G. 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 245.)

Méltosságos Gróff Generalis Feldt Marschall Pálffy János Titulus etc. Uram ő Excellentiája előtt proponált punctumoknak párja.

1mo. Kívánnjuk elsőben is tudni, kinek adgyuk föll az Várat. Mert az Özvegy Császárné, noha megkoronáztatott Királyné, de mivel az Ország diaetaliter regnans királynak, avagy királynénak soha se nem választotta, se nem agnoscáltatta, se törvényünk s szabadságunk megtartására az Országnak soha meg nem eskütt, sem mi ő Fölségének, sem sehol nem exstál semmi törvényünk az regimenbes(sic!) való successiójárúl, sem soha az régi özvegy magyar királynék, királyaink holtok után az regimént nem apprehendálták mind addig, valamíg az Ország országló királynénak nem agnoscállya, nem lehet nekünk is addig agnoscálnunk.

2do. Fölséges Carolus Spanyol Országi Király számára is nem adhattuk még most, mert ámbár successiója lehetne is a Koronához, melly még nagy kérdésben és kétségben vagyon, kit most nekünk nem szükséges disputálnunk, de ő Felsége is valamég annak rendi szerént diaetaliter meg nem koronáztatik, s törvényünk szabadsága megtartására nem esköszik, mind addig valósságos királyunknak nem tartathatván, nem lehet nevezeti alatt semmit praetendálni ő Excellentiájának.

3tio. De ha az egész Országtúl annak rendi szerént az Felséges megnevezett Carolus király királyunknak koronáztatnék is, vallyon mellyik törvényünk szerént ő Felsége, vagy ő Felsége neve alatt akár ki, hogy Rákóczy Ferenc Felséges Fejedelemtül vétetessék el Munkács Vára, holott soha az megnevezet Felséges Carolus Királynak nem vétett, s ellensége sem volt. Ez bezeg volna az törvénytelség, mellyet és mellyhez hasonlót soha el nem követ királyunk, assecurált ő Excellentiája az szatmári pacificatió alkalmatosságával.

4to. Várákazzék azért ő Excellentiája addig, még Hazánk annak minden rendi szerént királyt választ és koronáz magának, s akár ki legyen az, akkor ha az Ország olly törvényt csinál és szab, hogy szabad lészen királyunknak akár melly úr várát s jószágát elvenni, vagy praesidiumot belé tenni, mivel tudgyuk, az megnevezett Felséges Fejedelem is egy Ország törvénye s végezesse ellen nem fog contrariuskodni, maga ultro resignálni fogja, nem fog szükséges lenni sem vírontás, sem szegény Országunknak pusztétattása.

5to. Mivel azért nincs olly Nemzett, olly bíró, olly lelkiismeret, hogy mostanság Magyar Országban, valamég új királyunk nem leszen, valaki nevezeti alatt hadakozást, váraknak vételit meglehetőnek tarcsa lenni, s arra nézve mink is nem kívánunk s nem is akarunk senkivel ellenségeskedni, mivel másként is megnevezett Fejedelmünk maga is tilt minden hostilitástúl. Békességet mond lenni Magyar Országban, nem tart senkit ellenségünknek lenni, minket sem enged, hogy másokkal ellenség légyünk, hanem vár ő Felsége az Országnak minden dispositióitúl, király választássátúl, kész mindenben az Országgal edgyet érteni. Kérjük tovább is ő Excellentiáját, minden igaz ok nélkül ne báncson bennünket, ne igyekezzék veszedelmünkre, okot ne adgyon mind az ártatlan vírontásra, s mind az haza pusztulására. Mert egyátallyában nem lévén semmi helyes okunk az megnevezett Fejedelem örökös jószágát ollyan-nak, az kinek semmi köze nincsen hozzá, kezihez adássára nem cselekeszük. Ha pedig csak ugyan hatalmassúl akarja ő Excellentiája elvenni, szabad lévén mind Isten, s mind világ, s úgy természett törvénye szerint oltalmazni kinek kinek magát s jószágát, oltalmazni fogjuk mind magunk magunkat, elhívén, Felséges Fejedelem sem hadgya maga Munkátsát mások által hatalmassúl elvételni s bíratatni, amint is tellyes reménségünk van Istenünkben, hogy ártatlan impetitióknban nem hágy el bennünket.

6to. Készek vagyunk azért minden hostilitástúl magunkat elfognunk, az egész Országgal, s ő Excellentiájával is edgyet értenünk, sőt az jüvendőbéli annak rendi szerént megkoronázandó királyunknak, akár ki légyen az, igaz hívei lennünk. Mellyeknél ha többet kíván ő Excellentiája s törvényes, s igasságos leszen, mindazoktúl el nem vonnyuk magunkat. Elvárván ezen rationabilis punctuminkra ő Excellentiája jó resolutióját.

MUTATÓK

TOPOGRÁFIAI MUTATÓ

(A számok a dokumentumok sorszámaát jelentik)

Abaújszántó 9

Abaúj vm. 87

Abrudbánya 30

Alsómecenzéf 11

Alsónémedi 5, 22

Arad vár 29, 33

Aranyos (ma: Aranyosapáti) 27

Aranyosmegyes 27

Avas h. 54

Bácskaság 29

Bártfa 35

Bajmóc 15

Bajom, lásd Biharnagybajom

Bakta, lásd Nyírbakta

Balla, lásd Szilágyballa

Balmazújváros 21

Bátor, lásd Nyírbátor

Battyán 3, 9

Becked, lásd Keleti-Beszkidek

Bécs 48

Bereg vm. 36, 81, 84, 86

Beregdaróc 3

Beregszász 35, 85

Berekböszörmény 19

Berekszász, lásd Beregszász

Berettyó f. 19

Beszkéd, lásd Keleti-Beszkidek

Bihar vm. 25

Biharnagybajom 21

Bikallya 54

Bodrog f. 15, 26

Bodrogház 3, 26, 27, 35

Bonchida 32

Borsod vm. 87

Bottyán, lásd Battyán

Bökény, lásd Bököny

Bököny 21, 59, 60

Böszörmény, lásd Hajdúböszörmény

Buda 19, 48

Cassa, lásd Kassa

Csanádi sánc 27

Csap 3

Csaroda, lásd Csaronda

Csaronda 3

Csege, lásd Tiszacsege

Daróc, lásd Beregdaróc

Debrecen 8, 16, 18-21, 25, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 48,
49, 58-60, 62, 67, 75, 84, 88

Deregyő 3

Derényő, lásd Deregyő

Dés 32

Dobrony 16, 16

Dömsöd 93

Duna f. 84

Dunántúl 87

Ecсед vár 16, 30, 31, 55, 57, 58

Eger 1, 2, 6, 9, 13, 14, 17

Embelyi puszta, lásd Ömböly

Enyicke 23

Eperjes 9, 61

Erdély 1, 19-21, 26, 27, 29, 30, 32, 37, 48, 50, 58, 59,
67, 87

Érmihályfalva 62

Érsekújvár 1, 6, 43, 75

Érszentkirály 54

Érvasad 62

Eszeny 3, 10

Faid, l. Fuid

Fehérgyarmat 30, 55

Felsőmecenzéf 11

Fuid f. 32

Füred, lásd Tiszafüred

Gebe 54

Gömör vm. 87

Gönc 9, 23

Gyarmat, lásd Fehérgyarmat

Gyöngyös 16

Gyulaj 34

Hadad 57

Hajdúböszörmény 28

Hajdúhadház 38-41

Hajdúnánás 28, 29

Hajdúsámson 38

Hajdúszoboszló 19, 28

Hajdúvárosok 7, 35

Hatház, lásd Hajdúhadház

Hegyalja 3, 9, 15, 17

Helmec, lásd Királyhelmec

Heves vm. 87
Hispania (Spanyolország) 25, 94
Horvátország 15
Huszt 27, 70-72, 76, 78, 80, 81, 83, 85, 96

Ilyvó, lásd Lvov
India 6
Izraél 52

Jánd 31
Jaraszló (Jaroslaw) 27
Jászó 9

Kakucs (később Magyarkakucs és Oláhkakucs,
majd Nagykakucs és Kiskakucs) 31
Kallo, Kálló, Káló, lásd Nagykálló
Károly, lásd Nagykároly
Kassa 9, 23, 27, 35, 58, 61, 63, 65, 67, 69, 73-75, 80,
81, 84, 85
Kászon, Kászony, lásd Mezőkaszony
Kecskemét 25, 26
Keleti-Beszkidék h. 64, 90
Kenézlő 3, 26
Kenyézlő, lásd Kenézlő
Királyhelme 3
Kisdobrony, lásd Dobrony
Kishont vm. 87
Kispatak 3
Kistárkány 3, 26
Kisvárd 24, 27
Korosztó (Corostów) 41
Kőrös f. 32
Kőrös, lásd Nagykőrös
Kővár 80, 81
Kövesliget 37
Krajna 26, 30, 44
Krassó, lásd Szamoskrassó
Krasznahorka 9
Krasznaköz 54
Krasznasándorfalu 54
Kukizov 72
Kunság 21
Kürt, lásd Tiszakürt

Lengyelország 15, 24, 36, 62, 66, 75
Lőcse 35
Luc, lásd Tiszaluc
Lvov 73

Madarász, l. Nagymadarász
Majtény (Kismajtény, Nagymajtény) 84
Máramaros vm. 27, 55, 58
Mátészalka 32
Mecenzéph, lásd Alsómecenzéf, Felsómecenzéf

Megyes, lásd Aranyosmegyes
Mezőkaszony 12, 24, 32, 49
Mezőtúr 19
Mihályfalva, lásd Érmihályfalva
Miskolc 17
Munkács 6, 12, 24, 26, 27, 29-31, 34-36, 40, 41, 42,
44, 45, 47, 53, 55, 56, 58-60, 62-64, 71-73,
75, 77, 78, 80-86, 89-94

Nagybánya 55
Nagydobrony, lásd Dobrony
Nagyhont vm. 87
Nagykálló 17, 26, 27, 32, 33, 35, 38-40, 42-44, 46, 48,
87
Nagykőrös 16, 25
Nagymadarász 54
Nagyszőlős 2
Nagyvárkány 3, 26
Nagyvárad 16, 20, 31-33
Nánás, lásd Hajdúnánás
Németi v. 70
Nógrád vm. 87
Nyírbakta 21, 27-30
Nyírbátor 32, 84

Ocsva, lásd Olcsva
Olaszország 52
Olcsva 29, 46, 49, 52-55, 57-59, 65, 69, 70, 84, 93
Ónod 3, 17, 48, 58, 59

Ömböly puszt (Nagykárolytól nyugatra) 27

Palocsa 9
Patak, lásd Sárospatak
Pest vm. 87
Pest v. 1, 4-7, 10, 13, 15, 19, 48, 58-60
Pozsony vm. 15
Pozsony v. 22, 59
Putnok 11

Sajó f. 15
Salamon 3
Salánk 50, 51, 58
Sámson, lásd Hajdúsámson
Sándor, lásd Krasznasándorfalu
Sarkad 26, 28, 36
Sáros vm. 15, 87
Sárospatak 3, 9, 15, 17, 26
Sátoraljaújhely 15
Sebesvár 32
Skolje 41
Solgankú, lásd Solyomkő
Solyomkő 20, 25, 28, 29, 31, 56-58
Somlyó, lásd Szilágysomlyó

Szabolcs vm. 27
 Szakmár, lásd Szatmár
 Szalánkemén 22
 Szalka, lásd Mátészalka
 Szamos f. 54
 Szamoskrassó 54
 Szántó, lásd Abaújszántó
 Szántó, lásd Tasnádszántó
 Szatmár vm. 40, 48, 54, 55, 87
 Szatmár v. 27, 30, 60, 65, 67, 68, 70, 71, 74, 76,
 78-84, 86, 87, 89
 Székelyhíd 31
 Szendrő 11
 Szentjób 31
 Szentkirály, lásd Érszentkirály
 Szentmárton, lásd Tiszaszentmárton
 Szepesség (Szepes vm.) 9
 Szépsi 9
 Szilágyballa 30
 Szilágyosomlyó 18, 27, 32
 Szoboszló, 1. Hajdúszoboszló
 Szolnok 1, 10, 16, 19, 27, 28
 Sztri, lásd Sztrij
 Sztrij 68, 75

Tárkány, lásd Kistárkány, Nagytárkány
 Tasnád 54
 Tasnádszántó 54
 Tisza f. 1, 3, 15, 17, 48, 58, 84, 87
 Tiszacsege 87

Tiszafüred 16
 Tiszahát 3
 Tiszakürt 16
 Tiszaluc 17, 87
 Tiszántúl 15, 29, 44, 87
 Tiszaszentmárton 16, 20
 Tokaj 15, 17, 19, 26, 48, 59
 Torna vm. 87
 Torna vár 11
 Tornaallya 9
 Törökország 64
 Túr, lásd Mezőtúr

Ugocsa vm. 36
 Újhely, lásd Sátoraljaújhely
 Újváros, lásd Balmazújváros
 Ung vm. 76, 78
 Ungvár 15, 26, 78, 80, 81, 86, 93

Vág f. 87
 Vaja 3, 46, 47, 50, 70
 Várad, lásd Nagyvárad
 Várda, lásd Kisvárda
 Vasad, lásd Érvasad
 Verbina 91
 Verchovina 63

Zavadka 60, 63, 67
 Zavatka, lásd Zavadka

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(A számok a dokumentumok sorszámaát jelentik)

Almási Márton ezr.kap. 9

Altham, lásd Althann

Althann, Gundaker cs.ezr. 17, 33

II. András király (1205-1235) 51

Andrássi György b. tbk. 9

Antal úr, lásd Esterházy Antal gr.

Augustus, lásd Ágost II.

Ágost II. lengyel kir. 25

Bácsmegyei Ádám alezr. 23

Bagossy László ezr.kap. 31, 56

Bagossy Lászlóné 48

Bagosi Mihály 30

Bagossi Pál tbk 9

Bakó János váradi nagyrépost 9

Balogh János 31

Ballyika László kapitány 52, 53

Baranyai Mihály, lásd Baranyi Mihály

Baranyi Mihály 21, 22

Barcsai Ábrahám erdélyi tanácsúr 37,58

Barcsai Mihály erdélyi tanácsúr 58

Barkóczy Györgyné gr.,gr. Koháry Judit 27, 93

Barkóczy Krisztina gr., Szalai, I. Károlyi Sándorné

Bay László ezr.kap. 89

Babocsay Ferenc brig. 11

Beleznay János ezr.kap. 9, 87

Bercsényi Miklós gr. 6, 11, 15, 41, 65, 66, 81

Boronkai (István) 26

Breuner gr. cs.tbk. 44

Bulyovszky (Bullyovszki) Dániel udv.titkár,
számvevő 72

Carolus, lásd Károly III. (VI.)

Charrière (Charier), Jacob, francia kuruc ezr. 3,
30, 56, 58, 64

Comáromi C.György, lásd Komáromi Csipkés
György

Cusani, Jacob Josef őrgróf, cs.tbk. 88

Czinczindorff, lásd Zinzendorf

CSajági János brig.2, 72

Csáki Mihály gr. altbgy 11

Cseplész János ezr.kap.21

Cserei János alezr. 72

Deák Ferenc ezr.17

Dévényi András 61

Domahidi László ezr.kap 84

Doncsa György 17

Dóffin kapitány 50

Draguly (Dragui, Dragoj) Farkas ezr.kap. 25, 27,
55, 56, 85

Ebeczki István tbk. 3, 58

Ebergényi László b. cs.altbgy 33, 40, 43, 46, 52, 53,
57

Eleonora Magdolna, I.Lipót cs. özvegye 88, 94

Eötvös Miklós, lásd Eötvös Miklós

Eötvös Miklós főhadbiztos 27, 29

Esterházy Antal gr. tbk. 3, 35, 55

Esterházy Dániel (Eszterhás, Esterhás) gr.tbk. 9,
23, 35, 58, 61, 67, 74

Esterházy Dánielné Cziráky Katalin b. 35

Esterházy József gr.cs.vezérőrnagy 17

Esterházy Pál hg. nádor 22

Eugenius, lásd Savoyai Eugén

Fels, Franz gr. cs.vezérőrnagy 17, 30

Figeczot, Matis 17

Fischer Mihály b. 61

Forgách Simonné gr., gr.Esterházy Ágnes 35

Gál (Gáll) Péter hajdúhadnagy 35, 58

Géczi Gábor, Garamszegi, ezr.kap. 85

Gerhard György, Királyfalvi, tanácsúr 64, 65, 67

Grabarics Jakab inspector 42, 44, 60

Grafen, lásd Gräven

Gräven, Ludwig, cs.vezérőrnagy 32, 33, 57, 84

GYőri Nagy János ezr.kap. 58

Györky 11

Györl, Hansz 17

Gyulai István gr. ezr.kap. 54

Gyürky Pál tbk. 11

Hajós Mihály 93

Haller Gábor b. a nemes testőrség őrnagya, később
Károlyi Sándor veje 58, 83

Hangossi Imre ezr.kap. 26

Hannover vértesezrede 44

Heisler, Donatus cs.tbk. 22

Horváth Ferenc, Ládonyi 27, 49

Horváth György, Pálóczi, hadi pénztáros 31, 42, 58,
76, 89

Ilosvay (Illosvay) Imre ezr.kap. 89

Josika Dániel b. brig. 27, 30

Josika Gábor b. 32, 33

Josika Sámuel b. 32, 33

József I. császár és magyar király (1705–1711) 1,
22, 47, 88

Kárándi Mihály ezr.kap. 27, 29, 54, 84

Károly III. magyar király, VI.német-római cs.

(1711–1740) 25, 88, 92, 94

Károlyi Sándor b. – passim

Károlyi Sándorné gr.Barkóczy Krisztina 21, 27, 29,
80, 81, 89, 93

Kecskeméti Lovas Mihály 5, 22, 93

Kecskeméti Mihály, lásd Kecskeméti Lovas Mihály

Keresztély Ágost hg. esztergomi érsek 46

Kevely Zsigmond 26

Kiva 33

Koháry István gr. cs.tbk. 93

Komáromi Csipkés György, Bihar vm alispánja,
Debrecen főbírája 16, 18–22, 25, 27, 30, 33,
36, 38, 42, 49, 57–59, 65, 67, 78, 70, 88

Komáromi Csipkés György fia 42

Komáromi György főkamrás 89

Krucsay János ezr.kap. 27, 28, 74

Kun István ezr.kap. 54

Kusani, lásd Cusani

Kúszegi János 17

Lafon, lásd La Fond

La Fond francia hadmérnök 58

Latur (La Tour) cs. ezredes 61

Lefelholcz, Leffelholcz, lásd Löffelholz

Lévai 57

Locher von Lindenheim, Karl cs. haditanácsos 59,
62, 80

Lónyai Ferenc főhadbiztos 18, 21, 27

Löffelholz, Georg, b. cs.altbgy 23, 29, 61

Máriási Ádám ezr. kap. főhadsegéd 9, 50, 73

Mazeppa 82

Mikes Mihály gr. tbk 64

Mikházi, 1. Nikházy György

Miller, Matiz 17

Montecuccoli (Montecuculi), Hercules Pius
cs.altbgy 32, 33, 46, 48, 58

Monteczelli (Monticelli) cs.ezr. 33

Móricz István ezr.kap., huszti kapitány 85

Nagy Gábor hadsegéd 59

Nagy István 2, 14

Nagy János, lásd Győri Nagy János

Nagyidai (János) 89

Nagyszegi Gábor brig. 27

Nikházy György ezr.kap. 9

Nóghrádi (János) szárnysegéd 61

NYúzó Mihály ezr.kap. 11, 27, 29, 54, 85

Ocskai Sándor ezr.kap. 53

Ordói György brig. 58

Palocsay (Horváth) György b. tbk.17, 27, 35

Pataky Gáspár 10

Paugardner, Ollerik 17

Pálffy János gr. cs. tbgy 1, 4–8, 10, 13, 16–19, 21, 22,
25, 28, 32–36, 38–40, 42–46, 48–53, 57–65,
67–72, 75–77, 80, 81, 84–88, 92–94

Pápai János tanácsos, kancelláriai titkár 24

Pápai Jánosné 24, 64

Pápai Pál alezredes 87

Paresi, Francesco, doktor 85

Pavlik 33

Pécsy (Miklós) ezr.kap. 89

Pelargus János kapitány 35

Perényi Miklós b. brig. 2, 6, 13, 14

Péter I. orosz cár 58, 65, 70

Pivoda 32

Posgai Márton 14

Prajner, lásd Breuner

Pulay János, Pálffy János titkára 1, 4, 84

Rabutin de Bussy, Amadeus 32, 33

Rácz András kapitány 27, 55, 58

Rácz István 55

Ráday Pál fejedelmi kancellár, diplomata 44, 64,
65, 67, 69, 70, 72, 73, 75–78, 84

Rádi, lásd Ráday Pál

Rákóczi Ferenc II. – passim

Rákóczi Ferencné 40

Ráti Gergely udvari titkár, Ung vm. alispánja 76

Rétei Ferenc alezredes 2

Rétei György brig. 9, 58

Rétey János brig. 35

Rhédei Ferenc főhadnagy 90

Rhédei Mihály 68

Rivière, Jean-François francia hadmérnök ezr. 23

Sárosi Ferenc, lásd Sárosi János

Sárosi János zászlótartó 13, 14

Savoyai Eugén hg. 60

Scharier, lásd Charière

Semsei Miklós alezredes 53

Senyey urak (Ferenc és István) 35

Senyei Ferenc b. brig. 3, 56

Sennyey István b. tbk., a Confoederatio Kancellár-
ja 36, 38, 41, 56, 58, 62, 65, 71, 75, 77, 78,
81, 85, 89, 91, 92

Sigo Géci 62

Sótér Tamás ezr.kap. 21

Stainville, lásd Steinvill

Steinvill, Stephan b. cs.altbgy 18-20, 48

Svanc hadmérnök 58

SZakmári Péter 62

Szathmári (Király) Miklós ezr. kap. 74

de Szeér cs.ezr.61

Szekeres István ezr.kap. 21

Szentiványi János brig., palotás ezr. kap. 9, 58, 73,
82, 89

Szentpéteri Imre Borsod vm. alispánja, brig. 27, 58,
87

Szőke János 25, 27

Szűcs Mihály 17

Tardy Ferenc ezr.kap. 27, 28, 54, 62

Thököly Imre fejedelem 30, 81

Török András, Szendrei, udvari vicemarsall 56, 63,
64

Urbich, Johann Christoph cári követ 22
Urbik, lásd Urbich

Váci 38

Vasiz román kuruc kapitány 27

Vay Ádám b.tanácsúr, udvari marsall 36, 41, 56, 58,
68, 90

Vay Ádámné 56

Vay László brig. 54, 68

Veres János 16, 19

Veterani, Fredrich cs.tbk. 22

De Viard, Peter cs. vezérőrnagy 9, 17, 23

Viardt, lásd Viard

Zai, lásd Zay András

Zay András b.ezer.kap. 3, 44, 78, 85, 86, 89, 90

Zinzendorf gr. cs ezr. 14

Zoltán Farkas 30

DOKUMENTE ZUR GESCHICHTE DES FRIEDENSCHLUSSES VON SZATMÁR

Einführung

Der Friede von Szatmár wird unter diejenigen Ereignisse der ungarischen Geschichte gezählt, deren Einschätzung und Beurteilung sowohl in der Geschichtswissenschaft als auch in der öffentlichen Meinung bis heute noch keinen Abschluß gefunden haben. Obwohl es dabei so ist, daß zur Vorgeschichte des Friedensschlusses und zum Verlauf eigentlich schon zur Genüge Quellenmaterial veröffentlicht wurde, so wird die hauptsächlich um die Einschätzung geführte Diskussion wohl erst dann beendet werden können, wenn es gelingt, weitere Quellen zu erschließen. Gerade das ist auch das Ziel dieser Veröffentlichung: Die Anzahl der Dokumente, die zu diesem Thema bereits veröffentlicht wurden, zu vergrößern. Unter ihnen befinden sich auch die Briefe *Sándor Károlyis* und *János Pálffys*, die beide eine herausragende Rolle beim Friedensabschluß spielten. Ein Teil davon war schon durch unsere Geschichtsschreibung bekannt, aber jetzt erscheinen sie zum ersten Mal in ihrem vollen Umfang.

Unter der nicht geringen Anzahl von Quellenausgaben müssen wir unser Augenmerk vor allem auf zwei Standardwerke zur Geschichte des Friedensschlusses von Szatmár richten. Zum einen auf die Arbeit *Janos Pulays*, „Der Szatmarer Friede“. Er war Sekretär und Notar von Pálffy, und schrieb sein Buch während und unmittelbar nach den Ereignissen auf der Grundlage gesammelter Dokumente und natürlich eigener Erlebnisse. Insgesamt 68 Briefe und Dokumente sind enthalten, die Gesamtheit der Briefe angefangen mit dem vom 17. November 1710 (ein von Pálffy an Károlyi geschriebener Brief) bis hin zu dem an Pálffy gerichteten Dankschreiben Károlys III aus Barcelona vom 31. Juli 1711. Auch Károlyi bot Pulay Hilfe an und stellte ihm zahlreiche Dokumente aus seinem Archiv zur Verfügung, die auch heute noch, zusammen mit vielen anderen, wichtigen unveröffentlichten Schriften, separat aufbewahrt in dem Archiv der Familie Károlyi zu finden sind. Davon wählten wir auch mehrere für diese Veröffentlichung aus.

Die Arbeit Pulays aber war auch schon vor der Ausgabe von 1864 bekannt, weil 1859 János Török große Teile daraus veröffentlichte.

Die andere grundlegende Arbeit ist die große Aktenpublikation *Imre Lukinichs*, deren Bedeutung vor allem darin liegt, daß sie das Material des Wiener Zentralarchivs für die Forschung zugänglich gemacht hat. Die veröffentlichten Schriften erhellten die Politik der Zentralregierung des Habsburgischen Reiches im Zusammenhang mit der Beendigung des Aufstandes: das allmähliche Hinwenden zu einer Kompromißlösung und die sozusagen entscheidende Rolle János Pálffys bei der Verwirklichung dieser. In erster Linie nämlich ist es sein Verdienst, daß er, die Interessen der ungarischen Aristokratie und des Adels vor Augen habend, die Niederschlagung des Freiheitskampfes mit Waffengewalt verhindert hat. Die Quellenausgabe Lukinichs zeigt auch, daß Sándor Károlyi in dieser Politikführung ein Partner wurde, indem er, im Gegensatz zu Rákóczi, die Annahme der Bedingungen des Hofes und des Friedensschlusses als die beste Lösung für das Land akzeptierte.

Außerdem sind noch mehrere andere, vielleicht nicht ganz so umfassende und umfangreiche, Quellenschriften zu erwähnen. So zum Beispiel das Tagebuch *Istvan Bivolinyis* aus den Jahren 1710 und 1711. Dieser war zuerst Sekretär Bercsényis, später bei dem Baron László Ebergényi, der kaiserlicher Marschall war und bei den Vorbereitungen der Friedensverhandlungen auch eine Rolle mitspielte. Bivolinyi machte sich kurze lateinische Aufzeichnungen über die täglichen Ereignisse. Diese behandeln zwar eher periphere Ereignisse, sind aber nutzbringend bei der chronologischen Analyse.

Das Werk *László Szalays*, eines bedeutenden ungarischen Historikers des letzten Jahrhunderts, das die Emigration Rákóczis aufzuarbeiten versuchte, ein Fragment geblieben; nur der I. Band erschien. Das Buch folgt, beginnend mit der Schlacht von Romhany und endend im Januar 1712, den Ereignissen in chronologischer Reihenfolge bis zum Schluß. Jedoch nur ein geringer Teil davon fällt in die Monate des Friedensabschlusses von Szatmár. Dies alles geschieht anhand von Auszügen (in ungarischer Übersetzung) aus Memoiren, Tagebüchern, Briefen und diplomatischen Berichten.

Wichtige Schriftpublikationen sind noch folgende: in erster Linie die aus dieser Zeit stammenden Briefbücher Rákóczis sowie die Briefe, die Bercsény aus Polen an den Fürsten schrieb. Viel neues Material bringt auch Lukinichs neuere Publikation, in der er den (bei weitem nicht vollständigen) Briefwechsel Rákóczis und Károlyis bis zum

23. März 1711 veröffentlicht. Unter den diplomatischen Schriften wäre das diesbezügliche Material der englischen Archive zu erwähnen, das auf die internationalen Beziehungen im Frieden von Szatmár hinweist.

Was die zukünftige Forschung betrifft, so ist wohl in erster Linie aus dem Archiv der Familie Károlyi noch mit bedeutenden Ergebnissen zu rechnen. Das hier zu findende Schriftmaterial kann unsere Kenntnisse in Bezug auf den Ablauf des Friedensschlusses sowie den Standpunkt und die Haltung des Adels und des kuruzischen Offizierskorps dabei beträchtlich bereichern und auch modifizieren.

Leider war das Material der beiden Archive, die die grundlegend wichtigsten Unterlagen zu dem Frieden von Szatmár (ja zum ganzen Freiheitskampf Rákóczi) enthalten, bis heute für die ungarische Geschichtsforschung eigentlich nicht zugänglich. Genauer gesagt verfügen wir nur über recht spärliche Kenntnisse von die dort aufbewahrten Dokumente. Das eine ist das Zentralarchiv der Familie Pálffy (in Preßburg im slowakischen staatlichen Zentralarchiv) in dem sich das persönliche Schrifttum János Pálffys befindet, das auch seinen Briefwechsel und seine Dokumente im Zusammenhang mit dem Frieden von Szatmár enthält. Man muß nicht erst nachweisen, daß es wichtig wäre, den Briefwechsel zu veröffentlichen. Ebenso bedeutend wäre aber auch die Publizierung der ca. 100 Briefe aus dem ehemaligen Familienarchiv derer von Csáky in Szepesmindszent (heute in Wien Haus-, Hof- und Staatsarchiv), die Graf Pálffy an den Kardinal Imre Csáky, seinen nahen Freund, gerade in den Monaten des Zustandekommens des Friedens von Szatmár schrieb. Ebenfalls in diesem Archiv sind die 120 von Sándor Károlyi an László Ebergényi geschriebenen Briefe zu finden.

All dies zeigt, daß wir auf dem Gebiet der Quellenveröffentlichung noch viele Möglichkeiten und Aufgaben haben; auch und gerade bei der Erschließung von Dokumenten, die sich auf die Geschichte des Friedens von Szatmár beziehen.

Kiadja a Budapesti Történeti Múzeum
Felelős kiadó: dr. Selmeczi László főigazgató
Szedés-tördelés: Szorobán BT, ügyvezető: Szabó Imre
Készült a Statisztikai Kiadó Vállalatnál
500 példányban, 11,25 A/5 ív terjedelemben
Felelős vezető: Beleczy Benedek igazgató

Ára: 200,— Ft

